

STICHTING

Pensioenfonds Delta Lloyd Jaarverslag 2018

[pensioenfonds delta lloyd](#)

Voorwoord	4
Karakteristieken van het pensioenfonds	5
1. Kerncijfers	5
2. Doelstellingen en organisatie pensioenfonds	6
2.1 Missie, visie en strategie	6
2.2 Organisatie pensioenfonds	7
2.3 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie	14
Verslag van het bestuur	15
1. Belangrijkste ontwikkelingen	15
1.1 Inleiding	15
1.2 Algemene Verordening Gegevensbescherming	15
1.3 Aanstelling Raad van Toezicht	15
1.4 IORP II	16
1.5 Sterftegrondslagen	16
1.6 Pensioenadministratie	16
1.7 Herijking beleggingsbeleid	17
1.8 Heroriëntatie toekomst pensioenfonds	17
2. Governance	18
2.1 Bestuur	18
2.2 Naleving Code Pensioenfondsen	18
2.3 Fondsdocumenten	19
2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie	20
2.5 Diversiteit	21
2.6 Compliance	21
2.7 Klachten en geschillen	22
2.8 Verantwoordingsorgaan	22
2.9 Intern toezicht	23
2.10 Extern toezicht	23
3. Pensioenbeleid	25
3.1 Pensioenregeling	25
3.2 Pensioenreglement	26
3.3 Uitvoeringsovereenkomst	26
3.4 Toeslagen	27
3.5 Toetsing CDC-premie en premie-egaliseringsreserve	27
3.6 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden	28

4.	Financiële en actuariële positie	30
4.1	Dekkingsgraad	30
4.2	Uitvoeringskosten	33
4.3	Actuariële analyses	36
4.4	(Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding	41
5.	Beleggingsbeleid	42
5.1	Overgang naar een andere fiduciair vermogensbeheerder	42
5.2	Beleggingsonderzoek DNB	42
5.3	Het beleggingsbeleid en beleggingsplan	42
5.4	Het beleggingsmandaat	43
5.5	Verantwoord beleggen	45
5.6	Terugblik economie en financiële markten in 2018 en vooruitzichten 2019	46
5.7	Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille	51
5.8	Stress scenario's	53
5.9	Performance van de beleggingsportefeuille	53
6.	Communicatiebeleid	55
6.1	Visie over communicatie	55
6.2	Communicatiedoelstellingen	56
6.3	Doelgroepen en communicatiemiddelen	57
7.	Risicobeheersing	59
7.1	Risicobeleid	59
7.2	Risico's	60
7.3	Voorgenomen verbeteringen in het risicobeheerproces	69
8.	Verwachtingen voor 2019	70
	Verslag van de Raad van Toezicht	71
	Verslag van het Verantwoordingsorgaan	74
	Personalia	80
	Jaarrekening	83
	Overige gegevens	107

In dit jaarverslag geven wij u een beeld van de ontwikkelingen in 2018 en de financiële positie eind 2018 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (het pensioenfonds).

Na de overgang van het pensioenfonds naar eigen beheer in 2017, stond 2018 in het teken van een verdere professionalisering van met name het beleggingsbeleid en het risicomanagement en ontwikkelingen als de implementatie van de algemene verordening gegevensbescherming en IORP II wetgeving. Daarnaast is veel aandacht besteed aan het monitoren van de uitbestedingspartners.

Als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving heeft het bestuur in 2018 een Raad van Toezicht benoemd voor het intern toezicht. Deze komt in de plaats van de visitatiecommissie.

Door de terugval van de financiële markten in het laatste kwartaal van 2018 is de financiële positie van het pensioenfonds verslechterd. De actuele DNB-dekkingsgraad daalde in 2018 van 128,5% naar 123,5%. De beleidsdekkingsgraad bedroeg per 31 december 2018 129,2% en is ten opzichte van eind 2017 met 1,8% afgenomen. Onze beleidsdekkingsgraad blijft hiermee fors hoger dan de gemiddelde beleidsdekkingsgraad van Nederlandse pensioenfonds eind 2018 (108%).

Het pensioenfonds heeft de nieuwe sterftegrondslagen, die door het actuarieel genootschap is gepubliceerd, doorgevoerd. Deze wijziging had een beperkt positief effect op de dekkingsgraad.

Het totale rendement op de beleggingen was in 2018 0,0% (2017: 1,8%), met name doordat de waarde van de aandelen het laatste kwartaal van 2018 fors is gedaald.

Ook dit jaar hebben wij, conform onze ambitie, per 1 januari 2019 een volledige toeslag kunnen toekennen. De pensioenaanspraken van actieve deelnemers en gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen van pensioengerechtigden hebben wij verhoogd met de prijsontwikkeling volgens het CBS, afgeleid (1,68%). Omdat tijdens het besluit voor de toeslagverlening de actuele dekkingsgraad onder druk stond door verslechterende financiële markten, ingegeven door toenemende politieke en economische spanningen in de wereld, heeft het bestuur besloten geen inhaaltoeslag toe te kennen.

De werkgever is bezig om, samen met de vakbonden, een CAO af te spreken. De uitkomsten daarvan zullen impact hebben voor het pensioenfonds. Het pensioenfonds wordt over de voortgang door de werkgever goed geïnformeerd. De werkgever heeft aan het pensioenfonds te kennen gegeven dat onder de nieuwe CAO de pensioenregeling vanaf 1 januari 2020 uitgevoerd zal worden door het NN CDC pensioenfonds. De pensioenregeling voor medewerkers van Delta Lloyd Services zal tot 1 januari 2020 door het Delta Lloyd pensioenfonds uitgevoerd worden. Wanneer de nieuwe CAO een feit is, vindt vanaf 1 januari 2020 geen nieuwe opbouw meer plaats bij het Delta Lloyd Pensioenfonds. De impact daarvan zal in 2019 verder worden onderzocht.

Wij bedanken de leden van het verantwoordingsorgaan, Raad van Toezicht, de adviseurs en de medewerkers van het pensioenfonds voor de bijdrage die zij in 2018 hebben geleverd aan het goed functioneren van ons pensioenfonds.

Amsterdam, 29 mei 2019

Namens het bestuur van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd,

E.W. Galesloot, voorzitter

T.J.M. Roos, secretaris

Karakteristieken van het pensioenfonds

1. Kerncijfers

Kerncijfers	2018	2017 (*)	2016	2015	2014	2013
Aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden (**)						
Actieve deelnemers	2.766	3.479	3.896	4.065	4311	4437
Gewezen deelnemers ('slapers')	6.806	6.205	5.966	5.730	5495	5409
Pensioengerechtigden	3.614	3.546	3.493	3.437	3379	3299
Pensioenen (x € 1.000)						
Kostendeekkende premie	39.474	48.917	62.515	53.332	61.228	61.573
Gedempte premie	39.632	41.889	62.515	53.332	61.228	61.573
Feitelijke premie (***)	39.787	59.536	62.515	53.332	61.228	61.573
Pensioenuitvoeringskosten	2.111	1.796	3.083	2.292	2.204	2.075
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer en pensioengerechtigde in €	331	256	417	306	287	268
Garantiekosten	-	-	3.736	15.188	15.361	12.069
Uitkeringen	64.454	62.542	60.561	58.676	56.554	54.712
Toeslagverlening (voorwaardelijk)						
Deelnemers (ultimo v/h jaar)	1,68%	1,34%	1,00%	1,00%	0,00%	1,25%
Gewezen deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo v/h jaar)	1,68%	1,34%	0,32%	0,44%	0,75%	0,90%
Achterstand toeslagverlening						
Deelnemers (ultimo v/h jaar)	0,32%	0,32%	0,70%	0,70%	0,70%	0,70%
Gewezen deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo v/h jaar)	0,99%	0,99%	2,21%	2,21%	2,21%	2,21%
Vermogen en solvabiliteit (x € 1.000)						
Aanwezig eigen vermogen	601.805	709.390	510.406	413.215	393.970	303.977
Minimaal vereist eigen vermogen	112.319	109.937	1.591	1.336	1.207	1.075
Vereist eigen vermogen	355.586	348.800	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Pensioenverplichtingen op basis van RTS van DNB	2.562.606	2.485.809	2.467.061	2.286.456	2.158.213	1.806.658
Actuele DNB-dekkingsgraad voor verslagleggingsdoeleinden	124%	129%	121%	118%	118%	117%
Actuele DNB-dekkingsgraad (t.b.v. publicatiedoeleinden)	124%	129%	127%	124%	132%	123%
Beleidsdekkingsgraad	129%	131%	124%	129%	-	-
Beleggingen (x € 1.000)						
Actuele waarde	3.286.121	3.307.435	3.136.656	2.855.130	2.850.755	2.234.799
Beleggingsopbrengsten	256	58.843	301.164	22.808	623.334	-21.037
Vastgoedbeleggingen	83.379	71.033	51.672	50.196	58.609	62.351
Aandelen	784.878	856.002	695.616	650.324	553.068	448.599
Vastrentende waarden incl. liquide middelen	2.302.563	2.146.410	2.199.173	2.037.177	2.020.673	1.615.282
Derivaten	114.411	232.663	182.938	112.901	213.830	100.287
Overige beleggingen	890	1.327	7.257	4.532	4.575	8.280
Kosten vermogensbeheer in % gem. belegd vermogen	0,21%	0,21%	0,11%	0,11%	0,12%	0,12%
Transactiekosten in % gem. belegd vermogen	0,03%	0,06%	0,01%	0,03%	0,10%	0,03%
Totale kosten vermogensbeh. in % gem. belegd vermogen	0,24%	0,27%	0,12%	0,14%	0,22%	0,15%
Beleggingsrendement						
Totale portefeuille	0,0%	1,8%	10,4%	0,8%	27,7%	-0,9%
Benchmark	0,6%	0,5%	8,9%	-1,2%	28,2%	-5,7%
Matchingportefeuille	3,1%	-2,0%	11,3%	-2,4%	33,8%	-4,4%
Benchmark	3,6%	-3,3%	8,9%	-1,2%	28,2%	-5,7%
Rendementsportefeuille	-7,8%	13,2%	7,7%	11,3%	8,8%	15,4%
Benchmark	-5,3%	9,4%	9,3%	5,9%	10,9%	15,0%

(*) Tot en met 31 december 2016 was het pensioenfonds herverzekerd. Vanaf 1 januari 2017 is het pensioenfonds overgegaan naar eigen beheer. Daardoor zijn niet alle cijfers vergelijkbaar.

(**) vanaf 2017 zijn in het totaal aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden het bijzonder partnerpensioen afzonderlijk meegenomen.

(***) de feitelijke premie 2017 is inclusief de eenmalige extra bijdrage van € 10.000.000 t.b.v. de premie egaliseringsreserve die in 2017 is betaald.

2. Doelstellingen en organisatie pensioenfondss

2.1 Missie, visie en strategie

Missie

Het pensioenfonds is een betrouwbare en professionele pensioenuitvoerder die invulling geeft aan de pensioenovereenkomst die de werkgever heeft afgesloten met de werknemersorganisaties.

Hierbij verleent het pensioenfonds pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en hun nabestaanden, een en ander volgens de regels zoals nader in het pensioenreglement in overeenstemming is met de bestaande wet- en regelgeving is omschreven.

Binnen de financieringsmogelijkheden streeft het pensioenfonds naar een goede pensioenvoorziening door de koopkracht van de rechten van (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden, zowel nu als in de toekomst, zo goed mogelijk in stand te houden.

Visie en doelstellingen

Pensioen is en blijft een belangrijke arbeidsvoorwaarde. Economische en maatschappelijke ontwikkelingen en overheidsmaatregelen hebben echter onzekerheid tot gevolg. Het is aan het pensioenfonds om op deze ontwikkelingen en maatregelen waar mogelijk in te spelen en de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever te wijzen op deze ontwikkelingen en acties die naar aanleiding daarvan nodig kunnen zijn.

Het pensioenfonds streeft naar een effectieve en efficiënte uitvoering, om de kosten van de uitvoering te beperken, met inachtneming van:

- een voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden beheerst risico;
- de realisatie van de ambitie van het pensioenfonds binnen de grenzen van de financiering die met de werkgever is afgesproken.

Het pensioenfonds stelt een evenwichtige belangenafweging tussen de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgever centraal. Het pensioenfonds besteedt veel aandacht aan communicatie met belanghebbenden. Het pensioenfonds is transparant, toegankelijk en wil betrouwbaar en deskundig zijn. Ook wil het pensioenfonds reële verwachtingen bij (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden wekken. Daarbij wil het pensioenfonds aan deelnemers inzicht en keuzemogelijkheden geven met betrekking tot het opgebouwde en nog op te bouwen pensioen. Om dit te ondersteunen maakt het pensioenfonds onder meer gebruik van een website en pensioenportaal waarin een pensioenplanner is opgenomen.

Het pensioenfonds belegt het pensioenvermogen op een maatschappelijk verantwoorde manier in (voor een groot deel) beleggingsfondsen die beleggen in aandelen, vastrentende waarden en vastgoed waarbij aspecten van klimaat, gezondheid, veiligheid en ondernemingsstructuur (ESG) worden meegenomen.

De overname van Delta Lloyd Groep door NN Groep in 2017 en de daarmee samenhangende harmonisatie van de arbeidsvoorwaarden, waaronder pensioen, heeft gevolgen voor het pensioenfonds. Ook het aangekondigde pensioenakkoord (is inmiddels uitgesteld) en de steeds verder gaande regelgeving kan invloed hebben op het pensioenfonds. Deze ontwikkelingen worden nauwlettend door het pensioenfonds gevolgd. Het pensioenfonds bespreekt daarom regelmatig diverse scenario's die het pensioenfonds kan opvolgen.

Strategie

Het pensioenfonds kiest voor een bestuurlijke inrichting die de missie en visie ondersteunt. Het pensioenfonds richt zich financieel op het beheersen van risico's en het creëren van extra rendement waarmee het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen nastreeft.

Het Pensioenfonds wil zijn missie en visie realiseren met een eigen beperkte organisatie waarbij:

- de (pensioen)administratie, wettelijke rapportages, wettelijke communicatie en vermogensbeheer, inclusief de beleggingsadministratie, worden uitbesteed;
- de overige, fonds eigen, communicatie door de eigen organisatie wordt verzorgd.

De uitbesteede werkzaamheden worden door het pensioenfonds nauwlettend gemonitord.

Daarnaast zorgt een prudent beleggingsbeleid, waarbij het renterisico grotendeels is afgedekt, voor een goede financiële positie.

Door communicatie met de stakeholders en informatie uit onze omgeving worden ontwikkelingen nauwgezet gevolgd. Door het hebben van een professionele organisatie kan het pensioenfonds relatief snel actie ondernemen als ontwikkelingen zich voordoen.

Realisatie doelstellingen

In de Code pensioenfonds (norm 58) is opgenomen dat het bestuur in het jaarverslag beschrijft in hoeverre het pensioenfonds de gestelde doelstellingen heeft bereikt.

De belangrijkste en meest concrete doelstellingen van het pensioenfonds zijn:

1. het verlenen van een volledige toeslag: deze doelstelling is gehaald (zie onder 3.4 in het bestuursverslag).
2. binnen de grenzen en de bandbreedtes van de afgesproken risicohouding blijven: deze doelstelling is gehaald (zie onder 4.4 in het bestuursverslag).
3. inzicht en keuzemogelijkheden geven aan deelnemers: deze doelstelling is gehaald, het pensioenportaal met pensioenplanner is geïntroduceerd.

Verder wordt in hoofdstuk 4 verslag gedaan over de financiële positie van het pensioenfonds, in hoofdstuk 5 (beleggingsbeleid) en 7 (risicobeheersing) doen wij verslag over hoe het pensioenfonds de risico's beheerst. In hoofdstuk 6 doen wij verslag hoe het pensioenfonds omgegaan met communicatie. In hoofdstuk 5 (beleggingsbeleid) wordt ook ingegaan op hoe het pensioenfonds omgaat met verantwoord beleggen (paragraaf 5.5).

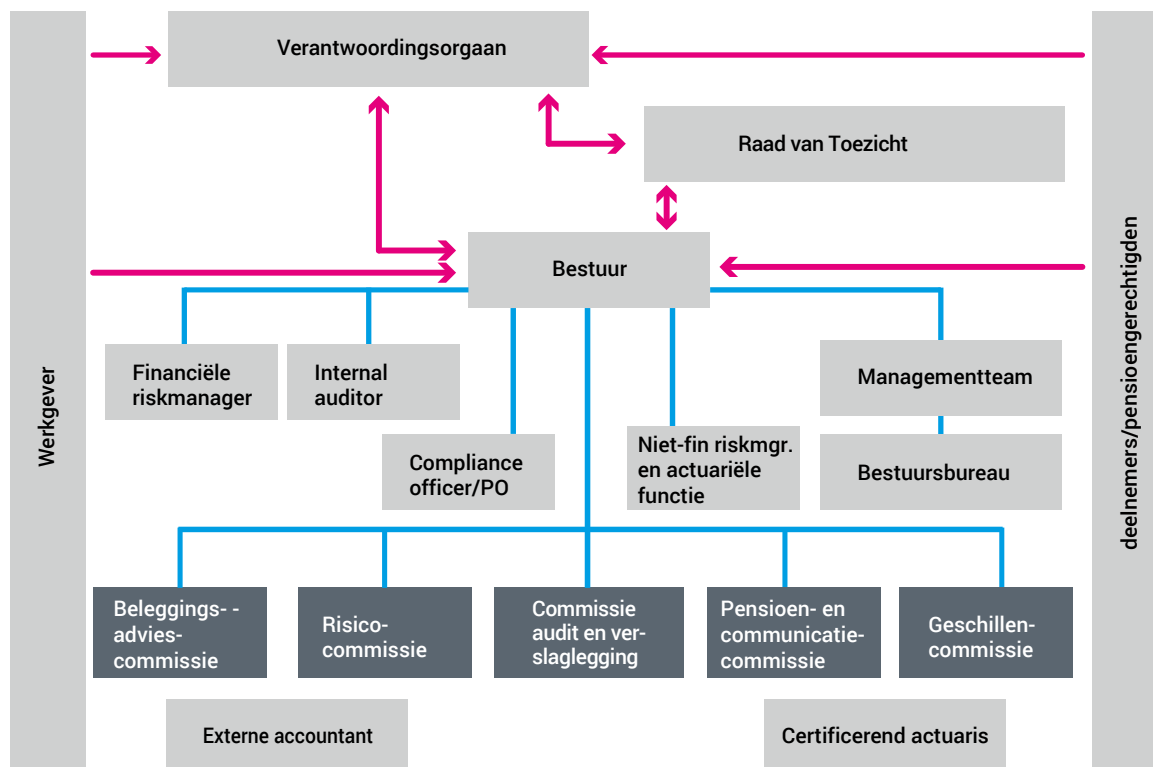
2.2 Organisatie pensioenfonds

Het pensioenfonds is een stichting, opgericht in 1970 en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41198865.

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Het pensioenfonds voert de pensioenregeling van Delta Lloyd Services B.V. uit, zoals die tussen de sociale partners is afgesproken.

De governance is in overeenstemming met de Pensioenwet en de regels uit de Code pensioenfonds zijn, voor zover van toepassing, in de fondsdocumenten verwerkt en worden door het pensioenfonds nageleefd.

Het organisatieschema van het Pensioenfonds ziet er als volgt uit (per 1 januari 2019):

Het pensioenfonds heeft geen personeelsleden in dienst. Medewerkers van het pensioenfonds worden via de werkgever bij het pensioenfonds gedetacheerd, op basis van detacheringsovereenkomsten.

Organen en commissies

In 2018 is, als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving, het intern toezicht gewijzigd. Per 1 oktober 2018 wordt het intern toezicht van het pensioenfonds gevormd door een raad van toezicht. Tot die tijd had het pensioenfonds een visitatiecommissie, die over het boekjaar 2017 als laatste keer heeft gerapporteerd in het jaarverslag 2017.

Omdat de raad van toezicht pas op 1 oktober 2018 is geïnstalleerd, is afgesproken dat de raad van toezicht over de periode 1 januari 2018 – 30 september 2018 een onderzoek uitvoert over die periode en de bevindingen daarvan meeneemt in het verslag van de raad van toezicht over geheel 2018. Dit verslag is opgenomen in dit jaarverslag.

In verband met de implementatie van IORP II regelgeving heeft het pensioenfonds per 1 januari 2019 de bestuurscommissies anders ingericht.

- De beleggingscommissie is hernoemd in de beleggingsadviescommissie.
- De commissie operational risk en verslaglegging is hernoemd in de commissie audit en verslaglegging.
- De communicatiecommissie is hernoemd in de pensioen- en communicatiecommissie.
- De risico-commissie is toegevoegd.
- De geschillencommissie is niet gewijzigd.

Het pensioenfonds kent per 1 januari 2019 de volgende organen en commissies:

- Bestuur
- Verantwoordingsorgaan
- Raad van toezicht
- Beleggingsadviescommissie
- Pensioen- en communicatiecommissie
- Commissie audit en verslaglegging
- Risico-commissie
- Geschillencommissie

De organen en commissies worden ondersteund door het managementteam en het bestuursbureau. Daarnaast zijn een aantal (externe) deskundigen betrokken bij het pensioenfonds: een controlerend accountant, een certificerend actuaris, een financiële risicomanager (per 1 februari 2019), een functionaris die zich bezig houdt met niet financiële en actuariële risico's, een beleggingsadviseur en een compliance officer.

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld en bestond in 2018 uit vijf leden: twee werkgeversleden, twee werknemersleden en één pensioengerechtigd lid. De werkgeversleden zijn voorgedragen door de directie van de werkgever, de werknemersleden zijn voorgedragen door de ondernemingsraad (OR) van de werkgever en het pensioengerechtigd lid is voorgedragen door de vereniging van Delta Lloyd gepensioneerden (vdlg).

In 2018 heeft het bestuur besloten aspirant bestuursleden aan te wijzen, voor elke geleding één. Het bestuur heeft daartoe besloten omdat de eisen voor bestuurders steeds strenger worden. Als aspirant bestuurslid kan de betrokkene ervaren en kennis opdoen voordat het aspirant bestuurslid benoemd kan worden als bestuurder indien er een vacature is. De werkgever heeft inmiddels een aspirant bestuurslid voorgedragen, die de bestuursvergaderingen bijwoont. Met de vdlg is afgesproken dat zij pas in 2020 een aspirant bestuurslid gaan voordragen. De OR heeft nog geen aspirant bestuurslid, namens de werknemers, voorgedragen.

Voor (aspirant) bestuursleden is een functieprofiel vastgesteld dat, naast algemene kennis en vaardigheden, specifiek is gericht op het aandachtsgebied (commissie) waarvoor het (aspirant) bestuurslid (mede) verantwoordelijk is. Een aspirant bestuurslid heeft geen stemrecht, maar kan wel adviseren. Een aspirant bestuurslid kan ook lid zijn van een bestuurscommissie.

De zittingsduur van de bestuursleden is maximaal 4 jaar en zij kunnen twee keer herbenoemd worden.

Het pensioenfonds kent een ontslag- en schorsingsprocedure voor bestuurders. Bij disfunctioneren kan een bestuurslid worden geschorst of ontslagen.

Met de invoering van de IORP II regelgeving heeft het bestuur twee sleutelfunctiehouders aangewezen. Eén sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk zowel voor de risicofunctie als de actuariële functie en is voorzitter van de risico-commissie. De andere sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk voor de internal audit functie en is voorzitter van de commissie audit en verslaglegging.

Indachtig de Code pensioenfondsen streeft het pensioenfonds naar een divers bestuur, maar wel binnen de beperkingen van een klein team en de eisen die aan bestuurders worden gesteld. Bij nieuwe benoemingen zal het bestuur zoveel mogelijk rekening houden met de diversiteitscriteria die zijn opgenomen in het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds. Het diversiteitsbeleid bevat

de diversiteitscriteria die zijn opgenomen in de Code pensioenfondsen. In het diversiteitsbeleid is opgenomen dat het bestuur streeft naar een bestuur waarin:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid een vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar of ouder heeft.

In het diversiteitsbeleid is een stappenplan opgenomen om te zorgen dat de diversiteitsdoelstellingen (op termijn) worden gerealiseerd.

Het bestuur bestond in 2018 uit drie mannen en twee vrouwen, waarvan tot mei 2018 4 bestuursleden ouder waren dan 40 jaar en één bestuurslid jonger was dan 40 jaar. Omdat het jongste bestuurslid in 2018 40 jaar is geworden is de diversiteitsdoelstelling, minimaal één bestuurslid jonger dan 40 jaar, per 31 december 2018 niet gerealiseerd.

Het bestuur vergadert zo vaak als dat de voorzitter of tenminste twee andere bestuursleden dat wenselijk achten. Het bestuur bepaalt het beleid en is onder meer verantwoordelijk voor:

- het beoordelen en accepteren van door CAO-partijen gemaakte pensioenafspraken op uitvoerbaarheid en de financiering daarvan;
- de uitvoering van de pensioenovereenkomst op basis van de uitvoeringsovereenkomst;
- vaststellen van een pensioenreglement dat in overeenstemming is met de uitvoeringsovereenkomst;
- de waarborging van een goed bestuur, waarbij verantwoording wordt afgelegd aan het verantwoordingsorgaan en het interne toezicht (raad van toezicht) geregeld is;
- het zorgdragen voor deskundigheid en betrouwbaarheid van de beleidsbepalers van het pensioenfonds;
- een beheerste en integere bedrijfsuitvoering;
- dat voor uitbesteding een uitbestedingsbeleid wordt vastgesteld en zorgdragen dat uitbestedingspartners de bepalingen uit het uitbestedingsbeleid nakomen;
- het vaststellen van toereikende technische voorzieningen en een kostendekkende premie en zorgen dat het pensioenfonds beschikt over het minimaal vereist eigen vermogen en vereist eigen vermogen;
- het zorgen voor inrichting van de sleutelfuncties;
- het vaststellen van de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) en andere fondsdocumenten;
- het voeren van een beleggingsbeleid volgens de prudent person regel;
- de informatieverstrekking en andere communicatie naar de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden;
- het vaststellen van de jaarrekening en jaarverslag en het indienen van de verslagstaten aan DNB.

De beleidsbesluiten worden voorbereid door het managementteam en de diverse commissies.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 personen. Drie leden zijn voorgedragen namens de deelnemers, twee leden namens de pensioengerechtigden en twee leden namens de werkgever. De leden van het verantwoordingsorgaan worden door het bestuur benoemd en goedgekeurd door de raad van toezicht.

De zittingsduur van een lid van het verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar. Een lid van het verantwoordingsorgaan kan maximaal twee keer worden herbenoemd.

Het verantwoordingsorgaan heeft onder meer de bevoegdheid een oordeel op hoofdlijnen te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid, alsmede de keuzes voor de toekomst aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan onder meer recht om advies uit te brengen over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het interne toezicht;
- de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds naar een andere rechtsvorm;
- samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Bij de samenstelling van het verantwoordingsorgaan wordt ernaar gestreefd dat:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid 40 jaar of ouder is.

Eind 2018 bestond het verantwoordingsorgaan uit 5 mannen en twee vrouwen. Zes leden waren ouder dan 40 jaar en één lid was jonger dan 40 jaar. Hiermee heeft het pensioenfonds de diversiteitsdoelstelling voor het verantwoordingsorgaan gerealiseerd.

Raad van toezicht

De raad van toezicht bestaat uit drie onafhankelijke personen, die worden benoemd door het bestuur van het pensioenfonds, na een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. De raad van toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds, is belast met het toezicht op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt schriftelijke verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitvoering van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De raad van toezicht heeft de volgende goedkeuringsrechten:

- vaststelling van het jaarverslag, inclusief de jaarrekening;
- vaststelling van de profielschets voor het bestuur;
- vaststelling van het beloningsbeleid, met uitzondering van de beloning van de raad van toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- omzetting van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm;
- liquidatie, fusie en samenvoeging of splitsing van het pensioenfonds.

De raad van toezicht betreft de naleving van de Code Pensioenfondsen bij haar taak.

De leden van de raad van toezicht worden benoemd voor een periode van 4 jaar, met de mogelijkheid tot eenmalige herbenoeming.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit twee bestuursleden. De beleggingsadviescommissie wordt onder meer ondersteund door een externe beleggingsadviseur, het bestuursbureau en vertegenwoordigers van de vermogensbeheerder. Vanaf 1 februari 2019 heeft het bestuur een financiële risicomanager aangesteld die bij de vergadering van de beleggingsadviescommissie aanwezig is en die de voorstellen van de beleggingsadviescommissie beoordeelt. De verantwoordelijkheid van de beleggingsadviescommissie is het bestuur te adviseren over beleggingsaangelegenheden in brede zin. De verantwoordelijkheden van de beleggingsadviescommissie zijn onder meer:

- het bestuur adviseren over het bereiken dan wel behouden van een optimale balans tussen risico en rendement om de pensioenverplichtingen na te komen de toeslagambitie te kunnen realiseren;
- het monitoren van de activiteiten van de vermogensbeheerder op de uitvoering van het beleggingsmandaat en performance van de beleggingen. De prestaties van de vermogensbeheerder worden beoordeeld op de vooraf uitgesproken verwachtingen en de verschillen met de benchmark;
- het bestuur adviseren over het beleggingsbeleid en wijzigingen in het mandaat.
- financieel risicomanagement (beleggingsrisico's) en operational riskmanagement met betrekking tot vermogensbeheer op basis van beleggingsrapportages, riskmonitor, non-financial riskrapportages en rapportages van de financial riskmanager;
- beoordelen ISAE-rapportages m.b.t. vermogensbeheer;
- voorbereiden en beoordelen van de SAA- en ALM-studies.

De pensioen- en communicatiecommissie

De pensioen- en communicatiecommissie bestaat uit 2 bestuursleden. De commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau. De niet-financiële- en actuariële risicomanager is aanwezig bij de vergadering van de pensioen- en communicatiecommissie en beoordeelt de voorstellen van de commissie.

De verantwoordelijkheden van de pensioen- en communicatiecommissie zijn:

- beoordelen en adviseren over de uitvoering van het pensioenbeheer en de operationele risico's met betrekking tot de pensioenuitvoering, op basis van onder meer sla-rapportages van pensioenuitvoerder;
- beoordelen en adviseren over de actuariële risico's;
- beoordelen en adviseren van verzekeringen (lang- en kort leven, arbeidsongeschiktheidsrisico's);
- beoordelen ISAE-verklaringen met betrekking tot pensioenuitvoering;
- beoordelen dat het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke communicatie;
- beoordelen en adviseren over de informatiebehoefte op pensioengebied, gericht op de verschillende doelgroepen (pensioengerechtigden en gewezen deelnemers) en op de diverse gebeurtenissen die zich kunnen voordoen.

Commissie audit en verslaglegging

De verslagleggingscommissie bestond in 2018 uit 2 bestuursleden. Per 1 januari 2019 is deze commissie hernoemd naar de commissie audit en verslaglegging omdat vanaf 2019 de internal audit functie is toegevoegd. Vanaf deze datum bestaat deze commissie uit één bestuurslid. Deze commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau. De taken van de commissie audit en verslaglegging zijn onder meer:

- adviseren over de rapportages in de breedste zin over de issues die in de rapportages naar voren komen;
- adviseren over de controle mechanisme (interne controle) en andere niet-financiële beheersmaatregelen;
- adviseren over de governance;
- zorgen voor tijdige, correcte en volledige verslaglegging volgens de wettelijke voorschriften,

de richtlijnen van de toezichthouder (DNB), code pensioenfondsen en richtlijnen voor de jaarverslaglegging (RJ);

- adviseren over de geconstateerde aandachtspunten van accountant, certificerend actuaire en toezichthouders.

Risico-commissie

Per 1 januari 2019 is er een risico-commissie die bestaat uit twee bestuursleden, waarvan een bestuurslid aspirant bestuurslid is. De commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau en de financiële risicomanager.

De verantwoordelijkheden van de risico-commissie zijn onder meer:

- bewaakt het risicomanagementproces en beoordeelt de risicobeheersing;
- stelt een risicobeheerplan op;
- bewaakt de uitvoering van het risicobeheerplan.

Geschillencommissie

De geschillencommissie bestaat uit twee bestuursleden. Een deelnemer, gewezen deelnemer, pensioengerechtigde of andere belanghebbende kan een klacht indienen indien hij/zij vindt dat hij/zij in zijn/haar rechten wordt geschaad.

De klacht wordt in eerste instantie behandeld door de administrateur. Een bezwaar tegen de afhandeling van de klacht kan worden ingediend bij de manager van het pensioenfonds. Als de klager het niet eens is met de uitkomst van het bezwaarschrift kan de klager een geschil indienen bij de geschillencommissie.

Risicobeheerfunctie, actuariële functie en internal audit functie

Per 1 januari 2019 is de risicobeheer, actuariële en audit functie ingericht conform de IORP-II regelgeving. Het houderschap van deze functies is belegd binnen het bestuur. De voorzitter van de risico-commissie is tevens sleutelhouder voor risicobeheer en de actuariële functie. Voor de vervulling is het risicobeheer gesplitst in financiële risicobeheer, die wordt ingevuld door een externe deskundige en niet-financiële risicobeheer, die wordt ingevuld door een interne medewerker. Probability is de vervuller van de risicobeheer sleutelfunctie. De sleutelvervuller van de actuariële functie wordt door een interne medewerker ingevuld.

De voorzitter van de commissie audit en verslaglegging is tevens sleutelhouder van de internal audit functie. De vervuller van de internal audit functie is in 2019 ingevuld door PWC.

Managementteam en bestuursbureau

Het managementteam bestaat uit de manager, de administrateur en de niet financiële en actuariële risicomanager en handelt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur conform de voor het team geldende instructie.

De belangrijkste taken zijn:

- het bestuur tijdig informeren over nieuwe ontwikkelingen;
- beleid voor te stellen dat aansluit op nieuwe wet- en regelgeving en wijzigingen in de CAO;
- voorbereiden van bestuursbesluiten die hieruit voortvloeien;
- het zorgen voor uitvoering van bestuursbesluiten.

De niet-financiële en actuariële risicomanager rapporteert zelfstandig aan het bestuur.

Het managementteam vergadert circa één keer per maand.

Het management team maakt onderdeel uit van het bestuursbureau. Het bestuursbureau bestaat verder uit de communicatieadviseur en medewerkers van de helpdesk.

Overige functionarissen

Manager

De manager is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en coördineert het contact tussen de diverse organen, de werkgever, toezichthouders, uitbestedingspartijen, de certificerend accountant en de certificerend actuaaris.

Administrateur

De administrateur coördineert de werkzaamheden binnen het administratieteam, draagt zorg voor afhandeling van de vragen van alle deelnemers, beoordeelt de mutaties die de werkgever opgeeft, houdt toezicht op de administratieve verwerking van de pensioenregeling en ondersteunt de manager bij zijn overige taken.

Compliance officer/privacy officer

De voornaamste taak van de externe compliance officer is het houden van onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode, de wet- en regelgeving of andere maatschappelijke normen. De compliance officer toetst de naleving van wet- en regelgeving met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door het bestuur en de medewerkers van het pensioenfonds. Daarnaast adviseert de compliance officer het bestuur indien er mogelijk sprake is van een persoonlijk tegenstrijdig belang.

Daarnaast heeft het bestuur een privacy officer aangewezen, die onder de verantwoordelijkheid van de compliance officer opereert.

2.3 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie

De (pensioen)administratie is uitbesteed aan Delta Lloyd Pensioenfonds Services, onderdeel van NN. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan NN Investment Partners. De KasBank is door het pensioenfonds aangesteld als Custodian. Tevens verzorgt KasBank de beleggingsadministratie en beleggingsrapportages. De website en hosting is uitbesteed aan Bridgevest. De vervuller van de (financieel) risicobeheer functie is uitbesteed aan Probability en de vervuller van de interne auditfunctie is uitbesteed aan PwC. De compliance officer en de privacy officer is uitbesteed aan Partner in compliance.

Het niveau van de dienstverlening door de uitbestedingspartijen en de kosten die daarmee gemoeid zijn, zijn in een aantal Service Level Agreements (SLA's) vastgelegd.

De uitbesteding past binnen het uitbestedingsbeleid dat het bestuur heeft vastgesteld.

1. Belangrijkste ontwikkelingen

1.1 Inleiding

In het verslag van het bestuur wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen in 2018, de governance, het pensioenbeleid, de financiële en actuariële positie, het beleggingsbeleid, communicatie, risicobeheersing en de toekomstverwachting.

Het verslagjaar 2018 stond, naast het monitoren van de financiële positie van het pensioenfonds, in het teken van het inrichten van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, IORP II-wetgeving, wijziging van het intern toezicht bij het pensioenfonds, beleggingsbeleid en het monitoren van de uitbestedingsrelaties. Ook heeft het Actuarieel Genootschap in 2018 nieuwe overlevingstafels gepubliceerd en heeft het pensioenfonds daarom de sterftegrondslagen gewijzigd. Daarnaast heeft het bestuur aandacht besteed aan contacten met de werkgever in relatie met de CAO-onderhandelingen die gaande zijn en de gevolgen die daar voor het pensioenfonds uit voort vloeien. Bij het opstellen van het jaarverslag hebben wij de voorschriften uit de Pensioenwet, de Code pensioenfonds en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving die van toepassing zijn over 2018, nageleefd.

1.2 Algemene Verordening Gegevensbescherming

Op 25 mei 2018 werd de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht. Voor de implementatie van de AVG is een plan van aanpak opgesteld. Om te voldoen aan de AVG heeft het pensioenfonds onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd en afgerond:

- vaststellen van een privacybeleid;
- vaststellen van een privacyverklaring die is gepubliceerd op de website van het pensioenfonds;
- opstellen van een verwerkingsregister;
- in overleg met de uitbestedingspartners zijn verwerkersovereenkomsten opgesteld, die door partijen zijn ondertekend;
- het benoemen van een Privacy Officer;
- het beoordelen dat betrokken uitbestedingspartijen de AVG op de juiste wijze hebben geïmplementeerd en hebben nageleefd;
- het opstellen van een datalekbeleid en een register waarin datalekken worden geregistreerd.

Met de realisatie van dit plan van aanpak voldoet het pensioenfonds aan deze verordening

1.3. Aanstelling Raad van Toezicht

Over het verslagjaar 2017 werd het intern toezicht ingevuld door een visitatiecommissie.

Vanaf 2018 wordt het intern toezicht uitgevoerd door een raad van toezicht (RvT), die per 1 oktober 2018 is benoemd.

Voor het werven van een RvT is een sollicitatiecommissie geïnstalleerd die bestond uit twee leden van het verantwoordingsorgaan en twee leden van het bestuur. Om de onafhankelijkheid en geschiktheid van de leden van de RvT te waarborgen heeft het pensioenfonds een extern selectiebureau ingeschakeld. De geselecteerde leden van de RvT zijn voorgedragen door het verantwoordingsorgaan en benoemd door het bestuur, nadat DNB de voorgedragen kandidaten heeft goedgekeurd.

Omdat de RvT pas per 1 oktober 2018 is geïnstalleerd, heeft de RvT over de periode januari – september 2018 aanvullende werkzaamheden verricht zoals ook een visitatiecommissie dat zou hebben gedaan, zodat het intern toezicht daarmee het hele kalenderjaar 2018 bestrijkt. Deze handelwijze is afgestemd met de Compliance Officer en het verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd.

1.4. IORP II

Per 13 januari 2019 trad de implementatiewet IORP II-wetgeving in werking. De IORP II wetgeving had met name voor het pensioenfonds impact op de governance, het risicomanagement en de communicatie met deelnemers. Om te voldoen aan de IORP II wetgeving heeft het pensioenfonds de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Inrichten van de sleutelfuncties actuariële functie, risicobeheerfunctie en interne audit functie. De risicobeheerfunctie en interne audit functie zijn ingevuld door werving bij externe partijen. De actuariële functie is intern ingevuld. De sleutelfunctiehouders risicobeheer en actuariel is gecombineerd bij één sleutelfunctiehouder en is neergelegd bij het aspirant bestuurslid. Hiervoor is gekozen omdat het pensioenfonds een klein bestuur kent, de meeste rollen al zijn verdeeld bij deze bestuursleden en omdat het aspirant bestuurslid de beste kwalificatie heeft om deze beide functies aan te sturen. De sleutelfunctiehouder interne audit is neergelegd bij een bestuurslid. De sleutelfunctiehouders moeten uiterlijk in september 2020 benoemd zijn.
- Aanpassen van de fondsdocumenten zoals de ABTN, beloningsbeleid, uitbestedingsbeleid, besturingsreglement en functieprofielen.
- Het beschrijven van de kernprocessen.
- Het op hoofdlijnen inrichten van het risicomanagementraamwerk, inclusief de ERB en ESG-risico's. In 2019 zal dit raamwerk verder worden ingevuld.

In 2019 zal het uniforme pensioen overzicht aangepast worden op de IORP II wetgeving.

1.5. Sterftegrondslagen

In september 2018 heeft het Actuariële Genootschap (AG) een nieuwe prognosetafel AG2018 gepubliceerd. Het pensioenfonds hanteert de AG-prognosetafels als onderdeel van de waardering van de verplichtingen. De AG-prognosetafel geeft de verwachtingen van de sterftekanzen van de gehele bevolking weer. De prognosetafel AG2018 wordt vanaf 31 december 2018 door het pensioenfonds gebruikt. Uit de nieuwe prognosetafel blijkt dat de levensverwachting iets afneemt.

Omdat de overlevingskansen binnen het pensioenfonds afwijken van de gehele bevolking, corrigeren wij de prognosetafel met de eigen ervaringssterfte. De eigen ervaringssterfte is gebaseerd op een model van Willis Towers Watson (WTW), die in 2016 voor het laatst is geüpdatet. In het beleid van het pensioenfonds is opgenomen dat de ervaringssterfte om de drie jaar wordt beoordeeld. In 2019 zal de ervaringssterfte opnieuw worden beoordeeld. Het huidige model is met name gebaseerd op de relatie van de sterftekanzen van een deelnemer met de hoogte van het salaris.

Op basis van de prognosetafel AG2018 neemt de pensioenvoorziening per 31 december 2018 af met circa 0,9%. De actuele dekkingsgraad stijgt daarmee met circa 1,1%. De gedempte kostendeekkende premie zal in 2019 dalen met circa 1,25%.

1.6 Pensioenadministratie

In 2018 is de implementatie van de pensioenadministratie, die is uitbesteed aan Delta Lloyd Pensioenfonds Services (DLPFS) afgerond.

DLPFS heeft een eindrapportage transitie en implementatie opgeleverd. EY heeft een audit uitgevoerd op de conversie van de deelnemers bestanden van het ene systeem naar het andere systeem. Hiervoor heeft EY een rapport van bevindingen opgeleverd. Op basis van dit rapport heeft het bestuur geconcludeerd dat de deelnemersgegevens juist en volledig zijn geconverteerd.

Wel zijn er een aantal incidenten geweest die hebben geleid tot een formele klachtenbrief van het bestuur aan DLPFS. Deze klachten hebben geleid tot organisatorische aanpassingen binnen DLPFS en een betere performance van DLPFS. De directeur DLPFS is naar aanleiding van deze brief bij elke bestuursvergadering aanwezig geweest om de voortgang en performance toe te lichten.

1.7. Herijking beleggingsbeleid

In 2018 is het pensioenfonds, in samenwerking met de fiduciaire vermogensbeheerder, bezig geweest met de herijking van het beleggingsbeleid, binnen de kaders van de ALM-studie die in 2016 is uitgevoerd. Het pensioenfonds heeft eerst een studie gedaan naar de strategisch asset allocatie (SAA) en volgens een studie gedaan naar liability driven investments (LDI). Vervolgens werden de beleggingsinstrumenten en producten ingevuld. Dit traject loopt door in 2019. Doel van deze herijking is om het rendement te verbeteren met een gelijkblijvend risicoprofiel.

Daarnaast heeft DNB in 2018 een beleggingsonderzoek uitgevoerd. De bevindingen van DNB lagen in lijn met het self-assessment die het bestuur al had gemaakt en zullen in 2019 worden opgevolgd. De verdere invulling van het beleggingsbeleid en het beleggingsonderzoek is opgenomen in hoofdstuk 5 van het bestuursverslag.

1.8. Heroriëntatie toekomst pensioenfonds

Het bestuur heeft regelmatig overleg met de werkgever over onder meer een nieuwe cao, de bijdrage van de werkgever in de uitvoeringskosten van het pensioenfonds en de samenwerking met andere pensioenfonds en die de opgebouwde en/of nieuwe pensioenaanspraken van NN Group uitvoeren. De cao van NN Group loopt tot 31 december 2018. De Delta Lloyd-cao loopt tot 31 december 2019 en het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst die loopt tot 31 december 2019.

De werkgever is bezig om, samen met de vakbonden, een cao af te spreken. De uitkomsten daarvan zullen impact hebben voor het pensioenfonds. Het pensioenfonds wordt over de voortgang door de werkgever goed geïnformeerd. De werkgever heeft aan het pensioenfonds te kennen gegeven dat onder de nieuwe cao de pensioenregeling vanaf 1 januari 2020 uitgevoerd zal worden door het NN CDC pensioenfonds. Wanneer de nieuwe cao een feit is, vindt vanaf 1 januari 2020 geen nieuwe opbouw meer plaats bij het Delta Lloyd Pensioenfonds en zal het pensioenfonds hoogst waarschijnlijk een slapend fonds worden.

De werkgever heeft toegezegd de uitvoeringskosten te blijven betalen. Deze afspraak zal overigens nog in een nieuwe uitvoeringsovereenkomst moeten worden vastgelegd.

In 2018 heeft pensioenfonds een aantal scenario's geïdentificeerd voor de toekomst van het pensioenfonds. In 2019 zullen de scenario's die in 2018 zijn geïdentificeerd verder worden uitgewerkt.

Met de werkgever is verder overeengekomen dat de pensioenleeftijd in het pensioenreglement van het pensioenfonds in 2019 67 jaar blijft en het opbouwpercentage voor de pensioenopbouw ook ongewijzigd blijft. De fiscus is daarmee voor 2019 akkoord gegaan.

2. Governance

2.1 Bestuur

Het bestuur kwam in het verslagjaar 2018 16 keer in vergaderingen bij elkaar. De belangrijkste punten op de bestuursagenda in 2018 waren:

- financiële positie, dekkingsgraad, uitvoeringskosten en toetsingen (gedempte)kostendekkende premie;
- vermogensbeheer, beleggingsbeleid, monitoring uitkomsten van het beleggingsbeleid en beleggingsonderzoek van DNB;
- (integraal) risicomanagement, SIRA en het integriteitsbeleid;
- intern toezicht;
- afronden implementatie pensioenadministratie, monitoren van de uitbestedingspartijen op basis van SLA-rapportages en ISAE 3402 rapportages;
- opstellen en aanpassing fondsdocumenten (onder meer ABTN; beloningsbeleid, integriteitsbeleid, statuten, pensioenreglement, uitbestedingsbeleid, geschiktheidsplan, functieprofielen, gedragscode, reglementen VO en RvT);
- missie, visie en strategie;
- toeslagtoekenning;
- haalbaarheidstoets;
- jaarverslag 2017 en staten DNB;
- naleving code Pensioenfondsen en gedragscode;
- opstellen en bewaken van de bestuursagenda en toezichtthema's van DNB;
- AG prognosetafel;
- IORP II;
- Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG);
- communicatie;
- zelfevaluatie;
- benoemingen, geschiktheid, opleidingsplan;
- klachten;
- overleg met werkgever;
- compliance;
- overleg en adviezen verantwoordingsorgaan.

Bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever ontvangen geen beloning. Bestuursleden die niet (meer) in dienst zijn van de werkgever ontvangen een beloning conform het beloningsbeleid. Het beloningsbeleid ligt in lijn met vergelijkbare pensioenfondsen.

2.2 Naleving Code Pensioenfondsen

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen in werking getreden. Deze Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid (StAR). De code is een gedragscode voor de pensioensector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt.

In 2018 is de code herzien. De normen zijn in de herziene gedragscode gegroepeerd aan de hand van acht thema's en het aantal normen is verminderd. De acht thema's zijn:

1. Vertrouwen waarmaken
2. Verantwoordelijkheid nemen
3. Integer handelen
4. Kwaliteit nastreven
5. Zorgvuldig benoemen
6. Gepast belonen

7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
8. Transparantie bevorderen

De code is bedoeld voor alle pensioenfondsen met een statutaire zetel in Nederland.

De Code gaat in op de rol van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, het belanghebbendenorgaan en het intern toezicht. De Code bevat ook thema's als integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen. Daarnaast geeft de Code weer hoe benoeming, ontslag en zittingstermijnen van bestuursleden en leden van andere organen worden geregeld.

Ter naleving van de Code is er een Monitoringscommissie ingesteld. In de Monitoringscommissie zitten onafhankelijke deskundigen. Jaarlijks publiceert deze commissie een rapport over de naleving van de Code.

De normen van de Code zijn in principe leidend, maar pensioenfondsen kunnen gemotiveerd van de Code afwijken volgens het 'pas toe of leg uit-beginsel'.

De normen en gedragsregels die in de Code zijn genoemd hebben wij verankerd in procedures en zijn vastgelegd in fondsdocumenten, waaronder de interne gedragscode, statuten en de ABTN.

Het pensioenfonds neemt kennis van de rapportages van de Monitoringscommissie. Het pensioenfonds beoordeelt op basis van een eigen inventarisatie of het pensioenfonds de Code heeft nageleefd.

In onderstaande tabel is aangegeven hoe het pensioenfonds de normen van de Code Pensioenfondsen toepast:

Normen	Status naleving Pensioenfonds Delta Lloyd
Vertrouwen waarmaken (normen 1-9)	nageleefd
Verantwoordelijkheid nemen (normen 10-14)	nageleefd
Integer handelen (normen 15-22)	nageleefd
Kwaliteit nastreven (normen 23-30)	Nageleefd (normen 23-28 en 30); norm 29 is niet van toepassing omdat wij geen belanghebbendenorgaan hebben.
Zorgvuldig benoemen (normen 31-40)	nageleefd (normen 31-32 en 34-40); norm 33 is gedeeltelijk nageleefd. Het bestuur heeft echter per 31 december 2018 geen bestuurders meer die jonger zijn dan 40 jaar.
Gepast belonen (normen 41-45)	nageleefd
Toezicht houden en inspraak waarborgen (normen 46-57)	nageleefd (normen 46-50 en 55-57); de normen 51-54 zijn niet van toepassing omdat het pensioenfonds geen belanghebbendenorgaan heeft.
Transparantie bevorderen (normen 58-65)	nageleefd

2.3 Fondsdocumenten

Statuten

Het bestuur heeft de statuten aangepast. De wijzigingen hadden betrekking op:

- intern toezicht in verband met de inrichting van een RvT;
- quorum en schriftelijke besluitvorming;
- andere wijze van kandidaatstelling van deelnemers in het bestuur en in het verantwoordingsorgaan; deze procedure is afgestemd met de OR;
- vertegenwoordiging pensioenfonds.

De statuten zijn in november door de notaris gepasseerd.

ABTN

De ABTN wordt jaarlijks aangepast op basis van ontwikkelingen en beleidsaanpassingen die gedurende het verslagjaar zijn gepasseerd. Eind december 2018 is de aangepaste ABTN naar DNB gestuurd.

Overige fondsdocumenten

De overige fondsdocumenten (onder meer beloningsbeleid, uitbestedingsbeleid, besturingsreglement, reglementen RvT en VO, integriteitsbeleid, diversiteitsbeleid, gedragscode, pensioenreglement, klokkenluidersregeling, klachten- en geschillenregeling) zijn in lijn gebracht met onder meer de IORP II-wetgeving, de wijzigingen in de code pensioenfondsen, suggesties van de compliance officer en het verantwoordingsgaan en een uitgevoerde consistentie check.

2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie

Op grond van de Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen dient iedere bestuurder geschikt te zijn. Geschikt zijn betekent dat de bestuurder voldoende kennis heeft om ontwikkelingen te begrijpen, tot zich te nemen en een oordeel te vormen met betrekking tot de deskundigheidsgebieden, in combinatie met de benodigde competenties en professioneel gedrag. Daarnaast wordt verwacht dat bestuurders zich verder verdiepen in de aandachtsgebieden waarvoor zij binnen het bestuur verantwoordelijk zijn. Een bestuurder moet tot een evenwichtige afweging van alle belangen kunnen komen om deel te kunnen nemen aan het besluitvormingsproces binnen het bestuur.

De geschiktheid van nieuwe bestuursleden wordt beoordeeld op basis het geschiktheidsplan, geschiktheidsmatrix, functieprofielen en de relevante ervaring van de kandidaat bestuurder.

In het geschiktheidsplan zijn de benodigde kennisgebieden, competenties en het professioneel gedrag waaraan een bestuurder moet voldoen, vastgelegd.

In 2018 heeft het pensioenfonds het geschiktheidsplan en de functieprofielen aangepast onder meer op basis van de handreiking van de pensioenfederatie die in september 2017 is gepubliceerd.

Het pensioenfonds heeft een opleidingsplan opgesteld voor het bestuur als collectief en voor de individuele bestuursleden afzonderlijk.

Het pensioenfonds organiseert minimaal twee keer per jaar kennissessies voor het bestuur. In 2018 zijn twee kennissessies georganiseerd die in het teken stonden van het beleggingsbeleid.

Bestuursleden hebben in het verslagjaar deelgenomen aan diverse seminars en bijeenkomsten over pensioenfonds relevante onderwerpen.

Jaarlijks voert het bestuur van het pensioenfonds een zelfevaluatie uit. Om het jaar wordt de zelfevaluatie onder begeleiding van een externe deskundige uitgevoerd en in het andere jaar wordt de zelfevaluatie zelfstandig uitgevoerd. Over 2017, die begin 2018 is uitgevoerd, heeft de zelfevaluatie plaatsgevonden met een externe deskundige. Over het functioneren van het bestuur in 2018 heeft het bestuur eind 2018 zelfstandig een zelfevaluatie uitgevoerd. De zelfevaluatie heeft plaatsgevonden op basis van een vragenlijst die door de bestuurders is ingevuld en de uitkomsten daarvan zijn binnen het bestuur besproken. De zelfevaluatie is constructief en reflectief verlopen. Door de toenemende complexiteit en de wet- en regelgeving moeten de bestuurders meer tijd besteden aan het besturen van het pensioenfonds. Dat heeft tot nu toe niet geleid tot problemen, maar blijft wel een zorg. Het bestuur realiseert zich ook dat het risicomanagement verder moet worden versterkt. Inmiddels zijn maatregelen getroffen om het risicomanagement verder te versterken.

2.5 Diversiteit

Het pensioenfonds hecht aan diversiteit voor het invullen van het bestuur en het verantwoordingsorgaan zoals ook in de code pensioenfonds is opgenomen. Bij het bemensen van de diverse organen wordt het diversiteitsbeleid als belangrijk aandachtspunt meegenomen. Uitgangspunt hierbij is dat het pensioenfonds streeft naar diversiteit in leeftijd en geslacht, waarbij geschiktheid voorwaardelijk is. Voor het verantwoordingsorgaan is de diversiteitsdoelstelling in 2018 gerealiseerd. Het bestuur voldoet per 31 december 2018 niet meer aan de leeftijdsdoelstelling omdat het jongste bestuurslid in 2018 40 jaar is geworden.

Indachtig de nieuwe code pensioenfondsen is het diversiteitsbeleid in 2018 verrijkt met een plan van aanpak om de diversiteitsdoelstelling te realiseren.

2.6 Compliance

Benoeming compliance officer

Op 24 januari 2018 heeft het pensioenfonds een externe compliance officer, Danny Smit van partner in compliance, benoemd.

Gedragscode

Het pensioenfonds beschikt over een gedragscode. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen van belanghebbende in het pensioenfonds door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders. Deze gedragscode is in 2018 herzien en ligt in lijn met de Code pensioenfondsen.

De compliance officer heeft de gedragscode van ons pensioenfonds beoordeeld en zorgt voor de toetsing op de naleving daarvan. Alle verbonden personen die betrokken zijn bij het pensioenfonds hebben verklaard dat zij de gedragscode in 2018 hebben nageleefd.

De compliance officer heeft de diverse bepalingen in de gedragscode getoetst en heeft geoordeeld dat het pensioenfonds de bepalingen in de gedragscode heeft nageleefd. Daarnaast heeft de compliance officer een uitvraag gedaan naar privérelaties en privébelangen bij de verbonden personen. Dit onderzoek leverde geen bijzonderheden op.

Naleving wet- en regelgeving

De compliance officer heeft een aantal bestuursvergaderingen bijgewoond en beoordeelt of het pensioenfonds de wet- en regelgeving en het eigen beleid naleeft.

In overeenstemming met artikel 96 van de pensioenwet meldt het pensioenfonds dat:

- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2018 geen aanwijzingen als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet zijn gegeven;
- in het boekjaar 2018 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de pensioenwet is aangesteld;
- een herstelplan, als bedoeld artikel 138 of artikel 139 van de pensioenwet, niet van toepassing was.

De compliance officer heeft een uitvraag gedaan naar de naleving van de wet pensioencommunicatie. Naar aanleiding daarvan heeft de compliance officer geconcludeerd dat het pensioenfonds handelt in lijn met deze wet.

Integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

De Pensioenwet verplicht pensioenfondsen tot een beheerste en integere bedrijfsvoering. Om te borgen dat het pensioenfonds een integere en beheerste bedrijfsvoering heeft, heeft het pensioenfonds een integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd. Hierin zijn de belangrijkste integriteitsrisico's benoemd, zijn de beheersmaatregelen beschreven en zijn de netto risico's vastgesteld. Deze analyse is beoordeeld door de compliance officer.

De conclusie van het bestuur is dat de netto risico's acceptabel of toelaatbaar zijn.

Privacy Officer

Met ingang van oktober 2018 heeft het bestuur Partner in Compliance als privacy officer aangesteld. In afstemming met de privacy officer heeft het bestuur een procedure voor datalekken vastgesteld. In het laatste kwartaal van 2018 heeft de privacy officer vijf meldingen ontvangen, waarvan drie meldingen van een datalek betrof en twee meldingen een incident betrof. De meldingen zijn verder afgewikkeld conform de procedure zonder gevolgen voor het pensioenfonds.

Integriteitsbeleid

In samenwerking met de compliance officer is het integriteitsbeleid geüpdatet en door het bestuur vastgesteld.

2.7 Klachten en geschillen

In 2018 heeft het pensioenfonds 58 klachten (in 2017: 56 klachten) ontvangen en afgewikkeld. 39 klachten hadden betrekking op uitkeringen (in 2017: 45 klachten die betrekking hadden op de uitkeringen). 17 klachten waren anders van aard (in 2017: 11 klachten die een andere oorzaak hadden).

Zes klachten hebben niet geleid tot een wijziging of andere actie van het pensioenfonds. Tweeënvijftig klachten hebben geleid tot een correctie en of andere actie van het pensioenfonds. Deze klachten zijn besproken met de pensioenuitvoerder, waaraan de pensioenadministratie is uitbesteed en hebben geleid tot verbetering van het proces.

In het verslagjaar zijn geen geschillen voorgelegd aan de geschillencommissie.

2.8 Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar zijn het pensioenfondsbestuur en het verantwoordingsorgaan drie keer bij elkaar geweest. Halverwege 2018 is met het verantwoordingsorgaan afgesproken dat de frequentie van bijeenkomsten tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan zal worden verhoogd van twee naar vier keer per jaar. In mei 2018 heeft het verantwoordingsorgaan met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2017. Ook heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van de jaarrekening 2017 gesproken met de controlerend accountant en certificerend actuaris. De andere onderwerpen die in 2018 onder meer zijn besproken zijn:

- algemene gang van zaken bij het pensioenfonds
- adviezen
- informatievoorziening
- statuten
- procedure en voordracht leden RvT
- aanbevelingen visitatiecommissie
- bestuursagenda
- missie, visie en strategie
- toeslagverlening

Daarnaast is het verantwoordingsorgaan uitgenodigd voor het bijwonen van kennissessies van het pensioenfonds.

Het verantwoordingsorgaan heeft geadviseerd over:

- intern toezicht, inclusief wijziging in het reglement Raad van Toezicht
- beloningsbeleid
- het communicatieplan
- procedure wijziging statuten (ongevraagd)

Het verantwoordingsorgaan heeft, met suggesties, positief geadviseerd over aanpassing van het reglement RvT, beloningsbeleid en het communicatieplan. De suggesties van het verantwoordingsorgaan zijn grotendeels overgenomen.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan tekst suggesties gedaan over het besturingsreglement. Deze suggesties zijn ook grotendeels overgenomen.

Het bestuur verschilt van mening met het verantwoordingsorgaan over de wijze waarop statutenwijzigingen tot stand komen in relatie tot adviesrecht van het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan ziet graag dat wijzigingen van de statuten als adviesplichtig worden aangemerkt.

Het bestuur houdt vast aan de wettelijke adviesrechten van het verantwoordingsorgaan. Advies over wijzigingen van de statuten is niet in de pensioenwet opgenomen.

Als de statuten zijn gewijzigd krijgt het verantwoordingsorgaan de statuten ter informatie toegestuurd en kan het verantwoordingsorgaan indien ze dat wenst ongevraagd advies geven.

Het verantwoordingsorgaan heeft bij het bestuur navraag gedaan naar de beweegredenen om geen inhaaltoeslag toe te passen. Naar aanleiding van de beantwoording heeft het verantwoordingsorgaan geconstateerd dat een adequate argumentatie aan het besluit ten grondslag ligt.

2.9 Intern toezicht

Het bestuur heeft per 1 oktober 2018 een Raad van Toezicht geïnstalleerd, na een uitgebreide selectieprocedure. De selectie heeft plaatsgevonden in gezamenlijk overleg tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Op basis van de uitkomsten van de selectieprocedure heeft het verantwoordingsorgaan een bindende voordracht gedaan voor de leden van de Raad van Toezicht. Het bestuur deze voordracht overgenomen en heeft de leden van de Raad van Toezicht per 1 oktober 2018, na goedkeuring van DNB, benoemd.

Het bestuur heeft een reglement Raad van Toezicht opgesteld, waarover het verantwoordingsorgaan positief heeft geadviseerd.

Omdat de Raad van Toezicht pas vanaf 1 oktober 2018 operationeel is, heeft de Raad van Toezicht over de periode van januari – september 2018 een onderzoek uitgevoerd zoals een visitatiecommissie dat zou doen, waarvan de uitkomsten meegenomen zijn in het verslag van de Raad van Toezicht die in het jaarverslag is opgenomen.

Deze handelwijze is afgestemd met de compliance officer en het verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd.

2.10 Extern toezicht

Naast het intern toezicht hebben pensioenfondsen in Nederland te maken met twee externe toezichthouders, te weten De Nederlandsche Bank N.V. (DNB) en de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM). De AFM houdt voornamelijk toezicht op de communicatie met de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, terwijl de andere toezichtonderwerpen zijn ondergebracht bij DNB.

DNB

In het afgelopen verslagjaar heeft het pensioenfonds twee uitvragen van DNB ontvangen:

- een uitvraag naar de niet-financiële risico's
- een uitvraag naar de implementatie van IORP II

De gevraagde informatie op basis van deze uitvragen zijn tijdig naar DNB gestuurd.

Daarnaast heeft DNB een beleggingsonderzoek bij het pensioenfonds uitgevoerd. De bevindingen van DNB zijn in een planning opgenomen en zullen in 2019 worden opgevolgd. De belangrijkste bevinding van DNB was dat het pensioenfonds niet beschikte over een financiële risicomanager. Begin 2019 is een externe financieel risicomanager aangesteld.

Per 20 februari 2018 is een nieuw bestuurslid benoemd. DNB heeft ingestemd met deze benoeming. Ook is een bestuurslid per 1 juli 2018 herbenoemd, na instemming van DNB.

AFM

In het boekjaar is er geen overleg of contact geweest tussen het pensioenfonds en de AFM.

3. Pensioenbeleid

3.1 Pensioenregeling

Pensioenregeling

Het pensioenfonds voert één pensioenregeling uit die de sociale partners overeen zijn gekomen. Iedereen die bij Delta Lloyd Services B.V. in dienst is, en die 18 jaar of ouder is, bouwt elk jaar nieuwe pensioenaanspraken op.

In 2018 is de pensioenregeling niet gewijzigd. De pensioenregeling loopt tot 1 januari 2020. De pensioenregeling is een collectieve beschikbare premieregeling (CDC-regeling). Het partner- en wezenpensioen wordt vanaf 1 januari 2017 niet meer opgebouwd, maar zijn op risicobasis verzekerd. Dat betekent dat partners en kinderen bij overlijden van de deelnemer alleen een uitkering ontvangen als de deelnemer overlijdt indien hij of zij nog in dienst is. Deelnemers die voor 1 januari 2017 in dienst waren, hebben een opgebouwd partner- en wezenpensioen. Partners en kinderen van deze deelnemers ontvangen dus ook een uitkering als de deelnemer overlijdt na uitdiensttreding. Daarnaast kunnen de deelnemers bij uitdiensttreding een deel van het ouderdomspensioen uitruilen in partnerpensioen. Ook is het arbeidsongeschiktheidspensioen vanaf 1 januari 2017 niet meer via het pensioenfonds geregeld, maar heeft de werkgever de arbeidsongeschiktheidsverzekering bij een schadeverzekeraar verzekerd.

De kenmerken van de pensioenregeling zijn:

Kenmerken	Regeling
Pensioensysteem	CDC-premieregeling met een middelloonopbouw
Richtpensioenleeftijd	67
Pensioengevend inkomen	(13 x maandsalaris) + vakantietoeslag en voor buitendienst-medewerkers de variabele beloning die in het voorafgaande jaar is uitbetaald; het pensioengevend inkomen is gemaximeerd tot het maximaal fiscaal toegestane salaris,
Toeslagverlening	Voorwaardelijk op basis van prijsindex (cpi, afgeleid) en afhankelijk van de middelen van het fonds.
Franchise	De wettelijk minimaal fiscaal toegestane franchise
Opbouw	Gestreefd wordt naar 1,875% per jaar
Partnerpensioen	70% van het te bereiken ouderdomspensioen over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
Wezenpensioen	20% van het te bereiken ouderdomspensioen over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
ANW-Hiaatpensioen	Vrijwillige deelname; het verzekerd bedrag in 2018 is € 15.166
Eigen bijdrage	ouderdomspensioen: 1/3 van de premie met een maximum van 6% van de pensioengrondslag. In 2018 bedraagt de bijdrage 6% De eigen bijdrage voor ANW-hiaat-pensioen: 80% van de premie

Verhogen fiscale pensioenleeftijd

Per 1 januari 2018 is de fiscale pensioenleeftijd verhoogd van 67 naar 68 jaar. Sociale partners hebben dan de mogelijkheid om de pensioenleeftijd te verhogen of het opbouwpercentage te verlagen.

De werkgever wilde echter de pensioenregeling per 1 januari 2018 tot 1 januari 2019 ongewijzigd laten, omdat de sociale partners in onderhandeling zijn over een nieuwe CAO, waarvan een nieuwe pensioenregeling onderdeel uitmaakt.

De werkgever heeft in 2017 met de fiscus overlegd of de pensioenregeling in de periode van 1 januari 2018 tot 1 januari 2019 fiscaal ongewijzigd kan blijven. De fiscus heeft aangegeven daarmee akkoord te zijn, mits geregeld is dat deelnemers met een partner die in 2018 met pensioen gaan daadwerkelijk het ouderdomspensioen (vanaf 1 januari 2017) omruilen in nabestaandenpensioen. Dit om er voor te

zorgen dat op individueel niveau de pensioentoezegging binnen de fiscale grenzen blijft. Op basis van deze afspraak kon het pensioenfonds de pensioenregeling in 2018 uitvoeren. Het pensioenfonds heeft dit in het pensioenreglement aangepast.

Omdat de CAO van de werkgever per 1 januari 2019 nog niet was afgesloten, heeft de werkgever in 2018 wederom aan de fiscus gevraagd of dat de pensioenregeling ook in 2019 fiscaal ongewijzigd kan blijven. Dat wil zeggen een pensioenleeftijd van 67 jaar en een opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875%. De fiscus is hiermee akkoord gegaan, alleen voor 2019.

3.2 Pensioenreglement

De pensioenregeling is vastgelegd in het pensioenreglement. In 2018 zijn geen materiele aanpassingen in het pensioenreglement doorgevoerd. De enige aanpassing in het pensioenreglement was dat is vastgelegd dat deelnemers met een partner die in 2018 en 2019 met pensioen gaan daadwerkelijk het ouderdomspensioen omruilen in nabestaandenpensioen.

3.3 Uitvoeringsovereenkomst

Het pensioenfonds heeft met de werkgever een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. Deze uitvoeringsovereenkomst loopt van 1 januari 2017 tot 1 januari 2020. In de uitvoeringsovereenkomst is met betrekking tot de financiering het volgende afgesproken:

Jaarlijkse premie

- De werkgever is jaarlijks een collectief beschikbare premie verschuldigd ter grootte van 30% van de som van de (deeltijd) pensioengrondslagen van de deelnemers. Deze collectief beschikbare premie is bestemd voor de jaarlijkse aangroei van de aanspraken op ouderdomspensioen en de dekking van partner- en wezenpensioen, inclusief de dekking van vrijstelling van premiebetaling voor deze pensioenen.
- Hier bovenop is de werkgever het pensioenfonds verschuldigd:
 - de risicopremie voor de dekking van Anwhiaatpensioen.
Deze risicopremie omvat de eigen bijdrage van de deelnemers, die de werkgever op hun salaris inhoudt;
 - alle kosten die het pensioenfonds moet maken. Het bedrag van de kosten wordt verminderd met het in het betreffende boekjaar vrijvallende deel van de administratievoorziening.

In 2018 betaalde de werkgever in totaal € 39,0 miljoen aan premie. Een deel van dat bedrag (€ 8,3 miljoen) wordt door Delta Lloyd Services B.V., conform de Delta Lloyd CAO, ingehouden bij de deelnemers, die op die manier zelf bijdragen aan hun pensioenopbouw.

Kosten Pensioenfonds

Daarnaast betaalt Delta Lloyd Services B.V. de pensioenuitvoeringskosten, administratiekosten en alle overige kosten. Deze kosten bedragen in 2018 totaal € 2,1 miljoen. De vrijval van de voorziening excassokosten worden hierop in mindering gebracht, zodat de werkgever uiteindelijk € 0,8 miljoen voor de uitvoeringskosten betaalt.

ANW-Hiaatpensioen

Het ANW-hiaatpensioen wordt door het pensioenfonds uitgevoerd. De werkgever betaalt aan het pensioenfonds een doorsneepremie op risicobasis. De doorsneepremie bedraagt per 1 januari 2018 € 367,98 (per 1 januari 2019: € 375,99) op jaarbasis per werknemer. De eigen bijdrage voor de deelnemers bedraagt 80% van de premie. Deelname aan het ANW-hiaatpensioen is vrijwillig. Een werknemer kan bij aanvang van het dienstverband eenmalig kiezen om mee te doen.

3.4 Toeslagen

De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit het eigen vermogen van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft in de vergadering van 19 december 2018 besloten om per 1 januari 2019 een toeslag van 1,68% toe te kennen. Hiermee is de ambitie volledig gerealiseerd.

Basis voor het toekennen van de toeslag was onder meer de stand van de beleidsdekkingsgraad op 31 oktober 2018. Deze was berekend op 130,2%. Deze dekkingsgraad lag boven de dekkingsgraad voor volledige toeslagverlening. Omdat tijdens het besluit voor de toeslagverlening de actuele dekkingsgraad onder druk stond door verslechterende financiële markten, ingegeven door toenemende politieke en economische spanningen in de wereld, heeft het bestuur besloten geen inhaaltoeslag toe te kennen. Het beleid van het pensioenfonds is gericht om onze ambitie, het geven van een volledige toeslagverlening, zo veel mogelijk te realiseren. Met uitzondering van 2012 en 2013 is dat ook gelukt. Het bestuur heeft een toeslagbeleid geformuleerd, enerzijds gebaseerd op rekenregels en anderzijds wordt rekening gehouden met een aantal criteria. Eén van deze criteria is de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad. Sinds oktober 2018 ziet het bestuur dat de actuele dekkingsgraad onder druk staat door verslechterende financiële markten. Deze verslechtering staat niet op zich zelf. Die wordt ingegeven door politieke en economische spanningen in de wereld. Naar onze verwachting zullen deze spanningen in 2019 alleen nog maar toenemen.

Nu inhalen betekent dat als de financiële markten niet verbeteren het risico groter wordt dat wij volgend jaar niet volledig kunnen indexeren. Dat vindt het bestuur niet wenselijk. Door nu niet in te halen vergroten wij de kans dat wij volgend jaar weer volledig kunnen indexeren. Deze beslissing wordt gestaafd door de actuele dekkingsgraad per 31 december 2018. Deze is namelijk gedaald naar 123,5%. Dit niveau ligt namelijk lager dan de dekkingsgraad op basis waarvan het pensioenfonds volledig kan indexeren.

De gecumuleerde achterstand in de toeslagverlening is derhalve niet gewijzigd en is voor deelnemers 0,32% en voor oud-deelnemers en gepensioneerden 0,99%.

3.5 Toetsing CDC-premie en premie-egalisereserve

Per 1 oktober toetst het pensioenfonds de te ontvangen CDC-premie aan de benodigde (gedempte) kostendeekkende premie voor het komende jaar. Het pensioenfonds dempt de premie op basis van een driejaarsmiddeling.

Op basis van deze toetsing is de conclusie dat de te ontvangen CDC-premie en het premie-egalisatiedepot eind 2018 voldoende is om de verplichtingen van de nieuwe opbouw in 2019 te kunnen dekken.

Over 2018 is de CDC-premie hoger geweest dan de gedempte kostendeekkende premie. Het verschil wordt toegevoegd aan het premie-egalisatiedepot.

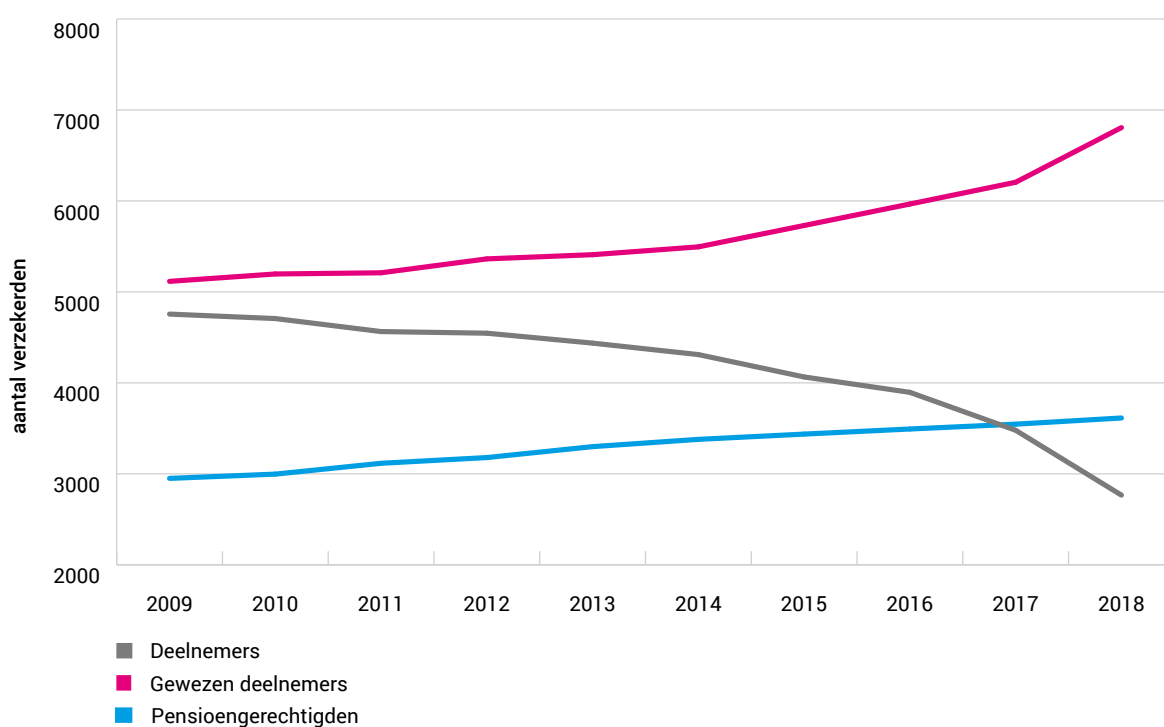
Per 31 december 2018 bedraagt het premie-egalisatiedepot (bedragen x € 1.000):

premie-egalisatiedepot		
bedragen x € 1.000		2018
	€	€
Feitelijke premie 2018:		
- CDC-premie	38.198	
- ANW-hiaatpremie	761	
- kostenvergoeding	828	
		39.787
Gedempte kostendeekkende premie 2018:		39.632
Vershil ten gunste van het premie-egalisatiedepot		155
Premie-egalisatiereserve 31 december 2018:		
- Stand 31 december 2017		17.677
- mutatie 2018		155
- Stand 31 december 2018		17.832

3.6 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden

Door de overname van Delta Lloyd door Nationale Nederlanden en het daarbij optredende personeelsverloop is het aantal deelnemers verder gedaald.

De ontwikkeling van het aantal verzekerden kan grafisch als volgt worden weergegeven:

In aantallen en gesplitst naar man en vrouw is de ontwikkeling als volgt:

	2018			2017	2018	2017
	mannen	vrouwen	totaal	totaal	in %	in %
Deelnemers	1.571	1.195	2.766	3.479	21	26
Gewezen deelnemers	3.629	3.177	6.806	6.205	52	47
Pensioengerechtigden	1.934	1.680	3.614	3.546	27	27
- waarvan:						
- ouderdompensioen	1.823	841	2.664	2.587		
- partnerpensioen	81	812	893	901		
- wezenpensioen	30	27	57	58		
Totaal	7.134	6.052	13.186	13.230	100	100

4. Financiële en actuariële positie

4.1 Dekkingsgraad

De ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds geven wij weer in de dekkingsgraad. Deze maatstaf geeft de mate weer waarin de verplichtingen zijn gedekt door de aanwezige bezittingen van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds berekent de volgende dekkingsgraden:

- Actuele DNB-dekkingsgraad:
Hiervoor waardeert het pensioenfonds de verplichtingen op basis van de rentetermijnstructuur die DNB maandelijks publiceert (inclusief de Ultimate Forward Rate (UFR)). Deze dekkingsgraad is de basis voor de beleidsdekkingsgraad.
- Beleidsdekkingsgraad:
De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele DNB-dekkingsgraden (voor publicatiedoeleinden) over de afgelopen 12 maanden. DNB hanteert de beleidsdekkingsgraad voor de toetsing van het financiële beleid (toeslagverlening, korten en herstelplannen).
- Marktrentedekkinggraad:
De marktrentedekkinggraad wordt berekend door zowel de verplichtingen als de beleggingen te waarderen op basis van de actuele rente. Voor de waardering van de verplichtingen wordt hiervoor de SWAP-rentecurve gebruikt. Met de marktrentedekkinggraad wordt de financiële positie van het pensioenfonds het beste weergegeven.
- Reële dekkingsgraad:
Bij deze dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte toekomstige stijgingen van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat het pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan voldoen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen.
- Vereiste dekkingsgraad:
dit is de benodigde dekkingsgraad die het pensioenfonds moet hebben gezien de risico's die het pensioenfonds loopt. Deze dekkingsgraad is berekend op basis van rekenregels die DNB voorschrijft.
- Minimale vereiste dekkingsgraad:
dit is de dekkingsgraad die de minimaal benodigde buffer van het pensioenfonds weergeeft.

De berekende dekkingsgraden zijn als volgt:

Dekkingsgraad		
	31 december 2018	31 december 2017
Actuele DNB-dekkingsgraad	123,5%	128,5%
Beleidsdekkingsgraad	129,2%	131,0%
Marktrentedekkinggraad	120,7%	125,2%
Reële dekkingsgraad volgens richtlijnen FTK	105,6%	106,5%
Dekkingsgraad op basis van het vereist eigen vermogen	113,9%	114,0%
Dekkingsgraad op basis van het minimaal vereiste eigen vermogen	104,4%	104,4%

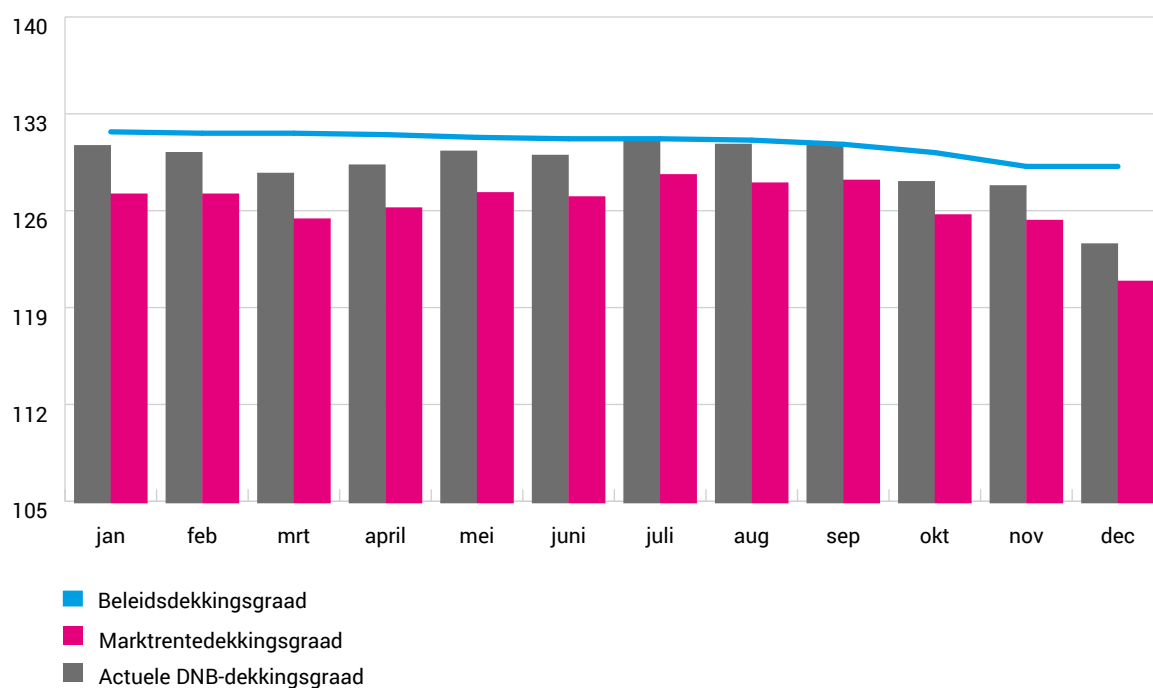
De waarde van de beleggingen bedroeg eind 2018 € 3,29 miljard (2017: € 3,31 miljard) en de waarde van de pensioenverplichtingen (op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert) was eind 2018 € 2,56 miljard (2017: € 2,48 miljard).

De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad en de marktrentedekkingsgraad per 31 december 2018 is als volgt:

Ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad		
Dekkingsgraad 1 januari 2018		128,5%
Beleggingen		
Invloed rendement beleggingen		-1,5%
Verplichtingen		
- Invloed van rentewijzigingen	-2,8%	
- Rendement verplichtingen	-2,2%	
- Invloed op toeslagverlening	-2,1%	
- invloed aanpassing AG-prognosetafel	+1,1%	
- Invloed overige mutaties	+2,5%	
		-3,5%
Dekkingsgraad 31 december 2018		123,5%

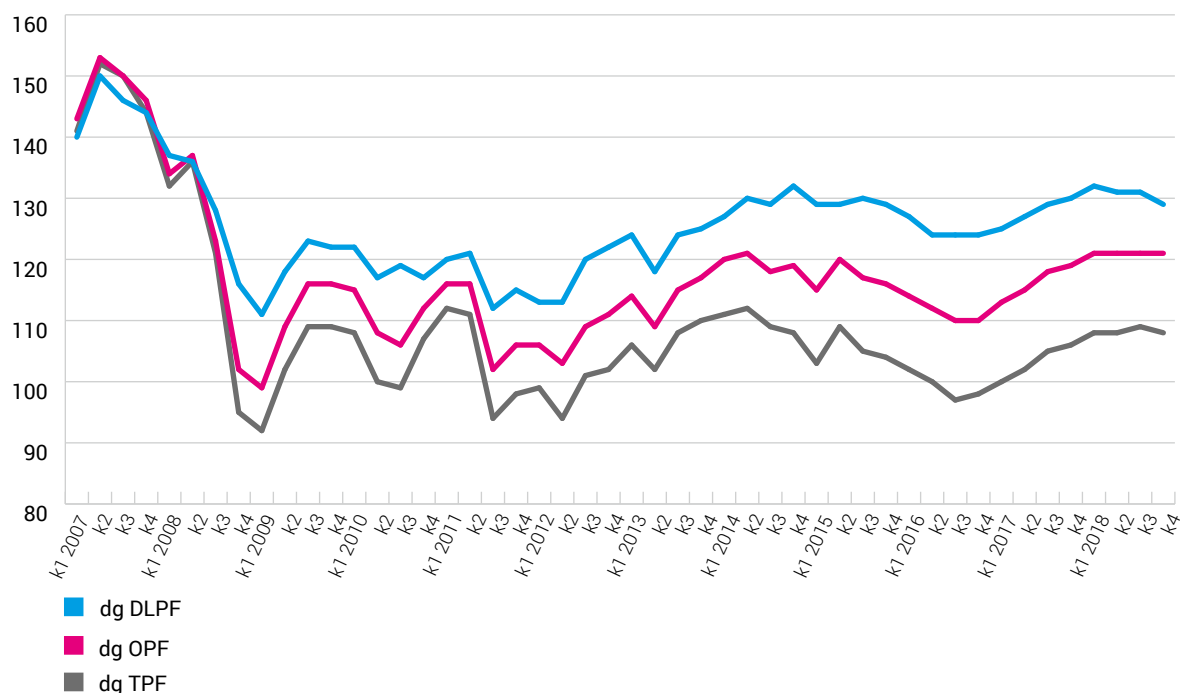
De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad, marktrentedekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad in 2018 is als volgt:

Ontwikkeling dekkingsgraden in 2018

De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad (tot 1 januari 2015 de actuele DNB-dekkingsgraad) van ons pensioenfonds ten opzichte van het gemiddelde van alle Nederlandse Pensioenfondsen en alle Nederlandse ondernemingspensioenfondsen is als volgt:

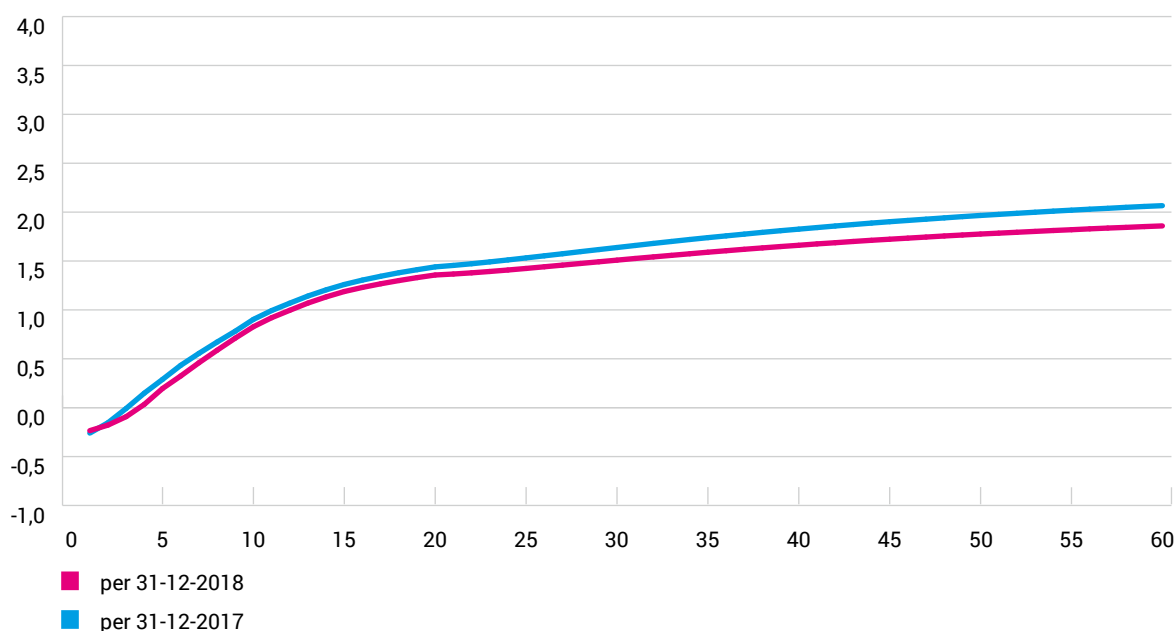
Ontwikkeling DNB-dekkingsgraad Delta Lloyd Pensioenfonds (DL PF) tov gemiddelde van de totale Nederlandse pensioenfondsen (TPF) en ondernemingspensioenfondsen (OPF)

Het pensioenfonds heeft het renterisico beperkt door minimaal 85% en maximaal 95% van zijn nominale pensioenverplichtingen te matchen met vastrentende beleggingen die ongeveer dezelfde looptijd hebben als de verplichtingen, waar nodig aangevuld met derivaten (swaps). Hierdoor hebben rentestijgingen of -dalingen beperkte invloed op de hiervoor genoemde dekkingsgraden. Voor de matching zijn de verplichtingen gebaseerd op de swap rentecurve (marktrente). In de jaarrekening zijn de verplichtingen berekend op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert. Wel is hierbij bepaald dat de omvang van de rendementsportefeuille minimaal 20% van het belegd vermogen bedraagt.

De rentetermijnstructuur die door DNB wordt gepubliceerd verliep als volgt:

Rentetermijnstructuur (procenten)

Reële dekkingsgraad

Per 31 december 2018 bedraagt de reële dekkingsgraad 105,6% (1 januari 2017: 106,5%). De reële dekkingsgraad geeft de hoogte van het vermogen van het pensioenfonds weer ten opzichte van de toekomstig uit te keren pensioenaanspraken inclusief de toekomstige toeslagen op basis van de in de markt verwachte prijsinflatie. Deze reële dekkingsgraad wordt jaarlijks berekend op basis van de richtlijnen van DNB en wordt uitsluitend opgesteld voor rapportagedoeleinden.

4.2 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bestaan uit kosten voor pensioenuitvoering en kosten voor vermogensbeheer. De kosten zijn opgenomen conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie.

Kosten voor pensioenuitvoering

De kosten voor pensioenbeheer worden als volgt gespecificeerd:

kosten voor pensioenbeheer		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Personeelskosten	587	462
Accountantskosten	72	34
Certificering actuaris	32	20
Toezichtkosten (DNB en AFM)	114	110
Pensioenadministratie	860	799
Overige bedrijfskosten	446	371
Totale pensioenuitvoeringskosten	2.111	1.796
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer/pensioengerechtigde	0,331	0,256
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemers/gewezen deelnemers/pensioengerechtigden	0,160	0,136

De toename van uitvoeringskosten is onder meer toe te schrijven aan vergoedingen voor externe bestuursleden en Raad van Toezicht en een verdere versterking van de pensioenorganisatie (risicomanagement en compliance). Een Raad van Toezicht is in 2018 verplicht gesteld en de vergoeding voor externe bestuurders is ontstaan door het personeelsverloop als gevolg van de overname van Delta Lloyd Groep door NN-groep. De accountantskosten zijn toegenomen door de overgang naar eigen beheer in 2017 en de kosten van de pensioenadministratie zijn hoger doordat in 2017 een vrijval voorgaand jaar is verwerkt. Zonder deze vrijval liggen de kosten van de pensioenadministratie in 2018 in lijn met vorig jaar.

De pensioenuitvoeringskosten worden onder vermindering van de vrijgevallen kostenvoorziening volledig vergoed door de werkgever.

Het pensioenfonds heeft de uitvoeringskosten vergeleken met een benchmark uitgevoerd door zowel Lane Clark & Peacock (LCP) als Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI).

LCP

LCP benchmarkt de uitvoeringskosten over een periode van 3 jaar. In de periode 2015-2017 bedroegen de gemiddelde uitvoeringskosten voor de peergroep € 293, terwijl die voor het pensioenfonds € 327 bedroegen. De peergroep bestond uit pensioenfondsen < 10.000 deelnemers.

In 2016 zijn eenmalige kosten gemaakt in verband met de overgang naar eigen beheer. Zonder deze eenmalige kosten liggen de kosten in de periode 2015-2017 van het pensioenfonds (€ 292) gelijk aan die van de peergroep.

In 2017 waren de uitvoeringskosten € 256 per deelnemer, terwijl de peergroep uitkwam op € 291 per deelnemer.

IBI

IBI heeft de uitvoeringskosten van 2017 gebenchmarkt. Bij IBI kwamen de uitvoeringskosten van de peergroep uit op € 501, ten opzichte van de uitvoeringskosten van het pensioenfonds van € 256 per deelnemer. De peergroep bestond uit pensioenfondsen met minder dan 7.500 deelnemers.

Uit beide benchmarks blijkt dat in 2017 de uitvoeringskosten van het pensioenfonds lager zijn dan de peers. Hierbij moet worden aangemerkt dat sommige functies bij het pensioenfonds in 2017 nog niet waren ingevuld.

In 2018 stegen de kosten ten op zichte van 2017 door een versterking van de organen van het bestuur (invulling RvT en externe bestuurders). In 2019 zullen de kosten verder stijgen als gevolg van onder meer de IORP-II regelgeving.

Het bestuur vindt de hoogte van de kosten, in het kader van onze verleende dienstverlening, acceptabel.

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer zijn uitgesplitst in beheervergoeding voor de vermogensbeheerder, transactiekosten en bewaarloon.

Kosten vermogensbeheer				
Bedragen x € 1.000	2018		2017	
	€		€	
Beheervergoeding				
- aandelen	1.729		1.640	
- vastrentend	4.432		3.771	
- vastgoed	533		499	
- derivaten (overlay)	193		654	
	6.887		6.564	
Bewaarloon	25		43	
Transactiekosten				
- aandelen	526		145	
- vastrentend	405		655	
- vastgoed	2		0	
- derivaten (overlay)	129		782	
	1.062		1.582	
Overige kosten	56		67	
Totale kosten vermogensbeheer	8.030		8.256	
Gemiddeld belegd vermogen	3.297.563		3.060.100	
Kosten vermogensbeheer als % gemiddeld belegd vermogen	0,21%		0,21%	
Transactiekosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,03%		0,06%	
Totale kosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,24%		0,27%	

De transactiekosten bij aandelen, vastrentend en vastgoed zijn exact berekend op basis van vaste op- en afslagen die van toepassing zijn voor de verschillende beleggingsfondsen. Bij de transacties van derivaten zijn voor de transactiekosten schattingen gemaakt. Bij deze inschattingen is de formule die is opgenomen in de aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie gehanteerd ('nominaal*(spread/2)*duration = geschatte transactiekosten').

Het pensioenfonds heeft ook de vermogensbeheerkosten vergeleken met een benchmark van zowel Lane Clark & Peacock (LCP) als Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI).

LCP

Het benchmarkonderzoek laat zien dat de vermogensbeheerkosten (incl. transactiekosten) van het pensioenfonds in de periode 2015 tot en met 2017 15pb bedragen en die van de peergroep 36pb. Ook in relatie tot het behaalde beleggingsrendement zijn de vermogensbeheerskosten erg laag.

Het benchmarkonderzoek van LCP laat zien dat in de periode van 2012 tot en met 2017 het rendement van de in de benchmark opgenomen pensioenfondsen gemiddeld 8,5% bedroeg met gemiddelde vermogensbeheerkosten (totaal) van 0,59% van het belegd vermogen. In deze periode was het gemiddelde rendement van het pensioenfonds 9,0% met gemiddelde vermogensbeheerkosten (totaal) van 0,18%.

IBI

In het IBI benchmarkonderzoek worden de vermogensbeheerkosten van 2017 gebenchmarkt. De vermogensbeheerkosten van het pensioenfonds bedroegen in 2017 22pb, terwijl de vermogensbeheerkosten van het gemiddelde van de peergroep 43bp bedroeg. De peergroep van IBI was kleiner dan de peergroep van LCP.

Uit beide benchmarks blijkt dat in 2017 de vermogensbeheerkosten van het pensioenfonds lager zijn dan de peers.

De aansluiting met de jaarrekening is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Beleggingskosten afzonderlijk verantwoord in de jaarrekening	81	110
Beleggingskosten die zijn verantwoord als onderdeel van de beleggingsopbrengsten	7.949	8.146
Totale beleggingskosten	8.030	8.256

4.3 Actuariële analyses

Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Resultaat op intrest/beleggingen	-98.506	97.720
Resultaat op premie	4.966	16.635
Resultaat op waardeoverdrachten	-510	1.023
Resultaat op sterfte	3.965	145
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-954	745
Resultaat op toeslagen	-41.058	-50.063
Resultaat op wijzigingen actuariële grondslagen	25.241	-
Resultaat op conversie	-	-17.376
Resultaat op overige mutaties	-574	1.006
Resultaat op afkoop garantiecontract	-	151.826
Eenmalige storting werkgever	-	15.000
Resultaat	-107.430	216.661

Resultaat op intrest/beleggingen

De uitsplitsing van het resultaat op intrest/beleggingen is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Directe beleggingsopbrengsten	11.432	12.291
Gerealiseerde koersresultaten	22.018	94.243
Ongerealiseerde koersresultaten	-33.194	-47.691
Totaal beschikbaar	256	58.843
Korting op beheervergoeding	-1.636	-1.097
Beleggingskosten	81	36
Benodigde intresttoevoeging	-6.423	5.404
Wijziging rentetermijnstructuur	106.740	32.412
Totaal benodigd	98.762	38.877
Resultaat	-98.506	97.720

Resultaat op premie

De uitsplitsing van het resultaat op premie is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Ontvangen CDC -premie	38.198	48.081
Ontvangen premie ANW-hiaatpensioen	761	934
Vergoeding uitvoeringskosten	2.111	1.796
Vrijval administratievoorziening	-1.283	-1.245
Betaling ten behoeve van premie-egalisereserve	-	10.000
Koopsomcorrectie	-	-30
Ter dekking van kosten	-828	-551
Premie voor dekking premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	-811	-1.033
Premie voor nabestaanden, wezen- en ANW-hiaat pensioen	-1.549	-
Benodigd voor opbouw ouderdomspensioen en risicodekking nabestaandenpensioen en ANWhiaat	-31.633	-41.317
Resultaat	4.966	16.635

Resultaat op waardeoverdrachten

Het resultaat op waardeoverdracht ontstaat door het verschil in het wettelijk tarief op basis waarvan aanspraken worden overgedragen en de reserveringsgrondslagen van ons fonds. Zowel het resultaat op inkomende waardeoverdrachten (€ 180) als de uitgaande overdrachten (€ 330) was negatief.

Resultaat op sterfte

Resultaat op sterfte ontstaat doordat de verwachte sterfte van deelnemers en hun nabestaanden afwijkt van de werkelijke sterfte. Het resultaat op sterfte bestaat uit resultaat op lang leven en resultaat op kort leven.

Bij resultaat op lang leven gaat het met name om de lopende en toekomstig verwachte uitkeringen. Als deelnemers langer leven dan verwacht moet het fonds meer uitkeren en moet de voorziening worden verhoogd. Als deelnemers minder lang leven dan verwacht hoeft het fonds minder uit te keren en valt er meer voorziening vrij, dan verwacht.

Bij resultaat op kort leven gaat het met name om de uitkeringen aan nabestaanden als gevolg van het overlijden van de deelnemer in het jaar zelf. Indien er meer mensen overlijden dan verwacht moet er meer nabestaandenvoorziening worden getroffen en is de ontvangen risicopremie te laag. Overlijden er minder mensen dan verwacht, dan hoeven er minder uitkeringen te worden gedaan aan nabestaanden en is er een overschot aan risicopremie.

De uitsplitsing van het resultaat op sterfte is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Resultaat op kort leven	-943	-3.078
Resultaat op lang leven	4.908	3.223
Resultaat	3.965	145

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid is negatief als gevolg van grotere schades dan verwacht.

Resultaat op toeslagen

Het negatieve resultaat op toeslagen is ontstaan door de toeslagverlening die volledig uit het vermogen is gefinancierd.

Resultaat op wijzigen actuariële grondslagen

Het pensioenfonds volgt de ontwikkeling van de AG prognosetafels en is per 31 december 2018 overgegaan op de AG 2018 prognosetafel. De toename van de levensverwachting is ten opzichte van de prognose uit 2016 achtergebleven. Dit heeft geleid tot hogere sterftetekansen in de prognosetafel van het AG en tot een verlaging van de benodigde voorziening van € 25.241.

Resultaat uit de conversie

Tot 1 januari 2017 waren de pensioenverplichtingen volledig herverzekerd. De technische voorziening werd toen vastgesteld op basis van jaarkasstromen. Bij het vertalen van de aanspraken naar jaarkasstromen is gerekend met de rekenrente van het verzekeringscontract. De waarde van de jaarkasstromen werd vervolgens vastgesteld met de rentetermijnstructuur die DNB hanteert.

Vanaf 1 januari 2017 wordt de voorziening berekend op basis van maandkasstromen, waarbij de rentetermijnstructuur die DNB hanteert wordt gebruikt. Door deze wijziging is de voorziening in 2017 met circa € 17 miljoen gestegen.

Resultaat op overige mutaties

Het betreft hier resultaten als gevolg van onder andere het maken van individuele keuzes bij pensionering, werkelijk leeftijdsverschil bij pensioneren of overlijden ten opzichte van de verwachte verschillen en echtscheiding.

Resultaat afkoop garantiecontract

Op 1 januari 2017 heeft het pensioenfonds de opgebouwde pensioenaanspraken bij de herverzekeraar afgekocht en is het pensioenfonds overgegaan naar eigen beheer door middel van overdracht van de beschikbare middelen in het gesepareerde depot bij de herverzekeraar aan het pensioenfonds. Het resultaat uit deze transitie bedroeg in 2017 € 151,8 miljoen, bestaande uit

- vrijval vereiste 5,1% vermogensbuffer die was afgesproken met de herverzekeraar (€ 127,0 miljoen);
- resultaat uit verschillen waardering grondslagen herverzekeraar en Delta Lloyd Pensioenfonds (€ 23,6 miljoen).
- overige resultaat in verband met de afkoop van het garantiecontract (€ 1,2 miljoen).

Eenmalige storting werkgever

Op 1 januari 2017 heeft de werkgever een eenmalige storting gedaan als compensatie voor het verschuiven van risico's naar (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in verband met de overgang naar eigen beheer.

Kostendekkende premie

De (gedempte) kostendekkende premie bestaat uit de actuariële koopsom voor de aangroei en dekking van het pensioen (actuariële koopsom), een opslag voor uitvoeringskosten en een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen.

(Bedragen x € 1.000)	Gedempte premie	Kostendekkende premie
	€	€
Actuariële koopsom	33.254	33.235
Opslag in stand houden VEV	4.885	4.746
Opslag uitvoeringskosten	1.493	1.493
Totaal	39.632	39.474

De feitelijk betaalde premie in 2018 bedroeg € 39.787.

Vereist eigen vermogen (VEV)

Het VEV is de omvang van het vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken en is afhankelijk van het risicoprofiel van het pensioenfonds volgend uit de strategische beleggingsbeleid. Indien een pensioenfonds niet over dit vermogen beschikt, is er sprake van een tekortsituatie en moet het pensioenfonds een herstelplan indienen bij DNB. De hoogte van het VEV is gericht op de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5%. Dit wil zeggen dat in de evenwichtssituatie de kans dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de technische voorzieningen, kleiner is dan 2,5%.

Voor de bepaling van het VEV maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het ons pensioenfonds. Het VEV is per 31 december 2018 berekend op € 355,6 miljoen (31 december 2017: € 348,8 miljoen), zijnde 13,9 % (31 december 2017: 14,0%).

De VEV is als volgt samengesteld:

Bedragen x € 1.000	2018		2017	
	€		€	
S1 Renterisico	7.369	0,3%	7.435	0,3%
S2 Risico zakelijke waarden	234.372	9,1%	236.623	9,5%
S3 Valutarisico	89.103	3,5%	85.758	3,4%
S4 Grondstoffenrisico	-	-	-	-
S5 Kredietrisico	143.492	5,6%	131.202	5,3%
S6 Verzekeringstechnisch risico	79.461	3,1%	79.049	3,2%
S7 Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8 Concentratierisico	-	-	-	-
S9 Operationeel risico	-	-	-	-
S10 Actief beheersrisico	27.487	1,1%	39.565	1,6%
Diversificatie effect	-225.698	-8,8%	-230.832	-9,3%
Totaal	355.586	13.9%	348.800	14,0%
Aanwezig vermogen	601.006		709.390	
Surplus	245.420		360.590	

De risicofactoren zijn in de jaarrekening toegelicht.

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

Het MVEV is de ondergrens van het VEV. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds gedurende vijf jaar lager is van de minimaal vereiste dekkingsgraad, moet het pensioenfonds binnen zes maanden maatregelen nemen waardoor het in één keer aan het MVEV voldoet.

Het MVEV is per 31 december 2018 berekend op € 112,3 miljoen, zijnde 4,4% (31 december 2017 € 109,9 miljoen, zijnde 4,4%).

Aanwezig eigen Vermogen

Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2018 € 601,0 miljoen (per 31 december 2017: € 709,4 miljoen). Hiermee voldoet het pensioenfonds ruim aan de hoogte van het Vereist Eigen Vermogen.

Het verloop van het eigen vermogen wordt als volgt worden gespecificeerd:

Verloop van het eigen vermogen		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Stand per 31 december voorgaand jaar	709.390	510.406
Totaal saldo van baten en lasten	-107.585	198.984
Stand per 31 december	601.805	709.390

4.4 (Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding

De met de sociale partners afgestemde risicohouding wordt jaarlijks getoetst door het uitvoeren van een haalbaarheidstoets en te beoordelen of het VEV binnen de afgesproken grenzen ligt.

Het VEV bedraagt eind 2018 13,9% en ligt daarmee tussen de afgesproken grenzen (11-19%).

De (aanvangs)haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van een methodiek en parameters die DNB heeft voorgeschreven en wordt bepaald over een periode van 60 jaar.

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets (september 2016, mei 2017 en mei 2018) waren als volgt:

Uitkomsten haalbaarheidstoets				
	Ondergrenzen risicohouding	Uitkomsten aanvangshaal- baarheidstoets (sept. 2016)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2017)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2018)
Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Minimaal 92%	99%	99%	99%
De spreiding van het slecht weer scenario en het pensioenresultaat	maximaal 30%	19%	17%	15%

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets laten zien dat het gemiddelde verwachte pensioenresultaat zich ruim boven de afgesproken ondergrens beweegt en dat de spreiding voldoet aan de maximale afwijking die is vastgesteld.

5. Beleggingsbeleid

5.1 Overgang naar een andere fiduciaire vermogensbeheerder

Als gevolg van de overname van Delta Lloyd Groep door Nationale Nederlanden Groep, is per 1 januari 2018 onze fiduciaire vermogensbeheerder, Delta Lloyd Asset Management NV (DLAM), opgegaan in NN Investment Partners (NNIP).

In 2018 is het pensioenfonds, in samenwerking met de fiduciaire vermogensbeheerder, bezig geweest met de herijking van het beleggingsbeleid. Het pensioenfonds heeft eerst een studie gedaan naar de strategisch asset allocatie (SAA) en volgens een studie gedaan naar liability driven investments (LDI). Vervolgens worden de beleggingsinstrumenten en producten ingevuld. Dit traject loopt door in 2019. Uitgangspunt bij deze herijking was dat de risicoafdekking en het risicoprofiel niet zou wijzigen. Doel van deze herijking is het rendement/risicoprofiel te verbeteren.

5.2 Beleggingsonderzoek DNB

In 2018 heeft DNB een beleggingsonderzoek uitgevoerd. De belangrijkste bevinding was dat een onafhankelijke risicomanagement functie ontbreekt. Inmiddels is in januari 2019 een onafhankelijke en externe risicomanager aangesteld.

De overige bevindingen waren:

- Het rente-afdekkingsbeleid is nog onvoldoende concreet genoeg uitgewerkt.
- De strategische ruimte voor actief beheer is niet in overeenstemming met praktijk en intentie van het bestuur.
- De monitoring en evaluatie van de effectiviteit van de renteafdekking is onvoldoende scherp.
- De monitoring van het actieve beheer van de fondsbeheerders is onvoldoende.
- De evaluatie van de beleggingscategorieën is onvoldoende uitgewerkt.

De bevindingen van DNB lagen in lijn met het self-assessment die het bestuur al had gemaakt.

Het pensioenfonds heeft een planning opgesteld om de bevindingen naar aanleiding van de beleggingsonderzoek op te volgen. Met DNB is afgesproken dat de verbeteracties vóór 30 september 2019 zullen zijn afgerond.

5.3 Het beleggingsbeleid en beleggingsplan

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is erop gericht om de toevertrouwde middelen zo goed mogelijk te beleggen, de financiële risico's te beheersen en extra rendement te creëren voor het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid is de beleggingsportefeuille gesplitst in een matching- en een rendementsportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel het renterisico te beperken. Door de verplichtingen te matchen met de matchingportefeuille, die ongeveer dezelfde duration heeft als de verplichtingen, is het renterisico van de verplichtingen grotendeels afgedekt. In het beleggingsmandaat is een bandbreedte van 85 - 95% voor matching van de marktrente voorziening pensioenverplichtingen (MVPV) bepaald, met een minimale omvang van de rendementsportefeuille van 20% van het belegd vermogen.

De afdekking van de verplichtingen is gebaseerd op de swap rentecurve en niet op de rentetermijnstructuur van DNB die rekening houdt met de UFR. Voor het afdekken van het renterisico wordt gebruik gemaakt van interest rate swaps en obligaties. In 2018 is een deel van de portefeuille belegd in particuliere Nederlandse hypotheek fondsen.

De rendementsportefeuille van het pensioenfonds bestaat uit aandelen- en vastgoedfondsen en is bedoeld om extra rendement te creëren om het behoud van koopkracht in de toekomst te kunnen realiseren.

In 2018 is besloten de matchingportefeuille vanaf 2019 te splitsen in een LDI-portefeuille (40%) en een spreadportefeuille (60%). Beide portefeuilles zijn onderdeel van de renteafdekking. De LDI-portefeuille dient primair om de rente-afdekking te sturen richting de beoogde 90% en kent geen overrendementsdoelstelling. De spreadportefeuille heeft wel een overrendementsdoelstelling. De LDI-portefeuille is inmiddels ingericht. De transitie heeft in het eerste kwartaal van 2019 plaatsgevonden.

De spreadportefeuille wordt in 2019 verder ingericht. Hetzelfde geldt voor de rendementsportefeuille. In 2019 worden de investmentcases verder aangevuld, worden de assetmanagers geselecteerd en geëvalueerd en worden de bevindingen naar aanleiding van het beleggingsonderzoek van DNB geïmplementeerd.

Het beleggingsbeleid en beleggingsplan wordt uitgevoerd door een (fiduciair) vermogensbeheerder(s) op basis van een beleggingsmandaat en beleggingsrichtlijnen. De beleggingsadviescommissie bewaakt de uitvoering van dit mandaat.

5.4 Het beleggingsmandaat

Matchingportefeuille

In 2018 was het beleggingsmandaat van de matchingportefeuille als volgt:

Beleggingsmandaat 2018				
Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Matchingportefeuille	85% - 95% van de MVPV	Allocatie binnen de matchingportefeuille		
Sovereigns & subsovereigns		50%	30% - 70%	2% Fondsrendement DL Sovereign XXLT Fund ¹ 20% Iboxx € Sovereigns & Subsovereigns AAA-AA 15+ Index 18% Iboxx € Sovereigns & Subsovereigns ex-BBB 5+ Index 10% Iboxx € Subsovereigns Index
Collateralized		25%	15% - 35%	Iboxx € Collateralized Index
Corporates		25%	15% - 35%	Iboxx € Corporates Index
Liquiditeiten		0%	-5% - 5%	ECB Deposit Facility rente
Swap overlay	Duration verplichtingen			

¹ Het DL Sovereign XXLT funds heeft een beleggingsdoelstelling gebaseerd op een vaste duratie en daarom geen (markt)benchmark.

In januari 2019 is het mandaat van de matchingportefeuille als volgt, waarbij de definitieve invulling van de spreadportefeuille in Q1 2019 opnieuw zal worden bepaald:

Beleggingsmandaat 2019				
Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Matchingportefeuille	85% - 95% van de MVPV	Allocatie binnen de matchingportefeuille		
LDI-portefeuille		40%	35% - 45%	
10+ Euro staatsobligaties		17%	11% - 23%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate: treasury 10+
Staatsgerelateerd		6%	4% - 8%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate : government-related
Liquiditeiten + netto cash + rentederivaten		17%	9% - 25%	
Spreadportefeuille		60%	55% - 65%	
Collateralized bonds + Nederlandse hypotheke		25%	15% - 35%	Iboxx Eur Collateralized Index JP Morgan Government Bond Index Traded Netherlands
Bedrijfsobligaties		25%	15% - 35%	Bloomberg Barclays Euro Aggregate Corporate
Green bonds		10%	5% -15%	Bloomberg Barclays MSCI Eur Green Bond Index

De instrumentkeuzes voor de matchingportefeuille zijn:

- alleen euro investment grade obligaties, leningen, cash en swaps;
- de LDI-portefeuille bevat cash, swap's en nominale staatsgerelateerde obligaties met minimaal een AA- rating;
- de exposure naar obligaties met een A+-rating af lager mag maximaal 10% bedragen, gemeten als percentage van de totale exposure naar obligaties binnen de LDI-portefeuille;
- de spreadportefeuille bevat de overige instrumenten die voldoen aan de uitgangspunten van de matchingportefeuille.

De afdekking wordt ingevuld door langlopende obligaties, derivaten en fixed income beleggingsfondsen. Het afdekken van het curverisico wordt als volgt vorm gegeven:

- Het pensioenfonds hanteert de volgende buckets: 2 jaar, 5 jaar, 10 jaar, 20 jaar, 30 jaar, 40 jaar en 50 jaar.
- De bandbreedte per bucket is gelijk aan 5% van de totale rentegevoeligheid tot en met het 20-jaars punt en gelijk aan 15% van de totale rentegevoeligheid voorbij het 20-jaars punt.

Rendementsportefeuille

In 2018 was het beleggingsmandaat van de rendementsportefeuille als volgt:

Beleggingsmandaat				
Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Rendementsportefeuille	Minimaal 20% van het belegd vermogen	Allocatie binnen de rendementsportefeuille		
Aandelen		85%	70% - 100%	
- Europese aandelen		37,5%	30% - 50%	MSCI Europe net total return
- Wereldwijde aandelen		37,5%	30% - 50%	MSCI World net total return
- Opkomende landen aandelen		10%	0% - 20%	MSCI Emerging Index net total return
Vastgoed		15%	7,5% - 20%	Direct Vastgoed: ROZ IPD Index ² Beursgenoteerd vastgoed: FTSE EPRA/NAREIT Developed Index Net TR EUR
Liquiditeiten		0%	0% - 5%	ECB Deposit Facility Rente

2 De beschikbaarheid van de Benchmark en de waardering van de portefeuille lopen niet altijd gelijk. Derhalve dat de benchmark wordt gesynchroniseerd met de waarderingsmomenten van de portefeuille.

De rendementsportefeuille is opgebouwd uit Europese aandelen, wereldwijde aandelen, opkomende landen en vastgoed.

5.5 Verantwoord beleggen

Het bestuur vindt maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk. Hiervoor is een separaat beleid geformuleerd dat onderdeel uitmaakt van het beleggingsbeleid.

Een duurzaam beleggingsbeleid richt zich op het betrekken van afwegingen op het vlak van milieu, sociale omstandigheden en (ondernemings)bestuur in de beleggingsbeslissingen, aanvullend op de gebruikelijke financiële aspecten. Door deze elementen ook te betrekken in de keuzes voor beleggingen worden in de visie van het bestuur neerwaartse risico's gereduceerd. Negatief gedrag van ondernemingen en overheden op een van deze immateriële factoren leidt immers tot materiële risico's in de portefeuille en daarmee voor het fonds. Het overtreden van veiligheidsvoorschriften voor medewerkers, het hanteren van een onzuivere governance structuur en het niet naleven van milieuregelgeving zijn activiteiten die wellicht op korte termijn financieel gewin opleveren, maar op langere termijn aanzienlijke schade kunnen veroorzaken.

Dit leidt daarmee tot een financieel risico, maar tevens tot een reputatierisico voor het fonds. Het fonds wenst niet geassocieerd te worden met bedrijven die zich niet aan elementaire uitgangspunten rondom milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur houden.

Het bestuur wil een verantwoord beleid voeren, waarin ook de deelnemers zich kunnen herkennen. Het fonds wil transparant zijn over het gevoerde beleid, en over de effecten van dit beleid (voor zover direct zichtbaar).

Bij het selecteren van beleggingen worden de ESG (Environmental, Social and corporate Governance) criteria meegewogen. Onder meer wordt ondertekening van de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) verlangd alsmede worden bedrijven die clustermunitie produceren of verhandelen uitgesloten.

Het pensioenfonds heeft het IMVB-convenant niet ondertekend, omdat de reikwijdte en de gevolgen van dit convenant nog niet helemaal duidelijk is. Het pensioenfonds staat wel positief tegen over dit convenant.

5.6 Terugblik economie en financiële markten in 2018 en vooruitzichten 2019

Terugblik 2018

De stabiliserende economische groei, politieke onzekerheid, handelsspanningen en de geleidelijke normalisatie van het monetaire beleid zorgden vorig jaar in bijna alle beleggingscategorieën voor dalende rendementen.

In 2018 namen de rendementen in bijna alle beleggingscategorieën af. Dit kwam door verschillende factoren: de Federal Reserve (Fed) begon de rente effectief te verhogen, het handelsconflict tussen de Verenigde Staten en China dreigde economisch gezien roet in het eten te gooien en aan het begin van het jaar waren de waarderingen in veel beleggingscategorieën aan de hoge kant.

De wereldwijde groei is vorig jaar gestabiliseerd. De onderliggende regionale verschillen zorgden voor minder stabiele kapitaalstromen en daarmee voor fluctuerende wisselkoersen, vooral in de vorm van een hogere Amerikaanse dollar als gevolg van een versoepeling van het begrotingsbeleid. Deze trend werd versterkt door een zwakker groeimomentum in Europa en Japan, waar de groei eind 2017 zeer solide was. Vanwege de regionale groeiverschillen werd verwacht dat ook het monetaire beleid uiteen zou lopen. Dit stuwde de koers van de dollar nog verder op. De markten hadden het onder deze omstandigheden moeilijk. Sommige segmenten waarin veel werd belegd, reageerden sterk op de stijging van de financieringskosten in dollars.

De Amerikaanse economie groeide in bijna heel 2018 sterk, dankzij eenmalige gunstige effecten van belastingverlagingen in de Verenigde Staten. Fundamenteel gezien werd de groei positief beïnvloed door een sterke wisselwerking tussen de inkomsten en de bestedingen van zowel consumenten als bedrijven. Met dit belastingbeleid wist de Verenigde Staten de negatieve gevolgen van het protectionisme voor de Amerikaanse groei en de aandelenmarkt te verhullen. Hierdoor kon hij zich in handelsconflicten agressiever opstellen. Dit beleid zorgde er ook voor dat de Fed zich gesterkt voelde in een verdere verhoging van de rente, waardoor de dollar steeg.

De Fed verhoogde de rente vorig jaar vier keer (in maart, juni, september en december), telkens met 25 basispunten. In de loop van het jaar kreeg de Fed het steeds moeilijker door de combinatie van een soepeler begrotingsbeleid en protectionisme in de VS. In zekere zin gaf dit de centrale bank vertrouwen in haar geleidelijke renteverhogingen. Het beleid van de Verenigde Staten zorgde er echter ook voor dat Fed-voorzitter constant zorgvuldig moest laveren tussen oververhitting van de binnenlandse markt en externe risico's die van invloed kunnen zijn op de Amerikaanse economie.

De Europese Centrale Bank (ECB) kondigde aan het begin van het jaar al aan dat zij haar kwantitatieve versoepeling in het vierde kwartaal zou beëindigen. De ECB hield woord. De ECB zal de rente naar verwachting op zijn vroegst in september 2019 voor het eerst verhogen.

De Bank of Japan hield in 2018 vast aan haar rentecurvebeleid en haar opkoopprogramma voor obligaties. Na vijf jaar en opkopen ter waarde van USD 3,5 biljoen ligt de inflatie nog altijd onder de beoogde 2%. Dit komt doordat er al meer dan tien jaar sprake is van deflatieverwachtingen. Om die te koppelen aan de 2%-doelstelling, is een langere periode van oververhitting nodig die ervoor zorgt dat de inflatie versnelt.

Op politiek vlak waren er gedurende heel 2018 handelsspanningen. Aan het begin van het jaar introduceerde de Verenigde Staten importheffingen op USD 60 miljard aan Chinese goederen en op aluminium en staal uit een aantal landen. Deze spanningen liepen in het tweede en derde kwartaal verder op, waardoor er veel onzekerheid ontstond over hoe protectionistisch het beleid zou worden. Vooral opkomende economieën hadden last van de zorgen over de gevolgen voor de groeivooruitzichten van China en andere handelspartners van de VS op de lange termijn. Begin december spraken president Trump en zijn Chinese ambtgenoot Xi af om drie maanden lang geen nieuwe importheffingen in te voeren. Hierdoor namen de handelsrisico's voor de korte termijn af.

In Europa voerde de Brexit de boventoon. Aan het eind van het jaar bereikte de Britse premier Theresa May wel een uittredingsakkoord met de leiders van de Europese Unie, maar deze werd begin 2019

verworpen door het Britse parlement. Een 'No Deal' behoort daardoor nog steeds tot de mogelijkheden. De onzekerheid van de afgelopen twee jaar houdt dus nog even aan.

In Europa namen de politieke spanningen ook toe door de toename van het populisme in Italië en Frankrijk. In Italië resulteerden de verkiezingen van maart in een parlement zonder meerderheid en een coalitie tussen Lega en de anti-establishmentpartij Vijfsterren. De nieuwe populistische regering voerde een maandenlange begrotingsdiscussie met de Eu. Hoewel ze eind december eindelijk een compromis bereikten, was de binnenlandse vraag in Italië toen al fors verslechterd. Dit zorgde voor een afnemend vertrouwen onder ondernemers. In Frankrijk leidden protesten van de 'gele hesjes' in de laatste weken van het jaar tot rellen. President Macron moest gas terugnemen en concessies doen aan de demonstranten.

Wereldwijd herstelden aandelen van een zwak eerste kwartaal en behaalden in euro's gemeten een halfjaarResultaat van +3,6%. Dit bleek echter niet duurzaam. Sterker nog, aandelen verloren flink in de tweede jaarhelft en de laatste drie maanden vormden zelfs een van de slechtste kwartalen van de afgelopen 45 jaar. Wat betreft sectoren deden nutsbedrijven en gezondheidszorg het goed met jaarwinsten van respectievelijk 8,1% en 8,2%. De meeste sectoren eindigden echter in de min, waarbij de financiële sector, energie en basismaterialen dubbelcijferige verliezen leden. De waarderingen van Europese aandelen eindigden veel lager dan die van aandelen uit de VS; in de afgelopen 20 jaar kwamen vergelijkbare verschillen in de koers-winstverhoudingen slechts twee keer voor.

Hoewel 2018 goed begon voor obligatiespreads, ging het vanaf februari bergafwaarts. Dit had meerdere oorzaken. Aan het begin van het jaar waren de waarderingen over het algemeen krap, na jaren met een lage volatiliteit en instroom in de categorie als gevolg van de zoektocht naar rendement. De combinatie van krappe waarderingen en de richting van het monetaire beleid was nadelig voor obligatiespreads. De toegenomen politieke risico's en de economische onzekerheid zorgden er uiteindelijk voor dat beleggers hun positionering aanpasten. Door zorgen om opkomende markten stegen de spreads op obligaties uit deze landen. Dit effect werd nog versterkt door valutatrends en de dalende grondstoffenprijzen. In Europa leidden zorgen over Italië tot hogere spreads op zowel investment grade- als high yield-obligaties. Hierdoor zijn de spreads weer beland op de niveaus van begin 2017 of 2016.

Alleen veilige staatsobligaties boden in 2018 enig soelaas, want de onzekerheid op de wereldwijde markten dreef beleggers richting veilige categorieën. Dit leidde aan het eind van het jaar tot lagere rentes op veilige staatsobligaties. De Amerikaanse 10-jaarsrente daalde in december met 30 basispunten, terwijl de 10-jaarsrente op Duitse staatsobligaties (Bunds) 7 basispunten inleverde. Ondanks de sterke dalingen in november en december steeg de Amerikaanse 10-jaarsrente in 2018 per saldo toch met 28 basispunten. De 10-jaarsrente op Duitse Bunds daalde in 2018 al met al met 19 basispunten.

In de tweede helft van 2018 raakte de olieprijs in een vrije val. De gezamenlijke olieproductie van Saudi-Arabië, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Irak en Rusland nam tussen mei en december met ongeveer 1,4 miljoen vaten per dag toe. Hierdoor was het aanbod veel groter dan de vraag. De olieprijs daalde in drie maanden tijd van 75 dollar (West Texas Intermediate) naar 45 dollar per vat. Begin december sprak de OPEC+ af om de productie met 1,2 miljoen vaten per dag te beperken om de markt weer in evenwicht te brengen.

Opkomende markten kregen in 2018 te maken met een correctie. Vanaf het eind van de eerste jaarhelft verslechterde de financiële omstandigheden. Opkomende markten bleven per saldo duidelijk achter bij ontwikkelde markten, zowel voor aandelen als obligaties. Dit kwam vooral door het protectionisme in de Verenigde Staten en de enigszins afgenomen zoektocht naar rendement als gevolg van de sterkere dollar en de hogere Amerikaanse rentes

Aandelenindices(%)¹

	2018
MSCI World	-3,6
MSCI US	0,3
MSCI Europe	-10,0
MSCI Japan	-8,2
MSCI Emerging Markets	-9,9
MSCI Developed Asia ex Japan	-5,7

¹ total return indices (in euro)

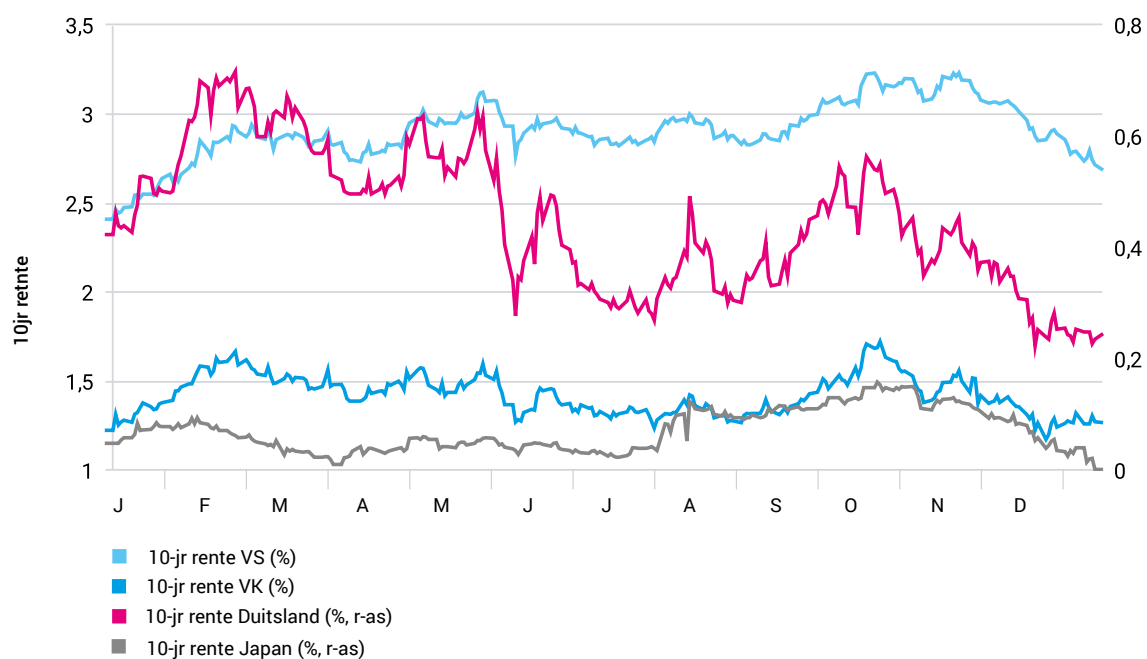
Bron: Thomson Reuters Datastream, NN IP (1/1/2019)

Obligatie & Credir Yields %

	31-dec-2018	31-dec-2017
10-jaars Bund (Duitsland)	0,25	0,42
10-jaars Treasury (VS)	2,69	2,41
US Investment Grade Credits	4,20	3,25
Euro Investment Grade Credits	1,10	0,66
Global High Yield	7,66	5,24
EMD Hard Currency	6,86	5,27
Asian Debt Composte	5,56	4,59

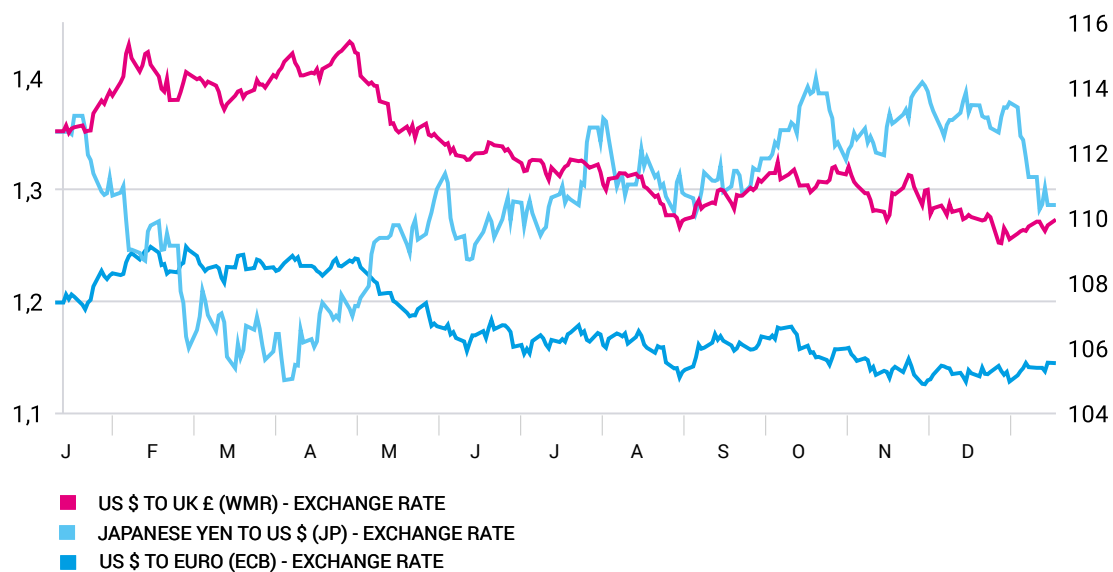
Bron: Thomson Reuters Datastream, NN IP (1/1/2019)

10-jaars obligatierentes

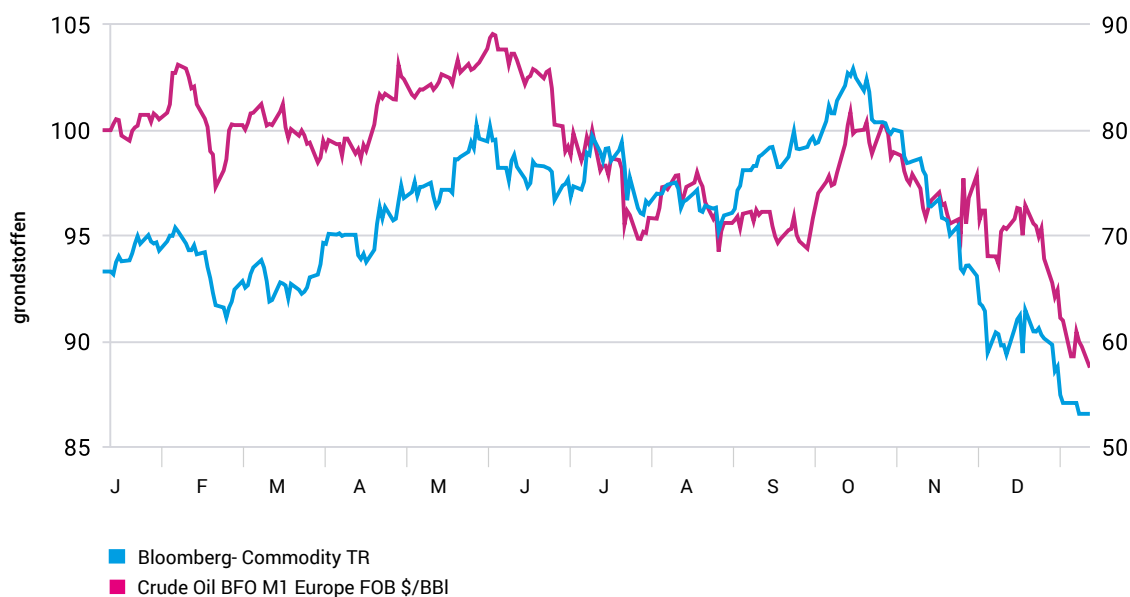
Bron: Thomson Reuters Datastream, NN Investment Partners

Euro, yen en pond versus de Amerikaanse dollar

Bron: Thomson Reuters Datastream, NN Investment Partners

Olie en grondstoffen

Bron: Thomson Reuters Datastream, NN Investment Partners

Vooruitzichten 2019

Economie

Het economische klimaat zal in 2019 waarschijnlijk worden gedreven door een tweestrijd tussen enerzijds relatief goede economische fundamenteën en anderzijds toenemende politieke risico's.

Overheidsuitgaven en productiviteitsgroei kunnen een positief effect hebben; politieke risico's (Brexit, 'gele hesjes' in Frankrijk) kunnen voor veel onrust zorgen.

Verwacht wordt dat er sprake zal zijn van verdere convergentie in de ontwikkelde markten. De eenmalig gunstige belastingeffecten in de VS zullen verdwijnen en de Europese en Japanse economieën zullen, gesteund door een solide binnenlandse groei en een gunstig monetair klimaat, verder kunnen herstellen. De verschillen tussen opkomende landen kunnen juist toenemen.

De Fed sloot 2018 af met een renteverhoging van 25 basispunten en verwacht wordt dat in 2019 nog twee verhogingen zullen volgen. De ECB beëindigde eind 2018 officieel haar opkoopprogramma voor obligaties; beperkte renteverhogingen zijn in 2019 niet uitgesloten.

Aandelen

Na het voor aandelen desastreuze laatste kwartaal van 2018 wordt, gedreven door de wereldwijde winstgroei, voor 2019 uitgegaan van een gematigd positief aandelenrendement. Hogere lonen kunnen de winstmarges onder druk zetten en de productiviteitsgroei blijft dus belangrijk. Het aantal faillissementen zal beperkt blijven.

Obligaties

Verwacht wordt dat in 2019 het monetaire beleid wereldwijd verder zal worden genormaliseerd.

Hierdoor kunnen de rentes op veilige staatsobligaties eveneens verder normaliseren en dat kan zorgen voor opwaartse druk op de obligatierentes.

De kans op politieke onzekerheid blijft aanwezig, er zullen periodes zijn waarin de rentes zullen dalen.

Vastgoed

Verwacht wordt dat vastgoed zal profiteren van een stijgende belangstelling bij beleggers, vooral in de VS. De opkomst van e-commerce en een verdere verschuiving naar flexwerken kan de vraag naar kantoorruimte drukken.

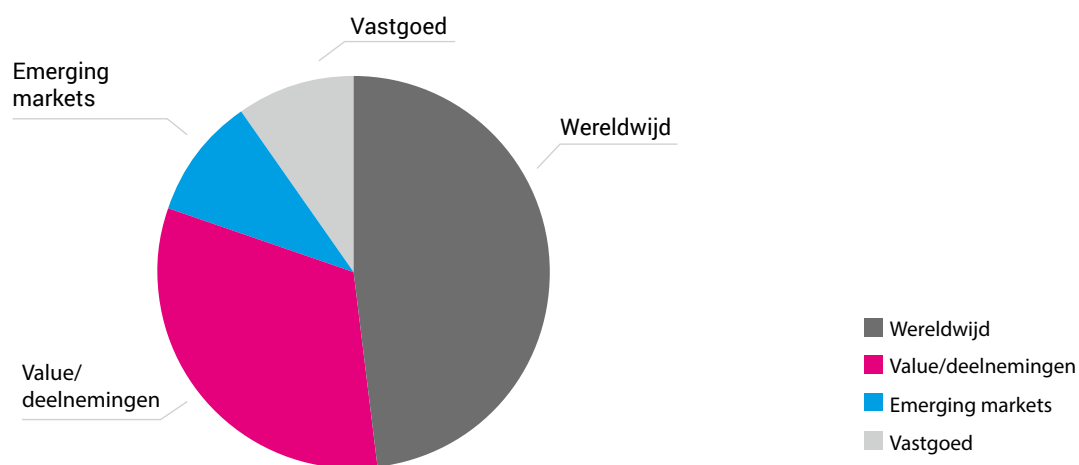
5.7 Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille

De beleggingen zijn als volgt verdeeld (in procenten):

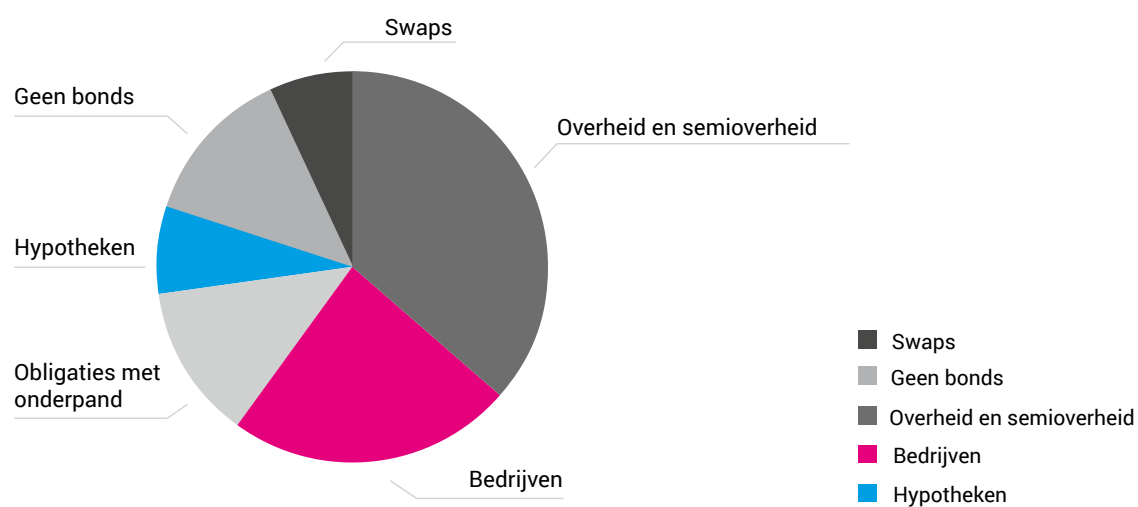
	Feitelijke allocatie		
Ultimo	2018	2017	2016
	%	%	%
Matchingportefeuille			
Staatsobligaties	8	8	11
Obligatiefondsen	58	57	59
- staats- en semi-overheids obligaties	23	33	41
- obligaties met onderpand en hypotheke	13	9	9
- bedrijfsobligaties	15	15	9
- green bonds	7	-	-
Swap overlay	4	3	6
Liquide middelen	4	4	0
Rendementsportefeuille			
Aandelenfondsen	24	26	22
- wereldwijde aandelen	13	14	11
- Europese value	8	9	9
- emerging markets	3	3	2
Vastgoed	2	2	2

De rendementsportefeuille en de matchingportefeuille zijn op 31 december 2018 als volgt verdeeld:

Rendementsportefeuille 31 december 2018

Matchingportefeuille 31 december 2018

5.8 Stress scenario's

Onderstaande tabel geeft inzicht in de verandering van de dekkingsgraad op basis van de UFR indien een rente schok en/of aandelenschok plaatsvinden.

	Rendement zakelijke waarden					
		-25%	-12,5%	0,0%	12,5%	25%
Parallele verschuiving UFR-curve	-0,50%	114,2%	118,1%	122,0%	126,0%	129,9%
	-0,25%	114,5%	118,6%	122,7%	126,8%	130,9%
	-0,00%	115,0%	119,2%	123,5%	127,7%	132,0%
	0,25%	115,4%	119,8%	124,3%	128,7%	133,2%
	0,50%	115,9%	120,5%	125,2%	129,8%	134,5%

Onderstaande tabel geeft inzicht in de verandering van de dekkingsgraad op basis van de swap indien een rente schok en/of aandelenschok plaatsvinden.

	Rendement zakelijke waarden					
		-25%	-12,5%	0,0%	12,5%	25%
Parallele verschuiving Swap-curve	-0,50%	110,3%	114,0%	117,8%	121,6%	125,4%
	-0,25%	111,3%	115,2%	119,2%	123,2%	127,1%
	-0,00%	112,4%	116,5%	120,7%	124,9%	129,0%
	0,25%	113,6%	118,0%	122,4%	126,7%	131,1%
	0,50%	115,0%	119,6%	124,2%	128,8%	133,4%

In paragraaf 7.2. wordt nader ingegaan op deze stress scenario's.

5.9 Performance van de beleggingsportefeuille

Het totale rendement van de beleggingsportefeuille was in 2018 0,0% (2017: 1,8%). Deze daling is voornamelijk toe te schrijven aan een daling van de waarde van de aandelen in het laatste kwartaal in 2018.

De resultaten van de beleggingsportefeuille liet in 2018 een underperformance zien van 0,8% ten opzichte van de benchmark (benchmark: 0,6%). In 2017 is een outperformance van 1,3% behaald.

Matchingportefeuille

Het rendement op de matchingportefeuille, inclusief swap overlay, bedroeg in 2018 3,1% (2017: -2,0%). De verplichtingen op basis van de swap-rentecurve zijn in 2018 stegen met 3,6% als gevolg van de gedaalde rente. In 2017 daalden de verplichtingen nog met 3,3%. De waardering van de verplichtingen op basis van de swap-rentecurve ligt volgens het pensioenfonds meer in lijn met de waardering van de beleggingen, dan de waardering van de verplichtingen op basis van de rentetermijnstructuur van DNB (met UFR) op basis waarvan aan DNB wordt gerapporteerd.

Met een rendement van 0,8% (2017: 0,1%) op de onderliggende matchingportefeuille ligt die iets onder de benchmark van 0,9% (2017: 0,2%).

	2018		2017	
Categorie	performance	benchmark	performance	benchmark
Sovereign & subsovereigns	2,2%	2,2%	-0,7%	-0,3%
Collateralized Bond Funds	0,7%	0,7%	1,1%	0,6%
Corporate Bond Fund	-1,5%	-1,3%	2,5%	2,4%
Green Bonds	0,1%	-0,1%	-	-
Matchingportefeuille onderliggend	0,8%	0,9%	0,1%	0,2%
Matchingportefeuille inclusief Swap overlay	3,1%	3,6%	-2,0%	-3,3%

Rendementsportefeuille

Op de rendementsportefeuille werd een negatief rendement gerealiseerd van - 7,8% (2017: 13,2% positief). De benchmark kwam uit op een negatief rendement van 5,3% (2017: 9,4% positief).

Dit rendement kan als volgt worden gespecificeerd:

	2018		2017	
Categorie	performance	benchmark	performance	benchmark
Aandelen	-9,7%	-7,7%	14,1%	9,9%
Vastgoed	15,5%	8,8%	5,5%	6,9%
Rendementsportefeuille	-7,8%	-5,3%	13,2%	9,4%

6. Communicatiebeleid

Wij willen de (gewezen) deelnemers inzicht geven in hun opgebouwde pensioen en hen in staat stellen weloverwogen keuzes te maken met betrekking tot hun pensioen. Daarnaast willen we pensioengerechtigden inzicht geven in hun ingegane pensioen. Om de informatieverstrekking te optimaliseren stellen we elk jaar een communicatieplan op. Het communicatieplan bevat onder meer de visie over communicatie, doelgroepen en communicatie-uitingen en communicatieactiviteiten.

6.1 Visie over communicatie

Het pensioenfonds verzorgt de pensioenen voor alle medewerkers van de Delta Lloyd Services, de ex-medewerkers en de pensioengerechtigden. Het pensioenfonds vindt het belangrijk betrouwbaar en transparant te zijn en duidelijk te communiceren over de pensioenregeling.

- Het Pensioenfonds voldoet minimaal aan de eisen die de wetgever aan de pensioencommunicatie stelt, maar zoekt naar mogelijkheden om in het kader van communicatie meer te bieden dan de wetgever voorschrijft.
- Het pensioenfonds vindt het daarom belangrijk om toegankelijk te zijn voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en vindt de persoonlijke situatie van de deelnemer belangrijk. Dit wordt bewerkstelligd door:
 - informatie is altijd bereikbaar via de website van het pensioenfonds;
 - informatie wordt passend aangeboden (per post, e-mail, internet, mondeling, per event en per doelgroep);
 - vragen stellen kan via de administratie van het pensioenfonds (per post, e-mail, website en mondeling (zowel telefonisch als face-to-face));
 - specifieke doelgroepen worden benaderd om na te denken over hun pensioen en de acties die zij kunnen ondernemen;
 - Het pensioenfonds organiseert bijeenkomsten of persoonlijke gesprekken over de pensioenregeling die toegankelijk zijn voor alle medewerkers;
 - Het pensioenfonds verstuurt regelmatig alerts en doet interventies bij bijzondere evenementen;
 - Het pensioenfonds heeft een portaal waar de (gewezen) deelnemers informatie en belangrijke documenten van hun pensioen(regeling) kunnen terugvinden;
 - De planner biedt (gewezen) deelnemers de mogelijkheden om berekeningen te maken van de flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling.
- Het pensioenfonds wil ook betrouwbaar en realistisch zijn wil signaleren en activeren. Het pensioenfonds doet dat op de volgende manier:
 - Het pensioenfonds communiceert open, duidelijk en helder;
 - Het pensioenfonds wijst (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden op de risico's van hun pensioenregeling;
 - Het pensioenfonds gaat zorgvuldig met de pensioengelden om;
 - Het pensioenfonds stimuleert deelnemers na te denken over de hoogte van hun pensioen en om op tijd gerichte actie te ondernemen mocht het verwachte pensioen onvoldoende blijken te zijn.

6.2 Communicatiedoelstellingen

In het communicatieplan 2018 hebben wij de volgende kwalitatieve doelstellingen geformuleerd:

1. Deelnemers begrijpen hoe hun pensioenregeling in elkaar zit, welke gebeurtenissen gevolgen hebben voor hun pensioen en weten welke acties (handelingsperspectief) ze moeten of kunnen ondernemen als deze gebeurtenissen zich voordoen.
2. Deelnemers weten hoeveel pensioen ze volgens de huidige pensioenregeling kunnen verwachten. Ze weten ook wat de gevolgen van de verschillende flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling zijn voor hun pensioen en kunnen zelf berekeningen hiervoor maken.
3. Deelnemers weten dat er een nieuw portaal en planner is en hoe ze dit portaal kunnen vinden en de planner kunnen gebruiken.
4. Deelnemers weten hoe het pensioenfonds om gaat met "pensioenleeftijd 68".
5. Pensioengerechtigden en deelnemers weten hoe het er met het Pensioenfonds voor staat en welke risico's er aan hun pensioenregeling zitten.
6. De pensioencommunicatie van het Pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eisen.
7. In 2018 wordt er door werkgever en de sociale partners onderhandeld over een nieuwe CAO inclusief een nieuwe pensioenregeling. In 2018 zal gecommuniceerd moeten worden wat er gaat gebeuren vanaf 2019 en welke gevolgen en risico's dit met zich meebrengt voor de deelnemers.
8. Eind 2018/begin 2019 zal er weer een deelnemersenquête plaatsvinden over de communicatie van Delta Lloyd Pensioenfonds

Daarnaast heeft het pensioenfonds een aantal kwantitatieve doelstellingen voor 2018 geformuleerd.

1. In 2018 wordt het portaal en de planner gelanceerd. Het doel is dat 50% van de actieve deelnemers eind 2018 het portaal heeft bezocht. Deze doelstelling hebben wij in 2018 niet kunnen meten. Technisch gezien kunnen we geen onderscheidt zien tussen actieve - en niet actieve deelnemers.
2. Het doel is dat 25% van de pensioengerechtigden en 20% van de medewerkers zich heeft aangemeld voor de nieuwsbrieven of nieuws alerts. Om dit te realiseren zal de website nog meer onder de aandacht gebracht gaan worden.
Deze doelstelling is nagenoeg bereikt. Per 31 december 2018 heeft 36% van de pensioengerechtigden en 19% van de medewerkers zich aangemeld.
3. In het najaar van 2018 worden bijeenkomsten georganiseerd voor actieve deelnemers die bijna met pensioen gaan. Tijdens deze bijeenkomsten worden ook het nieuwe portaal en de nieuwe planner behandeld zodat mensen ook zelf kunnen berekenen wat de gevolgen zijn van de verschillende keuzemogelijkheden. Het doel is dat 70% van de genodigden naar de bijeenkomst komt of op een andere manier met het Pensioenfonds contact opneemt.
Deze doelstelling is niet gehaald. 50% van de actieve deelnemers die bijna met pensioengaan is naar een van de bijeenkomsten geweest en 17% heeft op een andere manier contact opgenomen met het pensioenfonds voor nadere informatie.
4. Het Pensioenfonds is toegankelijk en bereikbaar. Algemene of individuele vragen over het pensioen beantwoorden door telefoon, mail of persoonlijk gesprek. Telefoontjes worden direct beantwoord. Miltjes worden binnen 5 werkdagen beantwoord, lukt dit niet dan wordt de (ex) deelnemer hier tijdig over geïnformeerd. Indien gewenst wordt een persoonlijk gesprek voor de deelnemer ingepland. Het doel is dat 80% van de miltjes binnen 5 werkdagen wordt beantwoord. De overige 20% zullen in ieder geval binnen 5 werkdagen moeten worden bevestigd.
Deze doelstelling is gehaald. 2% van de mails zijn niet binnen gestelde termijn beantwoord.

5. In 2017 waren er per kwartaal ongeveer 4.500 bezoekers op de website, waarvan er 3.500 uniek waren. In 2018 was de doelstelling om het aantal bezoekers op de website met 10% te verhogen. Dit hebben wij gedaan door meer alerts en nieuwsbrieven te versturen. In 2018 hebben ongeveer 7.500 bezoekers per kwartaal de website bezocht. Hiermee is de doelstelling ruim gehaald.

6.3 Doelgroepen en communicatiemiddelen

Eén van de doelstellingen van het pensioenfonds is het pensioenbewust maken van (ex)deelnemers. Het pensioenfonds kiest voor segmentatie naar gebeurtenissen die van invloed zijn op het pensioen van de (ex)deelnemers (events). Belangrijke gebeurtenissen hierin zijn:

- In dienst treden bij de werkgever
- Trouwen/samenwonen of scheiden/uit elkaar gaan
- Overlijden
- Meer of minder werken
- Uit dienst treden bij de werkgever
- Een bepaalde leeftijd bereiken
- Arbeidsongeschikt worden
- Met pensioen gaan

Het pensioenfonds onderkend de volgende doelgroepen:

- Deelnemers tot 35 jaar
- Deelnemers van 35 tot 55 jaar
- Deelnemers ouder dan 55 jaar
- Pensioengerechtigden
- Gewezen deelnemers

Deze doelgroepen hebben verschillende kenmerken en een andere benadering in de communicatiemiddelen.

Bij de inzet van de communicatiemiddelen is niet het primaire doel om meer informatie te verstrekken, maar de informatie meer toe te spitsen op de informatiebehoefte van de verschillende doelgroepen. Hiermee wil het pensioenfonds het inzicht in het eigen pensioen en het pensioenbewustzijn van (gewezen) deelnemers verhogen. De informatie wordt specifiek gemaakt voor (gewezen) deelnemers die in een bepaalde levensfase zitten of te maken krijgen met een bepaalde gebeurtenis die van invloed is op hun pensioen (event). Naast het verstrekken van informatie wil het pensioenfonds terugkoppeling krijgen over de communicatie en de begrijpelijkheid van pensioen en de regeling. Hiervoor is in 2015 een deelnemersonderzoek uitgevoerd. Ook worden regelmatig bijeenkomsten, zowel collectief als individueel georganiseerd, waarbij het pensioenfonds om reacties vraagt. In 2019 zal er opnieuw een deelnemersonderzoek plaats gaan vinden. In 2018 worden hier voorbereidingen voor getroffen. Om de communicatie te checken op begrijpelijkheid en duidelijkheid heeft het Pensioenfonds in 2012 een panel opgericht. Alle belangrijke informatie wordt voordat deze wordt verstuurd aan het panel voorgelegd.

In onderstaand overzicht staan de verschillende communicatiemiddelen opgenomen die het pensioenfonds in 2018 heeft ingezet. Met deze communicatiemiddelen wil het pensioenfonds 'overzicht' en 'inzicht' geven en aanzetten tot 'actie'.

OVERZICHT	INZICHT	ACTIE
website/nieuwsalerts	UPO	pensioengesprek
laag 1 Pensioen 123	portaal	pensioeningangsbrief
informatiebijeenkomsten	event brieven	serviceberekeningen
	laag 2 en 3 Pensioen123	planner
	informatiebijeenkomst voor deelnemers die bijna met pensioen gaan	
	pensioenregister	

In het kader van het communicatieplan hebben wij in 2018 onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Aanpassen website op ontwikkelingen en de aanpassing pensioenregeling per 1 januari 2018.
- In samenwerking met de pensioenuitvoerder implementeren van het portaal en de planner.
- Versturen van UPO's:
 - de meeste UPO's van de deelnemers zijn vóór 1 juli 2018 verstrekt. De UPO's voor de arbeidsongeschikte deelnemers en gedeeltelijk arbeidsongeschikten zijn vóór 1 oktober 2018 verstrekt. De uiterlijke wettelijke termijn voor het verstrekken van UPO's was 1 oktober 2018.
 - De UPO's van de pensioengerechtigden zijn in maart 2018 verzonden (binnen de wettelijke termijn).
- Versturen van de overige brieven aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden die wettelijk zijn voorgeschreven.
- Het pensioenfonds heeft een aantal communicatiecampagnes gelanceerd om diverse onderwerpen bij de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden onder de aandacht te brengen.
- In het najaar is er een bijeenkomst georganiseerd voor deelnemers van wie het pensioen bijna ingaat, om ze te informeren over de mogelijkheden die het pensioenfonds biedt.
- Tijdens de landelijke pensioen3daagse zijn pensioenkomsten georganiseerd over het nieuwe portaal en planner.
- Communicatie toeslagverlening.
- Het pensioenfonds heeft gedurende het jaar nieuwsbrieven verstuurd om de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te informeren over ontwikkelingen bij het pensioenfonds.

Nagenoeg alle geplande activiteiten uit het communicatieplan 2018 zijn gerealiseerd. In 2019 zal er een deelnemersenquête worden uitgevoerd, die in 2018 is voorbereid.

7. Risicobeheersing

7.1 Risicobeleid

Het risicomanagement van het pensioenfonds richt zich met name op het risico dat de doelstellingen en ambities van het pensioenfonds niet worden gehaald (strategisch risico). Daarnaast worden ook de operationele-, integriteits- en reputatierisico's beoordeeld.

Binnen de financieringsmogelijkheden streeft het pensioenfonds naar het goed verzorgen van het pensioen door de koopkracht van de rechten van de (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden, zowel nu als in de toekomst, zo goed mogelijk in stand te houden, waarbij de kans op korten van aanspraken zo klein mogelijk is.

De mate waarin het pensioenfonds risico's neemt is vastgelegd in de policy beliefs (kwalitatieve risicohouding) en de kwantitatieve risicohouding. De risico's van het pensioenfonds worden jaarlijks opnieuw beoordeeld, vastgelegd in een risicomanagementraamwerk en besproken binnen het bestuur.

Met de sociale partners (werkgever en werknemers) is afgesproken welke risico's het pensioenfonds mag nemen. Dit geven we weer in de risicohouding van het fonds. De mate van risico dat een pensioenfonds neemt wordt vertaald in het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Hoe meer risico een pensioenfonds neemt, hoe hoger het VEV moet zijn. Er is afgesproken dat het VEV van het pensioenfonds tussen 11% en 19% moet liggen. De VEV bedraagt eind 2018 13,9% en bevindt zich dus binnen de afgesproken bandbreedte.

1. Verder is afgesproken dat op basis van berekeningen het pensioenresultaat moet voldoen aan een minimale ondergrens. Het pensioenresultaat is een maatstaf om te beoordelen in welke mate de pensioenen over de hele looptijd van het pensioenfonds meegroeien met de inflatie. Als het pensioenresultaat 100% bedraagt betekent dit dat de totale som van uitkeringen door het fonds gelijk is aan een volledig geïndexeerd pensioen. Er zijn drie afspraken gemaakt. De financiële positie waarbij exact voldaan wordt aan het VEV
2. De feitelijke financiële positie, en
3. De maximale acceptabele afwijking van een slechtweerscenario (scenario's in het 5% percentiel), waarbij de maximale afwijking ten opzichte het pensioenresultaat (mediaan) vanuit de feitelijke financiële positie is vastgesteld.

Het Pensioenfonds heeft de ondergrenzen als volgt vastgesteld:

1. Als het pensioenfonds over een vermogen beschikt dat gelijk is aan het vermogen dat nodig is om te voldoen aan het VEV moet het pensioenresultaat groter of gelijk moet zijn dan 76%.
2. Het pensioenfonds heeft meer vermogen dan nodig is om te voldoen aan het VEV. Op basis van ons vermogen is afgesproken dat het pensioenresultaat groter of gelijk moet zijn aan 92%.
3. Als het economisch slecht gaat, vallen de beleggingsresultaten tegen. Daarom worden ook een zogenaamde slechtweerscenario doorgerekend. Er is afgesproken dat op basis van ons werkelijke vermogen het pensioenresultaat niet meer dan 30% lager mag zijn dan de afgesproken 92%.

Bij de haalbaarheidsstudie uitgevoerd in 2018 werd aan alle eisen voldaan.

De risico's van het pensioenfonds worden gecategoriseerd op basis van de risicocategorieën van FOCUS, een methodiek die is ontwikkeld door DNB en die in de handreiking 'integraal risicomanagement voor pensioenfondsen' van de Pensioenfederatie is opgenomen. De risicocategorieën zijn:

Financiële risico's	Niet-financiële risico's
Matching- en renterisico's (hieronder vallen ook het valutarisico, inflatierisico en het liquiditeitsrisico)	Omgevingsrisico
Marktrisico	Operationele risico's
Kredietrisico	Uitbestedingsrisico
Verzekeringstechnisch risico	IT-risico
	Integriteitsrisico
	Juridische risico's (waaronder het verslagleggingsrisico)

De pensioenadministratie is uitbesteed aan Delta Lloyd Pensioenfonds Services (onderdeel van AZL) en het vermogensbeheer aan NN Investment Partners (NNIP). De afspraken over de uitbesteding zijn gedaan in overeenstemming met het uitbestedingsbeleid.

Het pensioenfonds blijft verantwoordelijk voor de processen die het pensioenfonds heeft uitbesteed en bewaakt daarom deze processen. Monitoring hiervan vindt plaats via (SLA) rapportages, ISAE verklaringen en interne controles door het bestuursbureau.

In de volgende paragraaf worden de verschillende risicocategorieën toegelicht.

7.2 Risico's

In deze paragraaf zijn de risico's benoemd waaraan het pensioenfonds is blootgesteld. In 2018 waren de belangrijkste risico's voor het fonds naast de financiële risico's, het uitbestedingsrisico en operationele risico. Hier heeft het pensioenfonds extra aandacht aan besteed.

Matching- en renterisico's

Het matching- en renterisico is het gevolg van het niet goed op elkaar afgestemd zijn van bezittingen en verplichtingen als gevolg van wijziging rente, ongelijke looptijden, valutabewegingen, liquiditeit en inflatie.

Dit risico is beperkt doordat het pensioenfonds 85% - 95% van de verplichtingen heeft afgedekt met beleggingen in vastrentende waarden en swaps, waarvan de duration ongeveer gelijk is aan de duration van de verplichtingen. Renteontwikkelingen kunnen een grote invloed hebben op de dekkingsgraad. Door deze afdekking is de invloed bij ons pensioenfonds beperkt. In 2018 heeft het pensioenfonds besloten om het rente afdekkingbeleid aan te scherpen, door ook beleid te maken voor de wijze waarop de afdekking over de diverse looptijden van de curve moet plaatsvinden. Deze wijziging wordt begin 2019 geïmplementeerd. Hierdoor is het matchingrisico en renterisico verder verlaagd. Om het matching- en renterisico beter te kunnen sturen heeft het pensioenfonds in 2018 besloten de matchingportefeuille vanaf 2019 te verdelen in een LDI portefeuille (met het doel om het renterisico te beheersen) en een spreadportefeuille (met het doel om extra rendement te genereren). Beide portefeuilles blijven onderdeel uitmaken van de rentematching.

De stresstests die het pensioenfonds ieder kwartaal uitvoert laat per Q4 2018 zien dat een daling van de rente met 0,5% een impact op de dekkingsgraad heeft van circa 1,5% (op basis van ons huidige beleggingsbeleid). Het bestuur vindt deze impact op de dekkingsgraad aanvaardbaar.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het matching- en renterisico zijn:

- Via de matchingportefeuille is 85% - 95% van de van de verplichtingen afgedekt voor het renterisico. Dit gebeurt door de duration van de beleggingen af te stemmen op de duration van de verplichtingen. Hiervoor worden langlopende staats(gerelateerde) obligaties en swaps gebruikt. De duration wordt à-tempo door de vermogensbeheerder gemonitord.

- Om het curverisico te beheersen zijn hier bovenop de bandbreedtes beperkt tot -5% tot 5% per liquide renteschokpunt met duur 2, 5, 10 en 20 jaar en -15% tot 15% voor de renteschokpunten boven 30 jaar.
- Het collateral management wordt dagelijks uitgevoerd door de vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder doet dat op basis van hun tegenpartijbeleid dat door het pensioenfonds is beoordeeld.
- Er is voldoende expertise binnen het bestuur. Een externe beleggingsadviseur is toegevoegd aan de beleggingsadviescommissie.
- De beleggingsadviescommissie volgt de ontwikkeling van de dekkingsgraad, beleggingsperformance, duration, matchingspercentage door middel van een maandelijkse beleggingsrapportage en risk monitor die ieder kwartaal in de beleggingsadviescommissie worden besproken en toetst dit aan het beleggingsbeleid.
- Op kwartaalbasis worden stresstests uitgevoerd onder meer op de renteontwikkelingen (in de riskmonitor).
- Minimaal eens in de drie jaar wordt een ALM-studie uitgevoerd waarin ondermeer het beleggingsbeleid wordt getoetst. Jaarlijks wordt de haalbaarheidstoets uitgevoerd.
- Monitoring van de beheersmaatregelen door de beleggingsadviescommissie.

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de beleggingsopbrengsten door dalende of stijgende valuta in de portefeuille negatief wordt beïnvloed. Binnen de matchingsportefeuille is geen valutarisico aanwezig, omdat uitsluitend in euro gedenomineerde fondsen en instrumenten belegd mag worden.

De valutarisico's in de rendementsportefeuille worden niet afgedekt. De rendementsportefeuille is bedoeld voor het genereren van extra rendement. De rendementsportefeuille is gediversifieerd (ook in de valuta-exposure) waardoor de valuta-verliezen/winsten in het verleden beperkt zijn gebleven. Doordat de verplichtingen bijna volledig zijn afgedekt (rente en valuta) kan in de rendementsportefeuille meer risico worden genomen.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het valutarisico zijn:

- Binnen de matchingsportefeuille alleen euro gedenomineerde fondsen en instrumenten te beleggen.
- Het valutarisico wordt gemonitord door de combinatie van de eigen kwartaalrapportage en de Risk Monitor die wordt opgesteld door KasBank.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het pensioenfonds de beleggingen niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kan omzetten in liquide middelen en daardoor op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds is erg liquide omdat er met name belegd wordt in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken op de markt worden verhandeld. Daardoor kan er dagelijks in de beleggingsfondsen worden gehandeld. Alleen een gedeelte van de vastgoedportefeuille en een belegging in hypotheek is minder liquide (nog geen 10% van de portefeuille).

Doordat het pensioenfonds nagenoeg alleen maar liquide beleggingen heeft is het liquiditeitsrisico voor het voldoen van de uitkeringen nagenoeg niet aanwezig. Bovendien dekt de inkomende premie grotendeels de uit te keren bedragen.

Wel zou een liquiditeitsrisico kunnen ontstaan door een sterke stijging van de rente, waarbij collateral (ingeval van swaps transacties) moet worden gestort aan de tegenpartij. Daarnaast heeft het pensioenfonds de intentie om meer te gaan beleggen in illiquide middelen om daardoor meer rendement te creëren. Het pensioenfonds heeft daarom in 2018 een studie uitgevoerd om te bepalen tot welke hoogte in illiquide beleggingen kan worden belegd. Op basis van prudente uitgangspunten was het resultaat dat het pensioenfonds tot 35% van haar beleggingen in illiquide stukken kan beleggen.

Omdat het pensioenfonds niet op de grens wil zitten, heeft het bestuur besloten om maximaal 25% van de beleggingen aan te houden in illiquide beleggingen.

In het kader van EMIR komt er een clearingverplichting voor derivaten. Deze verplichting is voor het pensioenfonds uitgesteld tot 21 september 2019. Met deze verplichting hebben pensioenfondsen meer liquiditeit nodig en is het in de toekomst moeilijker om swapcontracten af te sluiten. In samenwerking met de vermogensbeheerder zijn de vereisten in verband met EMIR geïnventariseerd. Het pensioenfonds voldoet aan de EMIR regelgeving. De vermogensbeheerder bewaakt dat en dit onderwerp komt regelmatig aan de orde tijdens de beleggingsadviescommissie.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het liquiditeitsrisico's zijn:

- Liquide houden van het grootste deel van de beleggingsportefeuille; periodieke monitoring in de beleggingsadviescommissie.
- Collateral management maakt onderdeel uit van de uitbestedingsovereenkomst en wordt dagelijks door de vermogensbeheerder uitgevoerd (op basis van het tegenpartijbeleid die door de vermogensbeheerder is vastgesteld en door het pensioenfonds is beoordeeld).
- Het aandeel illiquide beleggingen is strategisch beperkt tot maximaal 25% van de beleggingsportefeuille.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat als gevolg van prijsstijgingen bezittingen minder waard worden en verplichtingen in waarde toenemen. De (gewezen) deelnemers en gepensioneerden lopen met name het risico dat de te verlenen toeslagen de inflatie niet bijhouden. Door meer rendement te halen dan de 'risicovrije rente' die is besloten in de rentetermijnstructuur van DNB probeert het pensioenfonds de indexatieambitie te realiseren. Hiervoor wordt de rendementsportefeuille gebruikt. Hiervan mag worden verwacht dat het rendement op lange termijn de inflatie 'verslaat'.

Stijgende inflatie gaat in de regel gepaard met een stijgende rente. Het renterisico is echter grotendeels afgedekt. Van een stijgende rente profiteert het pensioenfonds dus weinig. Het pensioenfonds hecht aan bescherming van de nominale rechten. De renteontwikkeling wordt binnen de beleggingsadviescommissie gemonitord. Bij een stijgende rente en inflatie kan het pensioenfonds besluiten om de renteafdekking te verminderen.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- De indexatieambitie wordt getoetst door middel van een periodieke ALM-studie en een jaarlijkse haalbaarheidstoets waarin het pensioenresultaat wordt getoetst.
- Bewaking van het beleggingsrendement op basis van maandrapportages.
- Het via een periodieke SAA studie toetsen op verwacht en benodigd rendement voor toeslagverlening.
- Het jaarlijks bepalen van de reële dekkingsgraad.
- In het pensioenreglement is geen onvoorwaardelijke indexatietoezegging opgenomen.

De haalbaarheidstoets laat zien dat het pensioenresultaat nagenoeg 100% is, waardoor de koopkracht van de deelnemers nagenoeg wordt behouden. Per 1 januari 2019 kon de toeslag volledig worden toegekend.

Het pensioenfonds kiest niet voor andere aanvullende maatregelen zoals bijvoorbeeld 'inflation linked bonds'. Deze zijn zeer duur en het effect is beperkt. Daarbij zijn er geen instrumenten op de markt met Nederlandse inflatie. Wel worden de inflatieontwikkelingen gemonitord en wordt periodiek in de

beleggingsadviescommissie besproken of een beschermingsconstructie in de vorm van inflation linked bonds opportuun is. Tenslotte is het beleid van het pensioenfonds op dit moment gericht op het reduceren van het renterisico voor de nominale verplichtingen. Binnen dat beleid passen inflation linked bonds niet.

Marktrisico

Het marktrisico is het risico van veranderingen in de waarde van de zakelijke waarden als gevolg van wijzingen in de marktprijzen. De omvang van dit risico neemt toe naarmate de beweeglijkheid van de koersen groter is en het aandeel in zakelijke waarden door de dynamische beleggingsmix toeneemt. Het pensioenfonds belegt met name in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken beursgenoteerd zijn. Door middel van een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen in de beleggingsfondsen over verschillende regio's en economische sectoren tracht het pensioenfonds het marktrisico te beperken.

In de vastrentende waarden kan er sprake zijn van een volatiele creditspread die door het pensioenfonds wordt bewaakt. Daarbij hanteert het pensioenfonds richtlijnen met een minimale investment grade voor de vastrentende portefeuille.

In de portefeuille zitten geen risicovolle beleggingsproducten of producten die het pensioenfonds niet kent of waarvan het pensioenfonds geen expertise heeft.

Verder wordt er alleen actief belegd (in tegenstelling tot index tracking) indien het pensioenfonds overtuigd is van de potentiële meerwaarde. Ingeval van actief beleggen wordt de tracking error beoordeeld op aanvaardbaarheid en afgezet tegen de meerkosten. Er moet naar verwachting een additioneel rendement worden verkregen.

De stresstests die het pensioenfonds ieder kwartaal uitvoert, laat per Q4 2018 zien dat een daling van de waarde van de zakelijke waarden met 25% afneemt de dekkinggraad ca 8,5% afneemt. Daarmee blijft de dekkinggraad nog net boven het VEV van 113,9% (op basis van ons huidige beleggingsbeleid). Ook een combinatie van 0,5% rentedaling en 25% daling van de zakelijke waarden leidt nog niet tot een reservetekort. Wel zullen deze omstandigheden leiden tot een verlaagde toeslagmogelijkheid. Ten opzichte van vorig jaar is de situatie behoorlijk gewijzigd. Dit wordt veroorzaakt doordat in het laatste kwartaal van 2018 de aandelen fors zijn gedaald.

Rente	Rendement op aandelen en vastgoed				
	-25%	-12,5%	0%	+12,5%	+25%
-0,5%	114%	118%	122%	126%	130%
-0,25%	115%	119%	123%	127%	131%
0%	115%	119%	124%	128%	132%
+0,25%	115%	120%	124%	129%	133%
+0,5%	116%	121%	125%	130%	135%

■ Volledige toeslag
 ■ Gedeeltelijke toeslag
 ■ Geen toeslag mogelijk korting

Daarnaast voert het pensioenfonds ieder kwartaal een aantal historische economische stressgebeurtenissen uit om het effect van die gebeurtenissen op de dekkinggraad te zien. Per Q4 2018 leveren deze gebeurtenissen de volgende verandering van de dekkinggraad op:

Stresstest	Dekkingsgraad vóór schok	Dekkingsgraad na schok
Financiële crisis 2008	123,5%	108,3%
Tech bubble 2001	123,5%	113,4%
Aanval WTC 2001	123,5%	120,3%
Brexit	123,5%	124,1%

■ Geen reservetekort
 ■ Reservetekort
 ■ Dekkingstekort

De forse marktdalingen als gevolg van een financiële crisis zoals in 2008 of de tech bubble uit 2001 zullen wel tot een reservetekort leiden, maar nog niet tot een situatie waarbij er sprake is van een dekkingstekort.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Zorgvuldige selectie en spreiding in beursgenoteerde beleggingen.
- Uitvoeren van een ALM-studie die minimaal eens in de drie jaar wordt uitgevoerd om het beleggingsbeleid vast te stellen en/of te herijken.
- Monitoring beleggingsperformance en mandaat door middel van maandrapportages bijeenkomsten in de beleggingsadviescommissie.
- Op kwartaalbasis worden stresstests uitgevoerd.
- Ieder jaar wordt een lange termijn analyse uitgevoerd op basis waarvan het strategische en het tactische beleggingsbeleid aangepast kan worden.
- Het pensioenfonds heeft een beleggingsadviseur aangesteld die het pensioenfonds helpt bij het beoordelen van de portefeuille.
- Het fonds belegt niet in instrumenten die zij niet kent of niet begrijpt.
- Bij passief beleggen of bij actief beleggen de tracking error beoordelen en afzetten tegen de meerkosten.
- Het pensioenfonds heeft een financieel risicomanager aangesteld die de risico's van de portefeuille monitort en het bestuur helpt bij het maken van keuzes.

Concentratie- en correlatierisico

Onderdeel van het marktrisico is het concentratie- en correlatierisico. Dit is het risico dat, als gevolg van een ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille, een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een bovengemiddeld effect heeft op de waarde van de portefeuille.

Dit risico wordt beperkt door een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen over verschillende categorieën en regio's. Het pensioenfonds belegt alleen in beleggingsfondsen (behalve in de LDI portefeuille) en heeft de risico's gespreid door het beleggen in wereldwijde en Europese beleggingsfondsen.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen.
- Uitvoeren van ALM-studie's om het beleggingsmandaat vast te stellen en/of te herijken.
- Monitoring van de beleggingsperformance en het beleggingsmandaat door middel van maandrapportages, risk monitor en bijeenkomsten in de beleggingsadviescommissie.

Kredietrisico's/faillissementsrisico

Het kredietrisico houdt in dat een tegenpartij de contractuele of andere verplichtingen niet nakomt. Dit vertaalt zich in de spreads die op de risicovrije rente wordt toegepast en daarmee in de waarde van de diverse beleggingen.

Het pensioenfonds loopt krediet- en faillissementsrisico in de beleggingsportefeuille. De belangrijkste beheersmaatregelen in die portefeuilles zijn:

- Beleggingsmandaat geeft dat het pensioenfonds voor een groot deel belegt in (semi) overheidswaardepapieren of collateralized obligaties. Het belang in bedrijfsobligaties bedraagt 25% van de totale obligatieportefeuille.
- De credit exposure wordt gemonitord door de beleggingsadviescommissie via de risk monitor.
- De credit spread wordt meegenomen in de stresstest dat onderdeel is van de risk monitor.
- Collateral management maakt onderdeel uit van de overeenkomst met de vermogensbeheerder en wordt dagelijks door de vermogensbeheerder uitgevoerd. De werking hiervan wordt via de ISAE 3402 II rapportage door het pensioenfonds beoordeeld.

In 2018 heeft het bestuur besloten om vanaf 2019 de matchingportefeuille te splitsen in een LDI en spreadportefeuille. Hierbij heeft het bestuur besloten om in de LDI -portefeuille alleen cash, swaps en nominale staatsgerelateerde obligaties met minimaal een AA-rating bij de aankoop op te nemen. Het aandeel obligaties met een lagere rating veroorzaakt door downgrading is daarbij begrensd.

Het pensioenfonds voert ieder kwartaal een stresstest uit op de gevolgen van het in/uitlopen van creditspreads op de beleggingsportefeuille. Per Q4 2018 geeft dat het volgende beeld.

Verschuiving	Impact per rating klasse				
	AAA	AA	A	BBB	Totaal
-0,25%	122%	121%	123%	123%	118%
-0,25%	123%	122%	123%	123%	121%
0%	124%	124%	124%	124%	124%
+0,25%	124%	125%	124%	124%	126%
+0,5%	125%	126%	124%	124%	129%

■ Geen reservetekort
 ■ Reservetekort
 ■ Dekkingstekort

Verzekeringstechnische risico's

De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn het lang- en kortlevenrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Daarnaast hebben deelnemers individuele keuzes ten tijde van pensioneren (flexibilisering).

Sterfte: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde sterfte en ontwikkelingen in de sterfteverwachting.

Arbeidsongeschiktheid: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde arbeidsongeschiktheid en ontwikkelingen in de verwachting inzake arbeidsongeschiktheid.

Flexibilisering: het risico dat verliezen optreden als gevolg van selectieve keuzes door de deelnemers.

Afwijkingen in de werkelijke sterfte en arbeidsongeschiktheid ten opzichte van de veronderstelde sterfte en arbeidsongeschiktheid komen via het technische resultaat tot uitdrukking.

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Het langlevensrisico wordt tot uitdrukking gebracht in de overlevingstafels van het AG. Het pensioenfonds hanteert de meest recente tafel zodat die altijd in de financiële positie van het pensioenfonds tot uitdrukking komt. Bij beleidbeslissingen worden de ontwikkelingen in de levensverwachting meegenomen. Periodiek wordt de ervaringssterfte van het pensioenfonds beoordeeld. Het pensioenfonds herverzekert het lang leven risico niet. De kosten hiervoor zijn hoog en er zijn geen effectieve producten in de markt om dit risico te mitigeren. Het langlevensrisico wordt gemonitord door de tweejaarlijkse update van de AG-

prognosetafels. Ook heeft het pensioenfonds de middelen om het langlevensrisico te absorberen. Het AG heeft in 2018 een nieuwe prognosetafel uitgebracht. De afname van de sterfte blijft achter op de verwachting uit 2016. Dit heeft geleid tot een kleine verlaging van de verwachte verplichtingen. Het bestuur heeft besloten om de nieuwe AG tafel te hanteren bij het vaststellen van de verplichtingen.

Het pensioenfonds beoordeelt jaarlijks of er behoefte is aan herverzekering van het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft de premievrije opbouw van pensioen als gevolg van arbeidsongeschiktheid. Aan de hand van een stress scenario wordt beoordeeld of het effect op de dekkingsgraad acceptabel is. Doordat het pensioengevend salaris is beperkt tot maximaal pensioengevend salaris (in 2018 € 105.075) is het kort leven- en arbeidsongeschiktheidsrisico voor het pensioenfonds beperkt.

Voor de gevolgen van mogelijke selectie bij de individuele keuzes rondom pensioneren wordt bij de onderlinge uitruil van partner- en ouderdomspensioen een antiselectie afslag toegepast. Daarnaast worden de gemaakte keuzes door het pensioenfonds bijgehouden en worden de flexibiliseringsfactoren jaarlijks beoordeeld en eventueel aangepast bij gewijzigde omstandigheden. Doordat het hier gaat om individuele keuzes op de pensioendatum en het pensioenfonds factoren kan aanpassen is het risico beperkt.

Omdat de verzekeringstechnische risico's van invloed zijn op de toekomstige toeslagverlening en de dekkingsgraad, zijn een aantal beheersmaatregelen genomen.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Beoordeling jaarlijkse premie op kostendekkendheid.
- Analyse technisch resultaat (op jaarbasis).
- Implementatie van de nieuwe AG-prognosetafels en controle op toepassing hiervan in premie en voorzieningen.
- Het periodiek beoordelen van de ervaringssterfte en overige actuariële uitgangspunten.
- Het periodiek beoordelen van de flexibiliseringsfactoren op basis van de meest recente inzichten.
- Periodieke beoordeling herverzekering (kort leven en arbeidsongeschiktheid).

Het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico is niet herverzekerd.

Omgevingsrisico's

Het omgevingsrisico is het risico van veranderingen die van buiten het pensioenfonds komen en van invloed (kunnen) zijn op het pensioenfonds. De belangrijkste omgevingsrisico's voor het pensioenfonds zijn de reputatie, politiek risico en de afhankelijkheden van de sponsor, pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder.

Het pensioenfonds volgt alle ontwikkelingen in (voorgenomen) wet- en regelgeving op de voet zodat het pensioenfonds tijdig kan anticiperen op deze ontwikkelingen. Een van de belangrijkste omgevingsrisico's op dit moment is het samengaan van Delta Lloyd met Nationale Nederlanden. Dat kan gevolgen hebben voor het pensioenfonds omdat de pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerder onderdeel uitmaakt van deze integratie. Daarnaast maakt het pensioenfonds voor de bemensing van het fonds en de benodigde middelen in grote mate gebruik van het bedrijf. De integratie van de bedrijven brengt veel onzekerheid, wijziging in structuren en een verloop van medewerkers met zich mee. Dat kan voor het pensioenfonds grote gevolgen hebben.

Het pensioenfonds houdt daarom de integratie van DL en NN nauwlettend in de gaten en heeft ook maatregelen genomen om de continuïteit van het pensioenfonds te waarborgen.

1. De administratievoorziening zorgt er onder meer voor dat, als de sponsor de

uitvoeringsovereenkomst niet voortzet, het pensioenfonds de uitvoering van de opgebouwde rechten kan blijven bekostigen.

2. Het pensioenfonds heeft overeenkomsten met de vermogensbeheerder en de pensioenuitvoerder gesloten.
3. In de statuten is geregeld dat bestuursleden na uitdiensttreding bij de werkgever kunnen aanblijven als dat noodzakelijk is. Daarnaast heeft het pensioenfonds de mogelijkheid van aspirant bestuursleden geïntroduceerd.
4. Omdat het bemensen van het fonds uit de eigen organisatie steeds lastiger wordt heeft het pensioenfonds de compliancefunctie en risicobeheerfunctie (grotendeels) uitbesteed.
5. Het pensioenfonds kijkt naar toekomst scenario's. In 2019 zullen de toekomstscenario's verder worden uitgewerkt, omdat de werkgever de intentie heeft uitgesproken om de pensioenregeling vanaf 2020 onder te brengen bij het NN CDC fonds.

Ook heeft het pensioenfonds maatregelen getroffen om reputatieschade te voorkomen of te beperken, onder andere door een integriteitsbeleid, gedragscode, klachtenprocedure, incidentenregeling, crisisplan en een noodprocedure.

Operationele risico's

Dit is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. De operationele processen zijn grotendeels uitbesteed aan de pensioenuitvoerder. De risico's die met de operationele processen samenhangen zijn daarom beschreven onder het uitbestedingsrisico. De communicatie naar de deelnemers, slapers en gepensioneerden wordt voor een deel door het pensioenfonds zelf uitgevoerd (helpdesk, klachten en website).

Een van de belangrijkste operationele risico is de informatieverstrekking en de volledigheid en juistheid van het deelnemersbestand. Daarnaast is een belangrijk operationeel risico de kwetsbaarheid van het pensioenbureau. Het bestuur heeft daarom in 2018 besloten het pensioenbureau te versterken, door uitbreiding van het bureau met een niet-financieel en actuariel risicomanager.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Uitbestedingsovereenkomst met SLA-afspraken en de periodiek rapportage hierover.
- Beoordelen van de ISAE 3402, type II rapportages.
- Jaarkalender, waarin alle activiteiten die het pensioenfonds moet uitvoeren, zijn opgenomen.
- Taken, procedures en controles binnen de administratie zijn vastgelegd.
- Een interne communicatieadviseur bewaakt de informatieverstrekking en communicatie.
- Periodieke check of aan wettelijke informatievoorziening wordt voldaan.
- Op kwartaalbasis wordt aan het bestuur gerapporteerd over de kritische performance indicatoren (kpi's).
- Het bestuursbureau voert streekproeven uit.
- Aanstelling van een risicomanager.

Uitbestedingsrisico's

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, de integriteit en kwaliteit van de dienstverlening van het pensioenfonds, door uitbesteding aan een derde, wordt geschaad. De uitbesteding van de pensioenadministratie is uitbesteed aan DLPFS en de uitbesteding van het vermogensbeheer is uitbesteed aan NNIP. Beide maken onderdeel uit van de organisatie van de werkgever/sponsor. De integratie van DL met NN kan ook gevolgen hebben voor de kwaliteit van de dienstverlening door de uitbestedingspartners. Het pensioenfonds volgt daarom de integratie op de voet.

In 2018 heeft het bestuur veel aandacht besteed aan de uitbesteding van de pensioenadministratie om de kwaliteit te verbeteren. Er is een tweewekelijks overleg ingevoerd tussen DLPFS en het managementteam waar de tijdigheid en kwaliteit van de uitbestede taken worden besproken. Daarnaast wordt in de bestuursvergadering de manager van DLPFS uitgenodigd om een toelichting op de stand van zaken rond de pensioenuitvoering te geven.

Met de uitbestedingspartijen die persoonlijke data opslaan of verwerken zijn in 2018 verwerkersovereenkomsten gesloten, waarin geregeld wordt dat de uitbestedingspartijen op een zorgvuldige manier met de data van onze deelnemers omgaan.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Navolging van het uitbestedingsbeleid;
- Navolging van de procedure voor belangenverstrengeling;
- SLA-afspraken met uitbestedingspartijen en het bewaken van deze afspraken door het bestuursbureau;
- Het bewaken van de afspraken in het beleggingsmandaat;
- Beoordelen van de kwartaalrapportages met betrekking tot de operationele uitvoering en (beleggings)performance.
- Beoordelen en binnen het bestuur bespreken van ISAE 3402 type II rapportages van de uitvoerder en de vermogensbeheerder.
- Controle op de verwerking van mutaties door middel van verbandcontroles, steekproeven en opstellen en beoordelen van de klachtenrapportage.
- Sluiten van verwerkersovereenkomsten met onze verwerkers.

IT-risico's

Het IT-risico is onder meer het risico dat het IT-beleid, beveiliging, beheersbaarheid van de bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu, of onvoldoende beveiligd zijn. Het pensioenfonds heeft geen eigen IT-systemen, maar maakt gebruik van de systemen van de sponsor, pensioenuitvoerder, custodian en vermogensbeheerder. De pensioenuitvoerder, custodian en de vermogensbeheerder hebben een eigen informatiebeleid waarvan de beheersmaatregelen zijn beschreven in de ISAE 3402 rapport (type II). Bij deze beheersmaatregelen wordt ingegaan op Change management, Service Level management, Security management en Operations. Deze maatregelen worden getoetst door een onafhankelijke externe accountant. Vanuit NNIP ontvangt het pensioenfonds ieder kwartaal een tussentijdse rapportage. Met DLPFS is het pensioenfonds in gesprek om ook via de kwartaalrapportages inzicht te krijgen in de beheersing van de IT-risico's.

Integriteitsrisico's

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere en onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers, het bestuur en medewerkers van leveranciers die werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds bij de toepassing van wet- en regelgeving en maatschappelijke normen. Het pensioenfonds is zich bewust van eventuele schijn van belangenverstrengeling. Betrokkenen bij de pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerder kunnen geen lid zijn van het bestuur.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn:

- Integriteitsbeleid dat periodiek wordt beoordeeld.
- Gedragscode voor het pensioenfonds; de naleving daarvan wordt beoordeeld door de compliance officer. De verbonden personen moeten jaarlijks tekenen voor naleving.
- In het besturingsreglement is een procedure voor belangenverstrengeling opgenomen.
- Het pensioenfonds heeft een procedure voor privacy en hoe om te gaan met vertrouwelijke gegevens.
- Het pensioenfonds heeft een incidentenregeling ingevoerd.
- In het uitbestedingsbeleid is ook het integriteitsrisico bij uitbesteding opgenomen.
- Verantwoord beleggen is ingebed in ons beleggingsbeleid. De vermogensbeheerder heeft de UNPRI ondertekend en heeft geen bedrijven in de beleggingsportefeuille waar controversiële wapens worden geproduceerd en verhandeld.
- Het pensioenfonds voert jaarlijks een SIRA uit.
- Het pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling.

Juridische risico's

Het juridisch risico is het risico dat wet- en regelgeving niet of onvoldoende wordt nageleefd, de bedreiging van de rechtspositie van het pensioenfonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn en aansprakelijkheid van het pensioenfonds. Daarnaast dient het pensioenfonds te voldoen aan regelgeving en aanwijzingen van DNB met betrekking tot het financiële verslag.

De belangrijkste maatregelen met betrekking tot de algemene juridische- en compliance risico's zijn:

- Het pensioenfonds heeft veel kennis op het gebied van wet- en regelgeving met betrekking tot pensioenfondsen omdat het pensioenfonds de wet- en regelgeving op de voet volgt.
- Daar waar nodig wordt extern juridisch advies ingewonnen.
- Voor beleidsbepalers van het pensioenfonds is een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten.
- Het pensioenfonds heeft een compliance charter en de compliance officer ziet toe dat het pensioenfonds de wet- en regelgeving naleeft.
- Het pensioenfonds heeft een privacy officer aangesteld die onder verantwoordelijkheid van de compliance officer werkt.

De belangrijkste maatregelen met betrekking tot de financiële verslaglegging zijn:

- Het pensioenfonds volgt de wet- en regelgeving met betrekking tot de verslaglegging.
- Het jaarverslag wordt beoordeeld door de verslagleggingscommissie en gecontroleerd door de controlerend accountant en certificerend actuaaris.
- Het pensioenfonds vult ieder jaar een checklist jaarrekening pensioenfondsen in om te beoordelen of alle punten in de wet- en regelgeving zijn verwerkt.
- De uitvoering van de rapportages is geregeld in de SLA-overeenkomst.

7.3 Voorgenomen verbeteringen in het risicobeheerproces

Het pensioenfonds heeft met ingang van 2019, rekening houdend met de IORP II eisen, een risicocommissie ingesteld, waar het risicomanagementproces wordt bewaakt en de risicobeheersing wordt beoordeeld. Door de risicocommissie wordt een risicobeheerplan opgesteld en bewaakt. In 2019 zal voor het risicobeheersysteem een risicomanagement handboek worden opgesteld.

8. Verwachtingen voor 2019

Voor 2019 zijn de volgende speerpunten voor het pensioenfonds vastgesteld:

- Verder invullen van het risicomanagement dat onder meer is ingegeven door de IORP II wetgeving.
- Het monitoren van de afspraken en de performance van onze uitbestedingspartners.
- Het verder invullen van het beleggingsbeleid door het uitvoeren van een ALM-studie en de bevindingen van het beleggingsonderzoek van DNB implementeren.
- De visie, missie en strategie van het pensioenfonds invullen op basis van het uitwerken van toekomstscenario's omdat de verwachting is dat de pensioenregeling van de werkgever per 1 januari 2020 niet meer door het pensioenfonds zal worden uitgevoerd en daardoor een slapend fonds wordt.

Amsterdam, 29 mei 2019

w.g. E.W. Galesloot,
voorzitter

w.g. T.J.M. Roos
secretaris

De Raad van Toezicht (hierna ook raad) is in functie getreden per 1 oktober 2018. Tot en met 31 december 2017 is intern toezicht vorm gegeven door een visitatiecommissie. De raad heeft op de eerste drie kwartalen van het verslagjaar aanvullende werkzaamheden om verantwoordelijkheid te nemen voor het gehele jaar.

De raad werkt vanuit de visie dat goed besturen het centrale thema is van het toezicht. De nadruk ligt op een goed werkende structuur en de gehanteerde principes, die aan het beleid ten grondslag liggen. De Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen bieden nadere invulling van wat goed pensioenfondsbestuur is.

In 2018 heeft een veelheid aan onderwerpen op de bestuur agenda gestaan. De overname van de sponsor door Nationale Nederlanden is het belangrijkste onderwerp. Gezien het belang van deze transactie op het fonds en de deelnemers, neemt het bestuur een actieve positie in bij de discussies over de rol van het fonds nu en in de toekomst.

Als fonds van een financiële instelling is het niveau van deskundigheid en betrokkenheid bij de kerntaken van het fonds van bestuurders van nature hoog. Het bestuur wordt ondersteund door een relatief klein bestuursbureau hetgeen een stevige zelfwerkzaamheid van bestuurders vraagt. De vergaderfrequentie van het bestuur is naar het oordeel van de raad goed en de agendavoering is adequaat. Feit blijft dat het fonds kwetsbaar is gelet op het aantal kernspelers waar het fonds van afhankelijk is.

De financiële positie van het pensioenfonds is goed met dekkingsgraden boven het vereist niveau van eigen vermogen. Hierdoor kan het bestuur één van haar belangrijke doelstellingen inhoud geven: het periodiek toekennen van toeslagen.

Vanaf 1 januari 2020 vindt er geen pensioenopbouw meer plaats en is er sprake van een slapend pensioenfonds. De sponsor en het bestuur zijn in gesprek over een nieuwe uitvoeringsovereenkomst.

Het pensioenfonds heeft een voorziening voor dekking van kosten voor, onder andere, de pensioenuitvoering, het pensioenbureau, het verantwoordingsorgaan en het bestuur. De bestaande voorziening geeft enig comfort indien er geen toekomstige opbouw meer zou plaatsvinden in het fonds. De raad acht het van belang dat het bestuur ook andere scenario's bekijkt en beleid zal ontwikkelen van ten aanzien van dit onderwerp.

Het bestuur legt verantwoording af over het gevoerde beleid, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn evenwichtig af. De raad beveelt aan dat het bestuur alert blijft op evenwichtige belangenafweging en ervoor zorgt dat de notities en/of notulen gemotiveerd ingaan op deze belangenafweging.

Het bestuur ziet toe op de uitvoering en de werkzaamheden van uitbestedingspartijen doormiddel van rapportages en periodieke evaluaties. Het bestuursbureau speelt een belangrijke rol in de aansturing van de uitbestedingspartijen. De raad ziet een risico in de kwetsbaarheid van het bestuursbureau. Gegeven de onzekerheid van de ontwikkelingen in de nabije toekomst acht de raad het raadzaam om tijdig maatregelen te nemen om de continuïteit van deze belangrijke schakel te waarborgen.

Het beleggingsbeleid is in overeenstemming met de verplichtingen van het fonds en de vastgestelde risicohouding. In dit beleid is aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. De vermogensbeheeropdracht sluit aan bij het beleid.

De strategische asset allocatie is gebaseerd op de beleggingsovertuigingen, doelstellingen en risicohouding van het pensioenfonds. Er wordt gebruik gemaakt van een dynamische allocatie strategie voor de verdeling tussen de matching- en rendementsportefeuille. De raad merkt op dat alle stappen die leiden tot het jaarlijkse beleggingsplan op een gedegen manier zijn doorlopen.

In september 2018 is het beleggingsonderzoek van DNB bij het pensioenfonds afgerond. Hierbij zijn een aantal bevindingen gedaan. De raad stelt vast dat het bestuur de bevindingen van DNB ter harte heeft genomen en ook voortvarend heeft opgepakt.

Het bestuur voldoet aan nagenoeg alle normen zoals opgenomen in de Code Pensioenfonds. Het bestuur heeft echter per 31 december 2018 geen bestuurders meer die jonger zijn dan 40 jaar.

De raad ziet dat het bestuur tijd en aandacht besteedt aan belangrijke onderwerpen zoals risicomanagement, invoering IORP II, communicatie en pensioenuitvoering.

Algemeen oordeel van het intern toezicht:

De Raad van Toezicht heeft vastgesteld dat het bestuur zorgvuldig omgaat met de belangen van de belanghebbenden en de evenwichtige afweging van belangen voorop stelt. Op grond van zijn werkzaamheden, komt de raad tot de conclusie dat het fonds goed wordt bestuurd en dat het bestuur ook in control is.

De raad heeft kennisgenomen van het jaarverslag over 2018 en heeft op 29 mei 2019 zijn goedkeuring verleend aan het bestuur die de jaarrekening en het jaarverslag heeft vastgesteld.

De Raad van Toezicht bedankt het bestuur voor de samenwerking in het kader van de uitvoering van de toezichtthema's en voor hun inspanningen om uitvoering te geven aan het beleid van het pensioenfonds. De raad heeft in een afzonderlijke rapportage haar bevindingen en aanbevelingen verwoord. Deze rapportage is besproken met het bestuur. Wij hebben vertrouwen dat het bestuur adequaat opvolging geeft aan onze bevindingen en aanbevelingen en nieuwe uitdagingen weloverwogen zal oppakken.

De Raad van Toezicht:

Evalinde Eelens

Jeroen Hilbrands

Peter de Groot (voorzitter)

Amsterdam, 29 mei 2019

Reactie bestuur

Het bestuur dankt de Raad van Toezicht voor het uitgebrachte verslag. Het bestuur kijkt terug op een jaar waarin een verder professionaliseringsslag is gerealiseerd, nadat we in 2017 zijn overgaan op eigen beheer.

Het bestuur is van mening dat het intern toezicht, met de komst van een Raad van Toezicht, verder is verbeterd en dankt de Raad van Toezicht voor de wijze waarop invulling is gegeven aan het intern toezicht bij het pensioenfonds.

De aanbevelingen van de Raad van Toezicht zullen door het bestuur worden opgevolgd.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het verantwoordingsorgaan maakt middels dit verslag gebruik van haar bevoegdheid een oordeel uit te spreken over het gevoerde beleid van het bestuur. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde:

- Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan en werkwijze
- Aan het bestuur uitgebrachte adviezen
- Opdracht en uitvoering
- Governance
- Financiële en Actuariële Zaken
- Beleggingsbeleid
- Risicobeheersing en Compliance
- Communicatie
- Toekomst
- Oordeel

Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan en werkwijze

Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over:

- het handelen van het bestuur zoals verantwoord in de kwartaalrapportages en het jaarverslag;
- het door het bestuur in de praktijk gevoerde beleid;
- de beleidskeuzes die met betrekking tot de toekomst van de pensioenregeling worden gemaakt.

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt of het bestuur in zijn taakstelling rekening houdt met het beleid van het fonds, met de principes van goed pensioenfondsbestuur (de Code Pensioenfonds) en of het bestuur de Pensioenwet naleeft. Onderdeel daarvan is de beoordeling of het bestuur op een evenwichtige wijze met de belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever rekening houdt.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan een aantal adviestaken, onder andere daar waar het gaat om gehele of gedeeltelijke overdracht van verplichtingen van het fonds, het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst en de samenstelling en hoogte van de premiecomponenten.

Werkwijze

Het verantwoordingsorgaan komt ten minste eens per kwartaal bijeen.

Aan de hand van de kwartaalrapportages komen financiële, operationele en bestuurlijke zaken aan de orde. De manager en de administrateur zijn desgewenst aanwezig voor het geven van een toelichting. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan ieder kwartaal een overleg met het bestuur. Actuele ontwikkelingen en de op de toekomst gerichte beleidsvorming zijn hierin de belangrijkste punten van aandacht. Voorts heeft de voorzitter en/of de secretaris van het verantwoordingsorgaan naar behoefte rechtstreeks contact met het bestuur, de raad van toezicht en het management van het fonds.

Een speciale bijeenkomst met het bestuur wordt gewijd aan het afronden van het voorgaande boekjaar middels het bespreken van concepten van het jaarverslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Jaarlijks bespreekt het verantwoordingsorgaan separaat met de accountant, de certificerend actuaris en de raad van toezicht hun bevindingen over het afgelopen boekjaar.

In het verslagjaar is besloten voor het interne toezicht van een visitatiecommissie over te gaan op een raad van toezicht. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door het bestuur op bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Met de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan minimaal twee maal per jaar overleg over de lopende zaken. Ook wordt met hen in het kader van de jaarverslaglegging het rapport inzake het interne toezicht besproken.

Voor de personele invulling van de raad van toezicht werd een sollicitatiecommissie ingesteld bestaande uit twee leden van het bestuur en twee leden van het verantwoordingsorgaan. Met de hulp van een externe adviseur werden een longlist en vervolgens een shortlist van mogelijke kandidaten samengesteld. Met uit de shortlist geselecteerde kandidaten zijn gesprekken gevoerd, wat uiteindelijk heeft geleid tot een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan aan het bestuur.

Aan het bestuur uitgebrachte adviezen

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2018 positief advies uitgebracht over:

- Het communicatieplan 2018
- De inrichting van het interne toezicht
- Het reglement van de raad van toezicht

Daarnaast hebben wij een ongevraagd advies uitgebracht inzake een adviesrecht van het verantwoordingsorgaan in geval het bestuur besluit de statuten te wijzigen. Het bestuur heeft gemeend dit advies niet te moeten volgen. Als compromis is afgesproken dat het verantwoordingsorgaan een voorgenomen statutenwijziging ter informatie zal ontvangen binnen een redelijke termijn vóór dat deze aan een notaris ter bekrachtiging wordt voorgelegd.

Opdracht en uitvoering

Het fonds voert de pensioenregeling uit op basis van de uitvoeringsovereenkomst die is ingegaan op 1 januari 2017 en expireert op 31 december 2019.

Aan de hand van rapportages van de raad van toezicht, de accountant en de certificerend actuaire, heeft het verantwoordingsorgaan geconstateerd dat de uitvoering grotendeels correct is geschied. Het in 2017 in gebruik genomen nieuwe administratiesysteem blijkt niet geheel probleemloos te werken. Het bestuur heeft deze problematiek tijdig onderkend, volgt nauwgezet de resultaten van de genomen verbetermaatregelen.

Governance

De structuur van het pensioenfonds bestaat uit het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 leden: drie leden worden voorgedragen door de werknemers, twee worden voorgedragen door gepensioneerden en twee leden worden voortgedragen door de werknemers. Het verantwoordingsorgaan is ultimo het verslagjaar op volledige sterkte. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan is vermeld onder de personalia. Qua diversiteit voldoet het verantwoordingsorgaan aan de normen zoals deze gesteld zijn in de Code Pensioenfonds. In goed overleg met het bestuur is de frequentie van gezamenlijke vergaderingen in 2018 verhoogd naar vijf keer per jaar. Hierdoor is de samenwerking tussen verantwoordingsorgaan en het bestuur intensiever en ook beter geworden. Het vervullen van de taken van het verantwoordingsorgaan verloopt hierdoor soepeler.

Met de raad van toezicht heeft één keer overleg plaats gehad om met elkaar kennis te maken en de onderlinge taakafbakening te bespreken. Het rapport van bevindingen 2018 van de raad van toezicht geeft ons geen aanleiding tot nadere opmerkingen. Wij herkennen de conclusie dat het fonds goed wordt bestuurd, verwoord in de inleiding van het rapport.

Er wordt door het bestuur veel georganiseerd op gebied van permante educatie. Een goed voorbeeld is de kennissessie met de vermogensbeheerder NNIP, waarin ook een aantal leden van het verantwoordingsorgaan participeren. Daarnaast was de wijziging van het interne toezicht van visitatiecommissie naar raad van toezicht, voor het verantwoordingsorgaan aanleiding om de kennis te verdiepen over wat het betekent om met een raad van toezicht samen te werken. Met behulp van een externe specialist zal hier in het nieuwe jaar een workshop aan worden geweid. Door middel van continue kennisverrijking zorgt het verantwoordingsorgaan zo goed mogelijk de benodigde countervailing power te kunnen geven aan het bestuur.

Financiële en Actuariële zaken

Het verslagjaar 2018 is het tweede jaar waarin het fonds de pensioenen in eigen beheer heeft uitgevoerd. Daarvoor was er sprake van een verzekerde regeling.

Resultaat in 2018:

De feitelijke pensioenpremie bedroeg 39,8 miljoen. Dit is een daling van 11 miljoen ten opzichte van 2017. Dit wordt veroorzaakt door de daling van het aantal actieve werknemers.

Deze premie wordt getoetst aan de gedempte kostendeekkende premie (driejaars gemiddelde) en is voldoende om de pensioenopbouw in 2018 te dekken. Het (kleine) positieve resultaat wordt toegevoegd aan de egalisatiereserve. Het geambieerde opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875% is gerealiseerd.

Ook de geambieerde toeslag op de pensioenen conform de prijsindex, is volledig toegepast: 1,68%.

In het laatste kwartaal van 2018 werd het pensioenfonds geconfronteerd met aanzienlijk lagere dekkingsgraden. De actuele DNB-dekkingsgraad daalde van 128,5% per 1 januari 2018 naar 123,5% per ultimo 2018. Hierdoor heeft het bestuur besloten het restant van de inhaalindexatie/toeslag niet toe te passen. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover toelichting gevraagd aan het bestuur. De vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

Er is een benchmarkonderzoek gedaan naar de hoogte van de uitvoeringskosten alsmede de vermogensbeheerkosten. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat de genoemde kosten lager zijn dan de benchmark.

Conclusie:

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op prudente en correcte wijze is omgegaan met het financiële beleid van het pensioenfonds en de uitvoering ervan.

Beleggingsbeleid

Per 1 januari 2018 heeft een overgang van fiduciaire vermogensbeheerder plaats gevonden, van het voormalige Delta Lloyd Asset Management naar NN Investment Partners. Deze overgang lag voor de hand als gevolg van de overname van Delta Lloyd Groep door NN Group.

De aanzienlijk grotere schaal waarop de nieuwe vermogensbeheerder opereert geeft naar onze mening nieuwe kansen voor een succesvol beleggingsbeleid binnen de grenzen die het fonds daar zelf voor aangeeft.

In het verslagjaar heeft DNB een beleggingsonderzoek uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan is van dit onderzoek en van de positieve grondhouding die het bestuur hierbij in acht nam, vooraf op de hoogte gebracht. Wij wachten de implementatie van de door DNB aanbevolen verbeteracties in vertrouwen af. Het bestuur heeft in 2018 de herijking van het beleggingsbeleid ter hand genomen. Doel van deze herijking is het rendement/risicoprofiel te verbeteren zonder wijziging van de risicoafdekking en het risicoprofiel.

Een dit jaar doorgevoerde wijziging betreft het splitsen van de matchingsportefeuille in een LDI- en in een spreadportefeuille. Het verantwoordingsorgaan beschouwt dit als een belangrijke beleidswijziging en wacht met belangstelling af of de daarmee beoogde resultaatverbetering wordt gerealiseerd. Het verantwoordingsorgaan ondersteunt het bestuur in haar streven naar maatschappelijk verantwoord beleggen.

Resultaat in 2018

De beleggingsresultaten van de matchingsportefeuille (exclusief swap overlay) zijn iets lager dan die van de bijbehorende benchmark, zowel over 2017 als over 2018. Wij zijn ons ervan bewust dat de performance niet altijd de benchmark kan overtreffen. Twee jaar op rij daaronder presteren, geeft ons echter wel aanleiding voor extra aandacht voor het beleggingsbeleid, des te meer nu ook de resultaten van de rendementsportefeuille dit jaar achter bleven bij de benchmark.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat ondanks de ten opzichte van de benchmark tegenvallende resultaten, het bestuur op prudente en correcte wijze is omgegaan met het beleggingsbeleid en voldoende maatregelen heeft genomen ter verbetering.

Risicobeheersing en Compliance

Het bestuur onderkent dat de organisatie op dit terrein versterking behoeft waaraan in 2018 vorm is gegeven door o.a. het instellen van de nieuwe functie van risicomanager en door aan de functie van compliance officer een zwaardere invulling te geven. Het verantwoordingsorgaan juicht deze ontwikkeling toe.

Het rapport van de compliance officer over 2018 bevat geen bijzonderheden.

Communicatie

De voornaamste activiteiten en doelstellingen voor 2018 betroffen:

1. Lanceren van het portaal en de planner;
2. Dat 25% van de pensioengerechtigden en 20% van de medewerker zich aanmeldt voor de nieuwsbrieven of nieuwsalerts;
3. Bijeenkomsten voor actieve deelnemers die bijna met pensioen gaan;
4. Toegankelijk en bereikbaar zijn;
5. Verhogen van het aantal bezoekers op de website met 10%;
6. Het algemene doel om met de beschikbare communicatiemiddelen 'overzicht' en 'inzicht' te geven en aan te zetten tot 'actie' voor alle doelgroepen.

Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat het pensioenfonds over 2018 aan de (wettelijke) communicatieverplichtingen heeft voldaan. Tevens hebben wij gezien dat het portaal en de planner zijn gelanceerd en de medewerkers hierover zijn geïnformeerd alsmede dat alle deelnemers zijn uitgenodigd om tijdens de Pensioen3daagse deel te nemen aan demosessies. Hierover zijn wij positief gestemd. Daarnaast is de website meer up-to-date, hetgeen een verbetering is ten opzichte van 2017.

Het verantwoordingsorgaan betreurt het wel dat het bestuur niet heeft kunnen meten of inderdaad 50% van de actieve deelnemers het portaal heeft bezocht, terwijl het juist zeer waardevol is om te weten of dit zo is. Tevens vinden wij het jammer dat de tweede doelstelling voor de actieve deelnemers net niet is gehaald en de derde doelstelling ook helaas net niet. Gelukkig zijn de vierde en vijfde doelstelling wel behaald.

Ten aanzien van het algemene doel, is het verantwoordingsorgaan van mening dat wel voldoende is getracht om 'overzicht' en 'inzicht' te geven, maar het aanzetten tot 'actie' minimaal is geweest met name ten aanzien van de (jongere) actieve deelnemers. Wij begrijpen uiteraard dat de ontwikkelingen in de omgeving van het fonds veel aandacht van het bestuur hebben gevraagd. Het verantwoordingsorgaan spreekt voor 2019 echter wel de hoop uit dat de genoemde communicatiedoelstellingen worden omgezet in concretere (communicatie)acties en dat alle deelnemers in 2019 volop zullen worden geïnformeerd en daadwerkelijk zullen worden aangezet tot actie.

Toekomst

De vele ontwikkelingen in de omgeving van het fonds, vragen veel aandacht van de organen van het fonds. Het bestuur speelt hier op in door een aantal scenario's te ontwikkelen en deze bij te werken aan de hand van gebeurtenissen die zich actueel voordoen. Wij hebben gezien dat het bestuur in 2018 veel aandacht heeft besteed aan de toekomstmogelijkheden van het pensioenfonds en in 2019 de verschillende scenario's nader verwacht te onderzoeken met ondersteuning van externe deskundigen daarbij.

Het verantwoordingsorgaan heeft vertrouwen in deze aanpak. Door het intensieve overleg met het bestuur, met name over de op de toekomstgerichte onderwerpen, zal het verantwoordingsorgaan de besluitvorming ter zake nauwgezet blijven volgen.

Oordeel

Het verantwoordingsorgaan is, het bovenstaande afwegende, van mening dat het bestuur in 2018 als goed bestuur heeft gehandeld. Het bestuur heeft daarbij op evenwichtige wijze de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever gediend.

Tot slot

In dit verslagjaar kwamen vele onderwerpen met name gericht op de toekomst van het fonds aan de orde. Het verantwoordingsorgaan heeft daar frequent besprekingen over gevoerd intern en met bestuur, raad van toezicht, management en adviseurs. Het verantwoordingsorgaan dankt alle betrokkenen voor de prettige en constructieve samenwerking.

Reactie bestuur

Met genoegen neemt het bestuur kennis van het positieve oordeel van het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de weerslag daarvan in de jaarrekening 2018.

Het bestuur is blij met de adviezen van het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur heeft met het verantwoordingsorgaan wel een discussie gevoerd over het ongevraagd advies met betrekking tot het besluit tot wijziging van de statuten. Het bestuur wil vasthouden aan de wettelijke adviesrechten zoals die in de wet zijn vastgelegd. Met het Verantwoordingsorgaan zijn procedurele afspraken gemaakt wanneer het Verantwoordingsorgaan informatie krijgt over statutenwijzigingen.

Het bestuur zal ook in 2019 het Verantwoordingsorgaan tijdig betrekken bij de uitwerking van de scenario's die zijn onderkend voor de toekomstige ontwikkeling van het pensioenfonds.

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor de wijze waarop invulling is gegeven aan de toezichthoudende en adviserende rol en de tijd die daaraan is besteed.

Bestuur

Op 20 februari 2018 is Sebastiaan van der Laan benoemd als lid van het bestuur. Rob van Mazijk is per 1 juli 2018 herbenoemd als lid van het bestuur. Arjen Schouten is in 2018 voorgedragen als aspirant bestuurslid en neemt vanaf 26 september de bestuursvergadering bij.

Verder is Rob van Mazijk, tot 1 juli 2018 voorzitter bestuur, per 1 juli 2018 benoemd tot voorzitter van de beleggingsadviescommissie. Per die datum is vervolgens Liesbeth Galesloot benoemd tot voorzitter van het bestuur, Najet Yacoubi tot plaatsvervangend voorzitter en Tom Roos tot secretaris.

(Aspirant)bestuursleden voorgedragen door de werkgever:						
Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2018	M/V	relevante nevenfuncties per 31 december 2018*)
Liesbeth Galesloot	Voorzitter (vanaf 1 juli)	5-11-2010	1-7-2021	56 jaar	vrouw	Diverse bestuursfuncties bij pensioenfondsen
Rob van Mazijk	Lid (tot 1 juli voorzitter)	2-4-2013	1-7-2020	54 jaar	man	Interim Director Operations Scildon
Arjen Schouten	aspirant lid (per 26 september 2018)		n.v.t.	51 jaar	man	CFRO ABNAMRO verzekeringen

Bestuursleden voorgedragen namens de deelnemers:						
Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2018	M/V	relevante nevenfuncties per 31 december 2018*)
Najet Yacoubi	Plv. voorzitter (per 1 juli 2018)	18-1-2016	1-1-2020	40 jaar	vrouw	Manager Kennis- & Schade expertise schade bij NN
Sebastiaan van der Laan	Lid (per 20 februari)	20-2-2018	1-1-2022	42 jaar	man	Programma Manager IFRS NN Groep Finance

Bestuurslid voorgedragen namens de pensioengerechtigden:						
Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2018	M/V	Belangrijkste functie naast lid pensioenfonds *)
Tom Roos	Secretaris (per 1 juli)	1-1-2013	1-1-2021	71 jaar	man	Diverse commissariaten

*) Niet alle (neven)functies zijn in het verslag opgenomen, maar zijn wel bekend bij de Compliance Officer.

In 2018 is de structuur van de bestuurscommissies gewijzigd. Per 31 december 2018 is de samenstelling als volgt:

beleggingsadviescommissie	
Naam	Functie
Rob van Mazijk	Voorzitter
Sebastiaan van der Laan	Lid

Verder zijn bij vergaderingen aanwezig: Martijn Euverman (S&V, beleggingsadviseur), Johan van Egmond (NNIP), Tamis Stuker (NNIP), Muhittin Elvan (Probability, financieel risicomanager, vanaf 1 februari 2019), Wim Overboom en Theo Krekel.

De pensioen- en communicatiecommissie	
Naam	Functie
Najet Yacoubi	Voorzitter
Tom Roos	Lid

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Monique Ummelen, Wim Overboom en Theo Krekel

De risico-commissie	
Naam	Functie
Arjen Schouten	Voorzitter
Tom Roos	Lid

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Muhittin Elvan (probability, financieel en overall risicomanager, vanaf 1 februari 2019), Wim Overboom en Theo Krekel

De commissie audit en verslaglegging	
Naam	Functie
Liesbeth Galesloot-Vaal	Voorzitter

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Christel Cortooms, Wim Overboom, Theo Krekel en Mustafa Mzallassi (PWC).

De geschillencommissie	
Naam	Functie
Liesbeth Galesloot-Vaal	Voorzitter
Najet Yacoubi	Lid

Christel Cortooms is secretaris van de commissie.

Managementteam

Het management team was in 2018 als volgt samengesteld:	
Naam	Functie
Theo Krekel	Voorzitter MT en manager van het pensioenfonds
Christel Cortooms	Administrateur
Wim Overboom	Risk en actuariel manager

Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar zijn de volgende leden afgetreden: Sjoerd Witjes, Paulien Daniels en Wouter de Boer. De volgende leden zijn in het verslagjaar benoemd: Cynthia Gofferjé, Dikra Uariachi en Sibout Gooszen.

Het verantwoordingsorgaan was in 2018 als volgt samengesteld:				
Naam	Functie	Aftredend	leeftijd op 31 dec. 2018	M/V
Ton Termeulen	Voorzitter, pensioengerechtigden lid	1-1-2022	66 jaar	man
Wouter de Boer	Pensioengerechtigden lid	31-12-2018	71 jaar	man
Cynthia Gofferjé	Secretaris, werkgeverslid	1-1-2022	34 jaar	vrouw
Sjoerd Witjes (tot 1 april 2018)	Secretaris, deelnemerslid	1-1-2018	37 jaar	man
Pierre Hangx	Deelnemerslid	1-7-2022	59 jaar	man
Dave Bril	Deelnemerslid	1-1-2021	52 jaar	man
Dikra Uariachi	Deelnemerslid	1-10-2022	45 jaar	vrouw
Sibout Gooszen	Werkgeverslid	1-10-2020	58 jaar	man
Paulien Daniels (tot 1 april 2018)	Werkgeverslid	1-4-2018	37 jaar	vrouw

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht is per 1 oktober 2018 geïnstalleerd. De samenstelling van de raad van Toezicht is als volgt:			
Naam	Functie	Aftredend	M/V
Peter de Groot	Voorzitter	1-10-2022	man
Evalinde Eelens	Lid	1-10-2021	vrouw
Jeroen Hilbrands	Lid	1-10-2020	man

Administratie Pensioenfonds

Medewerkers van de administratie van het pensioenfonds zijn:

Christel Cortooms	Administrateur
Mark Sparidans	Administratief medewerker
Elise van der Waarden	Administratief medewerker
Monique Ummelen	Communicatieadviseur

Certificerend Actuaris

Ernst & Young Actuarissen B.V.

Accountant

Ernst & Young Accountants LLP

Compliance officer

Danny Smit (Partner in Compliance)

Balans per 31 december 2018

Na bestemming van het saldo van baten en lasten			
		31 december 2018	31 december 2017
Bedragen x € 1.000		€	€
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
Vastgoedbeleggingen	5	83.379	71.033
Aandelen	5	784.878	856.002
Vastrentende waarden	5	2.302.563	2.146.410
Derivaten	5	114.411	232.663
Overige beleggingen	5	890	1.327
		3.286.121	3.307.435
Vorderingen en overlopende activa			
Overige vorderingen	6	1.238	100
		1.238	100
Overige Activa			
Liquide middelen	7	10.357	6.285
Totaal activa		3.297.716	3.313.820
		31 december 2018	31 december 2017
Bedragen x € 1.000		€	€
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves			
Stichtingskapitaal	8	-	-
Premie-egaliseringsreserve	8	17.832	17.677
Overige reserves	8	601.805	709.390
		619.637	727.067
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen	9	2.562.606	2.485.809
		2.562.606	2.485.809
Overige schulden en overlopende passiva			
Schuld aan werkgever	10	2.467	8.531
Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten	11	-	14
Overige kortlopende schulden	12	113.006	92.399
		115.473	100.944
Totaal passiva		3.297.716	3.313.820

Staat van baten en lasten over 2018			
Bedragen x € 1.000		2018	2017
		€	€
Baten			
Premiebijdragen werkgever	14	30.754	38.661
Premiebijdragen werknemers	14	8.277	10.354
Eenmalige extra bijdrage t.b.v. premie-egaliseringsreserve	14	-	10.000
Aanvullende bijdrage werkgever in pensioenuitvoeringskosten	14	2.111	1.796
Vrijval excassovoorziening	14	-1.283	-1.245
Koopsom correcties en interest	14	-72	-30
		39.787	59.536
Beleggingsopbrengsten eigen middelen	15	256	58.843
Beleggingskosten eigen middelen	15	-81	-110
Beleggingsbaten eigen middelen	15	1.635	1.207
Binnenkomende overdracht van rechten	16	704	2.494
Overige baten	17	-	166.826
		42.301	288.796
Lasten			
Pensioenuitkeringen	18	64.454	62.542
Pensioenuitvoeringskosten	19	2.111	1.796
Totaal mutatie technische voorzieningen (passiva)	20	76.797	6.437
Bankkosten eigen middelen		-	36
Uitgaande overdracht van rechten	21	6.369	1.324
		149.731	72.135
Saldo van baten en lasten		-107.430	216.661
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Overige reserves		-107.585	198.984
Premie-egaliseringsreserve		155	17.677
Saldo van baten en lasten		-107.430	216.661

Kasstroomoverzicht

Bedragen x € 1.000	2018	2017
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	39.787	59.536
Ontvangen waardeoverdrachten	704	2.494
Betaalde pensioenuitkeringen	-64.454	-62.542
Betaalde waardeoverdrachten	-6.369	-1.324
Betaalde pensioenuitvoeringskosten en bankkosten	-2.111	-1.832
Overige baten	-	166.826
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-32.443	163.158
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	1.371.230	987.884
Aankopen van beleggingen	-1.513.803	-1.018.333
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	1.810	59.940
Overdracht gesepareerde depot	-	-2.695.533
Saldo overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten	164.618	-47.948
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	23.855	-2.713.990
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Overige vorderingen	-1.138	2.591.265
Overige schulden	14.529	-34.148
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	13.391	2.557.117
Mutatie liquide middelen	4.803	6.285
Liquide middelen aan het begin van het boekjaar	6.285	-
Netto kasstroom	4.803	6.285
Liquide middelen aan het eind van het boekjaar	11.088	6.285

Toelichting op de balans en staat van baten en lasten

1. Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd is het verlenen van pensioenaanspraken, alsmede het uitkeren of doen uitkeren van pensioen aan deelnemers, oud-deelnemers en hun bij overlijden na te laten betrekkingen, een en ander volgens de regels, zoals nader in het pensioenreglement omschreven.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De jaarrekening is opgesteld in euro's.

De presentatie van alle bedragen vindt plaats in duizenden euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

2.2 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds een oordeel en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Schattingswijziging 2018

In 2018 heeft een schattingswijziging voor de berekening van de technische voorziening plaatsgevonden. Het bestuur heeft in de vergadering van 21 november 2018 besloten per 31 december 2018 over te gaan naar de sterftetafel AG 2018. De overige grondslagen zoals de fondseigen ervaringssterfte, de opslag kostenvoorziening en de opslag voor wezenverzorging blijven ongewijzigd. Het effect van deze wijziging bedraagt 25.240 ten gunste van het resultaat.

2.3 Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.4 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de staat van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten.

2.5 Saldering en veronderstellingen

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

2.6 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen voor risico pensioenfonds bestaan uit de financiële instrumenten van het pensioenfonds.

Een financieel instrument wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden verantwoord in de staat van baten en lasten, onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Waardering bij eerste opname

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden vastgoedbeleggingen, aandelen, vastrentende waarden en derivaten als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. De gehele directe vastgoedportefeuille wordt periodiek door deze deskundigen getaxeerd. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgave van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Overige beleggingen

Beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) beleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities -lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities -lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities -lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

2.7 Vorderingen en overlopende activa

Overige activa en vorderingen en overlopende activa worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

2.8 Reserves

Premie-egaliseringsreserve

Voor het verschil tussen de collectief beschikbaar gestelde premie en de gedempte kostendekkende premie is een premie-egaliseringsreserve gevormd.

Indien de in rekening gebrachte collectief beschikbaar gestelde premie voor een boekjaar meer bedraagt dan de benodigde premie voor het betreffende jaar, voegt het pensioenfonds dit verschil toe aan het premie-egaliseringsreserve.

Indien de in rekening gebrachte collectief beschikbaar gestelde premie voor een boekjaar, minder bedraagt dan de benodigde premie voor het betreffende boekjaar, onttrekt het pensioenfonds bedragen aan het premie-egaliseringsreserve, totdat het depot nihil is. De premie-egaliseringsreserve kan daarbij nooit negatief worden.

Indien op de einddatum van deze uitvoeringsovereenkomst met de werkgever de premie-egaliseringsreserve een overschot bevat, voegt het pensioenfonds deze toe aan haar vrije reserve.

Bij een ontoereikende vermogenspositie zal het Premie-egaliseringsreserve (dat in de dekkingsgraadbepaling buiten beschouwing blijft), als en voor zover nodig, worden aangewend om een kortingsmaatregel te voorkomen dan wel in omvang te beperken.

Overige reserves

De overige reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

2.9 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum gefinancierde pensioenverplichtingen. Gefinancierde pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. De gehanteerde ultimate forward rate (UFR) ultimo 2018 is 2,3% (2017: 2,6%). De gemiddeld gewogen rente ultimo 2018 is 1,39% (2017: 1,52%).

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

Rekenrente

De verdiscontering van de uitkeringenstroom vindt plaats op basis van de 'swap'-rentecurve van De Nederlandsche Bank N.V. ('Rente Termijn Structuur Financieel Toetsingskader'), die per balansdatum wordt gehanteerd.

Sterfte

Voor het ouderdoms- en nabestaanden pensioen: prognosetafel AG2018, rekening houdend met eigen ervaringssterfte.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen wordt afgeleid van het bereikbare partnerpensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap. Een ingegaan wezenpensioen wordt gereserveerd op het leven van de wees, waarbij bij een leeftijd tot 18 jaar de resterende duur tot 18 jaar in aanmerking wordt genomen en bij een leeftijd boven 18 jaar de resterende duur tot 27.

De voorziening voor de tot op 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op wezenpensioen wordt vastgesteld als 2% van de voorziening van de aanspraken op partnerpensioen van deelnemers en gewezen deelnemers.

Nabestaandenpensioen

De aanspraken op nabestaandenpensioen worden afgeleid van het bereikbare ouderdomspensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap en zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij wordt verondersteld dat de vrouw 3 jaar jonger is dan de man.

De tot 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op nabestaandenpensioen zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij wordt verondersteld dat de vrouw 3 jaar jonger is dan de man. Na pensioeningang wordt uitgegaan van de reële situatie waarbij het leeftijdsverschil wordt bepaald uitgaande van de werkelijke geboortedata en daarna normaal afgerond in maanden. Voor de waardering worden de partnerfrequenties gebruikt. Een ingegaan (bijzonder) nabestaandepensioen wordt gereserveerd op het leven van de nabestaande (ex-)partner.

Anwhiaatpensioen

Voor het Anwhiaatpensioen dat voor 1 januari 2014 is ingegaan wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner van de deelnemer 65 wordt.

Voor een Anwhiaatpensioen dat op of na 1 januari 2014 is ingegaan, wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt, doch uiterlijk de datum waarop de partner 67 jaar wordt.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen wordt gereserveerd tot de pensioendatum van de arbeidsongeschikte zonder rekening te houden met een eventuele revalidatie.

Vrijstelling van premiebetaling

Bij de berekening van de VPV voor de overige pensioenaanspraken wordt er rekening mee gehouden dat geen bijdragen meer ontvangen worden.

Wachttijdreserve

Onder de naam 'wachttijdreserve' houdt het Pensioenfonds als onderdeel van de VPV een voorziening aan voor de dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico met betrekking tot de twee jaren volgend op het jaar waarover de premie wordt ontvangen.

De wachttijdreserve is gedefinieerd als een percentage van 2,5% van de kostendekkende premies over het jaar 2017 en 2,5% van de gedempte kostendekkende premie over 2018. De wachttijdreserve valt vrij in het tweede kalenderjaar na het jaar waarin deze reserve is gevormd.

Administratievoorziening

Voor toekomstige uitvoeringskosten, waaronder de uitbetaling van pensioenen, is een administratievoorziening begrepen in de VPV. De administratievoorziening is vastgesteld op 2% van de VPV. Periodiek wordt beoordeeld of deze voorziening toereikend is.

Deze voorziening wordt getoetst op basis van het kostenniveau en verwachte inflatie ten tijde van de toetsing.

De hoogte van de benodigde administratievoorziening wordt bepaald op basis van de kasstroom van de geschatte jaarlijkse kosten, contant gemaakt met de rentetermijnstructuur en rekening houdend met het geschatte verloop van het deelnemersbestand.

2.10 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgever en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

De beleggingsopbrengsten bestaan uit de directe beleggingsopbrengsten (dividend en interest) en de indirecte beleggingsopbrengsten (waardestijgingen en waardedalingen van de beleggingen) onder aftrek van de kosten vermogensbeheer.

3.3 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

3.4 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4. Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd

Toelichting op de balans

5. Beleggingen voor risico pensioenfondsen

De beleggingen voor risico pensioenfondsen zijn als volgt samengesteld:

Stand						
	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende Waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Bedragen x € 1.000	€	€	€	€	€	€
Stand per 31 december 2016	40.697	399.080	-	-	1.346	441.123
Overdracht *)	10.975	296.536	2.199.173	182.938	5.911	2.695.533
Her classificatie	27.787	-27.957	1.577	779	-7.257	-5.071
Overige mutaties / opgelopen rente	-	-	2.083	4.383	-	6.466
Aankopen / verstrekkingen	2.337	603.736	317.067	186.248	1.327	1.110.715
Verkopen / aflossingen	-12.908	-516.486	-358.552	-99.938	-	-987.884
Herwaardering	2.145	101.093	-14.938	-41.747	-	46.553
Stand per 31 december 2017	71.033	856.002	2.146.410	232.663	1.327	3.307.435
Her classificatie	-	-	-	-	-	-
Overige mutaties / opgelopen rente	-1	-1.410	-	-148.625	-437	-150.473
Aankopen / verstrekkingen	39.097	413.523	1.061.183	-	-	1.513.803
Verkopen / aflossingen	-36.624	-396.121	-939.139	654	-	-1.371.230
Herwaardering	9.874	-87.116	34.109	29.719	-	-13.414
Stand per 31 december 2018	83.379	784.878	2.302.563	114.411	890	3.286.121

*) Op 1 januari 2017 heeft het pensioenfonds de opgebouwde pensioenaanspraken bij de verzekeraar afgekocht en is het pensioenfonds overgegaan naar eigen beheer door middel van overdracht van de beschikbare middelen in het gesepareerde depot bij de verzekeraar aan het pensioenfonds.

Per 31 december 2018 zijn er geen directe beleggingen in de premiesponsor Nationale Nederlanden. Via de belegging in het fonds NN Enhanced Index Sustainable Equity Fund DPF - I is er een positie in aandelen NN Group NV per 31 december 2018. Het betreft 4.564 aandelen ter waarde van € 159.

Collateral

Het pensioenfonds heeft eind 2018 € 107.191 (2017:€ 72.600) aan onderpand ontvangen in de vorm van cash als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Deze is verwerkt onder overige kortlopende schulden.

Securities lending

Het pensioenfonds stelt geen deel van de aandelen- en obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten.

Level-classificatie van de beleggingen (exclusief geldmiddelen)						
	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende Waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Bedragen x € 1.000	€	€	€	€	€	€
niveau 1: genoteerde marktprijs	32.945	–	–	–	–	32.945
niveau 2: onafhankelijke taxatie	–	–	–	–	–	–
niveau 3: netto contante waarde	–	–	–	113.951	–	113.951
niveau 4: andere methode	50.266	784.657	2.302.563	–	890	3.138.376
Stand per 31 december 2018	83.211	784.657	2.302.563	113.951	890	3.285.272

De beleggingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde.

Voor de beleggingen opgenomen in niveau één is de reële waarde afgeleid van ter beurze genoteerde marktprijzen waarbij geldt dat sprake is van voldoende liquiditeit op de markt waar het financiële instrument verhandeld wordt. De boekwaarden van derivaten (niveau 3) zijn in het geheel afgeleid van netto-contante-waarde berekeningen op basis van waarneembare marktdata ten aanzien van rentecurves. De actuele waarde van participaties in beleggingsfondsen (zowel aandelen als vastrentende waarden) is bepaald op basis van de nettovermogenswaarde zoals gepubliceerd door de fondsbeheerder (niveau 4: andere methode). Bij de vastgoedbeleggingen in niveau 4 wordt bij de vaststelling van de waarde toch gebruik gemaakt van taxatierapporten.

Vastgoedbeleggingen		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Vastgoedbeleggingsfondsen	83.211	70.864
Geldmiddelen *	168	169
Stand per 31 december	83.379	71.033

Aandelen		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Aandelenbeleggingsfondsen	784.657	854.372
Geldmiddelen *	221	1.630
Stand per 31 december	784.878	856.002

Vastrentende waarden		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Obligaties	271.143	251.744
Obligatiebeleggingsfondsen	1.909.464	1.894.666
Money Market Fund	121.956	–
Stand per 31 december	2.302.563	2.146.410

Derivaten		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Interest Rate Swaps	113.951	94.854
Geldmiddelen *	460	137.809
Stand per 31 december	114.411	232.663

Overige beleggingen		
Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Rekening-courant banken *)	–	841
Te vorderen dividendbelasting	890	486
Stand per 31 december	890	1.327

* De geldmiddelen worden aangehouden op basis van afgegeven mandaten. Niet direct aan een beleggingscategorie toe te wijzen gelden worden onder overige beleggingen opgenomen.

6. Overige vorderingen

Overige vorderingen		
	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
NNIP (kickback fee)	1.259	–
Pensioenuitkeringen	-21	100
Overige vorderingen per 31 december	1.238	100

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar

7. Liquide middelen

Liquide middelen		
	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Bankrekening Stichting DL Pensioenfonds	11.088	6.212
Kruisposten banken	-731	
Bankrekening (2017: economisch asset management)	-	73
Liquide middelen per 31 december	10.357	6.285

Onder liquide middelen worden opgenomen kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk opeisbaar zijn. De liquide middelen staan geheel ter vrije beschikking.

8. Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves				
	Stichtingskapitaal	Overige reserves	Premie-egaliseringsreserve	Totaal
Bedragen x € 1.000	€	€	€	€
Stand per 31 december 2017	-	709.390	17.677	727.067
Bestemming resultaat	-	-107.585	155	-107.430
Stand per 31 december 2018	-	601.805	17.832	619.637

Premie-egaliseringsreserve

Voor het verschil tussen de collectieve beschikbaar gestelde premie en de gedempte kostendeekkende premie is een premie-egaliseringsreserve gevormd. Deze reserve wordt niet meegenomen bij het vaststellen van de dekkingsgraad. Het betreft namelijk een bestemde reserve die bedoeld is om de beschikbaar gestelde premie aan te vullen als de benodigde gedempte kostendeekkende premie voor de financiering van de pensioenaanspraken onvoldoende blijkt te zijn.

Omdat de CDC-premie € 155 hoger was dan de gedempte kostendeekkende premie is de premie-egaliseringsreserve per 31 december 2018 toegenomen.

Per 1 januari 2017 heeft de werkgever éénmalige storting aan het pensioenfonds gedaan ten behoeve van het premie-egaliseringsreserve.

In de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever is afgesproken dat indien per 1 januari 2020 een saldo in de premie-egaliseringsreserve resteert, dit saldo toekomt aan het pensioenfonds.

Solvabiliteit en dekkingsgraad

De vermogenspositie van het pensioenfonds is toereikend.

Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) bedraagt per 31 december 2018 € 112.319 (4,4%). Het vereist eigen vermogen (VEV) bedraagt per 31 december 2018 € 355.586 (13,9%).

De VEV is als volgt samengesteld:

	31 december 2018		31 december 2017	
Buffers	Bedragen (x € 1.000)	%	Bedragen (x € 1.000)	%
S1 Renterisico	7.369	0,3	7.435	0,3
S2 Risico zakelijke waarden	234.372	9,1	236.623	9,4
S3 Valutarisico	89.103	3,5	85.758	3,5
S4 Grondstoffenrisico	-	-	-	-
S5 Kredietrisico	143.492	5,6	131.202	5,3
S6 Verzekeringstechnisch risico	79.461	3,1	79.049	3,2
S7 Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8 Concentratierisico	-	-	-	-
S9 Operationeel risico	-	-	-	-
S10 Actief beheerisico	27.487	1,1	39.565	1,6
Diversificatie effect	-225.698	-8,8	-230.832	-9,3
Totaal	355.586	13,9	348.800	14,0
Aanwezig vermogen	601.805		709.390	
Surplus	246.219		360.590	

Onderstaande is een toelichting van de risicofactoren in de VEV opgenomen:

- Renterisico (S1): Het effect van de meest ongunstige wijzigingen van de rentetermijnstructuur volgens door DNB voorgeschreven stijgings- en dalingsfactoren.
- Risico zakelijke waarden (S2): Het effect van een daling van de waarde van de beleggingen in beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten en indirect vastgoed met 30%, in aandelen opkomende markten met 40%, in private equity met 40% en indirect vastgoed met 15%.
- Valutarisico (S3): Het effect van een daling van valutakoersen ontwikkelde markten ten opzichte van de euro met 20% met een onderlinge correlatie van 0,50 en een daling van valutakoersen opkomende markten ten opzichte van de euro met 35% met een onderlinge correlatie van 0,75%.
- Grondstoffenrisico (S4): Het effect van een daling van de beleggingen in grondstoffen (commodities) met 35%. Het pensioenfonds heeft geen grondstoffen.
- Kredietrisico (S5): Het effect van een daling van de rentemarge (creditspread) op basis van door DNB voorgeschreven (absolute) schokken (afhankelijk van rating). De mate van stijging van de kredietopslag is per ratingklasse verschillend en bedraagt:

Ratingklasse	Stijging Kredietopslag
AAA of equivalent	+60 basispunten
AA of equivalent	+80 basispunten
A of equivalent	+130 basispunten
BBB of equivalent	+180 basispunten
BB, lager of geen rating	+530 basispunten

Verzekeringstechnisch risico (S6):	Het vereiste vermogen voor verzekeringstechnische risico's wordt bepaald door het procesrisico, de onzekerheid in de sterftetrend (TSO) en de negatieve stochastische afwijkingen (NSA). Hierbij hanteert het pensioenfonds de methode uit de handreiking van de DNB.
Liquiditeitsrisico (S7):	Wordt verondersteld gelijk te zijn aan 0% en in de berekening buiten beschouwing gelaten.
Concentratierisico (S8):	Wordt verondersteld gelijk te zijn aan 0% en in de berekening buiten beschouwing gelaten.
Operationeel risico (S9):	Wordt verondersteld gelijk te zijn aan 0% en in de berekening buiten beschouwing gelaten.
Actief beheer risico (S10):	Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximum verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Het risicoscenario voor actief beheer is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing, waarbij de tracking error tevens groter is dan 1%. Daarnaast dienen de kosten meegenomen te worden in de berekening door middel van de TER (total expense ratio). Het risico wordt berekend door het 97,5% betrouwbaarheidsinterval van de ex-ante tracking error te bepalen, over de periode van één jaar.

De actuele DNB-dekkingsgraad voor verslagleggingsdoeleinden van het pensioenfonds bedraagt per 31 december 2018 123,5% (2017 128,5%). Deze dekkingsgraad wordt berekend door het totaal van de activa minus de kortlopende schulden te delen door de technische voorzieningen.

De beleidsdekkingsgraad bedroeg per 31 december 2018 129,2% (31 december 2017 131,0%). De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele DNB-dekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden.

Saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten (resultaat) zijn toegevoegd aan de bestemmingsreserve en de overige reserves.

9. Technische voorzieningen

Beschrijving van de aard van de pensioenregelingen

Het pensioenfonds voert één pensioenovereenkomst uit. Iedereen die bij Delta Lloyd Services in dienst komt, en die 18 jaar of ouder is, bouwt elk jaar nieuwe pensioenaanspraken op.

De pensioenovereenkomst is een uitkeringsovereenkomst. Het pensioenfonds voert één pensioenregeling uit.

De kenmerken van de pensioenovereenkomst tot en met 31 december 2018 zijn:

- Pensioensysteem CDC-premieregeling met een middelloonopbouw
- Richtpensioenleeftijd 67
- Pensioengevend inkomen (13 x maandsalaris) + vakantietoeslag en voor buitendienstmedewerkers de variabele beloning die in het voorgaande jaar is uitbetaald; het pensioengevend inkomen is gemaximeerd tot € 105.075 (2018) met een jaarlijkse indexatie die de wetgeving bepaalt
- Toeslagverlening Voorwaardelijk op basis van prijsindexatie en afhankelijk van de middelen van het pensioenfonds
- Franchise de wettelijk minimaal toegestane franchise voor een pensioenregeling met middelloonopbouw en de hiervoor vermelde pensioenrichtleeftijd
- Opbouwpercentage gestreefd wordt naar 1,875% per jaar
- Partnerpensioen 70% van het te bereiken ouderdomspensioen, over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
- Wezenpensioen 14% van het te bereiken ouderdomspensioen over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
- ANW-Hiaatpensioen vrijwillige deelname - het verzekerd bedrag volgt de wettelijke nabestaandenuitkering ANW met vakantiegeld per 1 januari het komend jaar
- Diensttijd dienstjaren vanaf 1 januari 2017

Toeslagverlening

De toeslagenregeling is gebaseerd op de regels die het FTK voorschrijft.

Het bestuur beslist jaarlijks of het op de opgebouwde pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari een toeslag verleent op basis van de prijsontwikkeling. Voor de prijsontwikkeling hanteert het Pensioenfonds de CBS Consumentenprijsindex alle huishoudens, afgeleid (2015 = 100). Hierbij wordt uitgegaan van de eerst gepubliceerde cijfers per ultimo oktober van het voorgaande jaar.

Het toeslagbeleid kent de volgende uitgangspunten:

- Er wordt toeslag verleend (ondergrens) als de beleidsdekkingsgraad minimaal gelijk is aan 110%. Onder deze grens verleent het pensioenfonds geen toeslag.
- Jaarlijks wordt, op basis van de Pensioenwet (artikel 137) en het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds (artikel 15 en 23a), de bovengrens berekend waar vanaf het Pensioenfonds een volledige toeslag kan verlenen, de zogenaamde dekkingsgraad bij toekomstbestendige toeslagverlening.
- Bij een beleidsdekkingsgraad tussen de ondergrens en de bovengrens, wordt de toeslagverlening rechtevenredig vastgesteld.
- Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de berekende bovengrens kan het Pensioenfonds besluiten om achterstanden in de toeslagverlening in te halen.
- Het Pensioenfonds kan dan maximaal 20% van het vermogenoverschot (het vermogen groter dan de eerder berekende bovengrens) gebruiken voor inhaaltoeslag.
- Toeslagverlening wordt getoetst op toekomstbestendigheid.
- Peildatum is 31 oktober van het jaar waarop de toeslag wordt verleend.

Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd.

Het bestuur heeft in de vergadering 19 december 2019 besloten om per 1 januari 2019 de volledige geambieerde toeslag toe te kennen. De toeslag per 1 januari 2019 van de (gewezen) deelnemers en voor de gepensioneerden bedraagt 1,68%. Tevens is in deze vergadering besloten om de resterende achterstand in toeslagverlening niet per 1 januari 2019 in te halen. De resterende achterstand van de toeslagverlening bedraagt per 1 januari 2019 voor deelnemers 0,32% en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden 0,99%.

De technische voorzieningen zijn naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

	2018		2017	
Bedragen x € 1.000	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieve deelnemers	713.429	2.766	841.273	3.479
Pensioentrekkenden	905.418	3.614	884.301	3.546
Gewezen deelnemers ('slapers')	943.759	6.806	760.235	6.205
Stand per 31 december	2.562.606	13.186	2.485.809	13.230

Per 31 december 2018 bedraagt de modified duration van de totale verplichting 18,94.

10. Schuld aan werkgever

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Beginsaldo	8.531	2.208
Afrekening 2016 betaald	-2.208	-
Afrekening 2017 betaald	-6.323	-
Uitvoeringskosten betaald door fonds	-532	-
Voorlopige afrekening CDC premie	1.644	4.956
Voorlopige afrekening ANW Hiaat	-	92
Koopsom correctie deelnemers vóór 2017	-47	-112
Koopsom correctie deelnemers 2017	119	-
Interestvergoeding	-	142
Vrijval excasso inzake pensioenuitkeringen	1.283	1.245
Schuld aan werkgever per 31 december	2.467	8.531

11. Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Te betalen waardeoverdracht aan UWV t.b.v. gerechtigde	-	14
Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten per 31 december	-	14

12. Overige kortlopende schulden

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Negatieve waarde derivaten	5.666	19.821
Collateral account	107.191	72.561
Crediteuren	33	–
Diversen	116	17
Overige kortlopende schulden per 31 december	113.006	92.399

Alle kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar

Collateral

Het pensioenfonds heeft eind 2018 € 107.191 (2017: € 72.600) aan onderpand ontvangen in de vorm van cash als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

13. Verbonden partijen

Transacties met bestuurders

De bezoldiging van de bestuurders bedroegen in 2018 € 79, inclusief btw (2017: € 38).

Deze toename is veroorzaakt doordat bestuursleden gedurende 2017 en 2018 uitdienst zijn gegaan bij de werkgever. Vanaf het moment dat zij geen dienstbetrekking meer hadden met de werkgever hebben deze bestuurders, conform het beloningsbeleid, van het pensioenfonds een bezoldiging ontvangen.

De stichting heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft de stichting geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Er zijn geen transacties met verbonden partijen geweest gedurende het verslagjaar.

Toelichting op de staat van baten en lasten

14. Premiebijdragen van werkgever en werknemers

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Premiebijdragen werkgever jaarinkoop	30.754	38.661
Premiebijdragen werknemers jaarinkoop	8.277	10.354
Koopsom correctie deelnemers vóór 2017	47	112
Koopsom correctie deelnemers 2017	-119	-
Eenmalige extra bijdrage t.b.v. egalisereserve	-	10.000
Interestvergoeding	-	-142
Totale premiebijdragen werkgevers en werknemers (a)	38.959	58.985
Vergoeding pensioenuitvoeringskosten *)	2.111	1.796
Vrijval excassovoorziening	-1.283	-1.245
Bijdrage werkgever in pensioenuitvoeringskosten (b)	828	551
Totaal bijdragen (a + b)	39.787	59.536

*) Deze kosten zijn gedeeltelijk rechtstreeks door de werkgever aan de leveranciers betaald.

Het premiebeleid is gebaseerd op een collectieve beschikbare premiereregeling met middelloonopbouw met voorwaardelijke toeslagen.

- Met de werkgever is een CDC-premie van 30% van de pensioengrondslag overeengekomen die bestemd is voor de jaarlijkse aangroei van de aanspraken op ouderdomspensioen en de dekking van partner- en wezenpensioen, inclusief de dekking van vrijstelling van premiebetaling voor deze pensioenen. Daarnaast worden de risicopremie voor de dekking van het ANW-hiaatpensioen en de risicopremie voor de dekking van het niet ingegane deel van de arbeidsongeschiktheidspensioenen van gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers en de uitvoeringskosten bij de werkgever in rekening gebracht.
- De aangroei van ouderdomspensioen en de risicodekking van nabestaandenpensioen, wezenpensioen en vrijstelling van premiebetaling financiert het pensioenfonds op basis van de actuarieel benodigde premie.
- De werknemers betalen een eigen bijdrage van 6% van de pensioengrondslag, die door de werkgever op hun loon ingehouden wordt. Deelnemers die gekozen hebben voor ANW-hiaatpensioen betalen een eigen bijdrage van 80% van de premie voor ANW-hiaatpensioen, die door de werkgever op hun loon ingehouden wordt.

De feitelijke premie die het fonds in rekening heeft gebracht bedraagt € 39.787 en bestaat uit de volgende onderdelen: De CDC-premie en ANW-premie bedraagt € 39.031, de van werkgever ontvangen vergoeding voor uitvoeringskosten van € 2.111, minus een verstrekte korting ter grootte van de vrijval van de excassovoorziening van € 1.283 en een eenmalige koopsom van per saldo een restitutie van € 72.

De kostendekkende premie bedraagt € 39.474 en bestaat uit de volgende onderdelen: actuariële premie € 33.235, opslag vereist eigen vermogen € 4.746 en kosten € 1.493.

De gedempte kostendekkende premie bedraagt € 39.632 en bestaat uit de volgende onderdelen: actuariële premie € 33.254, opslag vereist eigen vermogen € 4.884 en kosten € 1.493.

15. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Beleggingsopbrengsten eigen middelen	256	58.843
Beleggingskosten eigen middelen	-81	-110
Beleggingsbaten eigen middelen (kick back fee)	1.635	1.207
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	1.810	59.940

De beleggingsopbrengsten eigen middelen zijn als volgt samengesteld:

2017	directe beleggingsopbrengsten		indirecte beleggingsopbrengsten		Totaal
	dividend	intrest	gerealiseerd	ongerealiseerd	
Bedragen x € 1.000	€	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.232	-	1.869	276	4.377
Aandelen	2.545	-	16.624	84.469	103.638
Vastrentende waarden	-	3.951	-12.741	-2.197	-10.987
Derivaten	-	3.802	88.491	-130.239	-37.946
Overige beleggingen	-	-239	-	-	-239
Totaal	4.777	7.514	94.243	-47.691	58.843

2018	directe beleggingsopbrengsten		indirecte beleggingsopbrengsten		Totaal
	dividend	intrest	gerealiseerd	ongerealiseerd	
Bedragen x € 1.000	€	€	€	€	€
Vastgoedbeleggingen	1.313	-	-	9.874	11.187
Aandelen	2.694	-	19.921	-107.037	-84.422
Vastrentende waarden	-	2.172	2.097	32.012	36.281
Derivaten	-	5.689	-	31.957	37.646
Overige beleggingen	-	-436	-	-	-436
Totaal	4.007	7.425	22.018	-33.194	256

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de custodian en vermogensbeheerders direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. Het aandeel van het pensioenfonds in de kosten die door vermogensbeheerders ten laste van beleggingsfondsen zijn gebracht is onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten.

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten.

2017			
Kosten per beleggingscategorie	Beheer-kosten	Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Totaal
Bedragen x € 1.000	€	€	€
Vastgoed	499	0	499
Aandelen	1.640	145	1.785
Vastrentende waarden	3.771	655	4.426
Kosten overlay beleggingen	654	782	1.436
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	6.565	1.582	8.146

2018			
Kosten per beleggingscategorie	Beheer-kosten	Transactiekosten exclusief aan- en verkoopkosten	Totaal
Bedragen x € 1.000	€	€	€
Vastgoed	533	2	535
Aandelen	1.729	526	2.255
Vastrentende waarden	4.432	405	4.837
Kosten overlay beleggingen	193	129	322
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	6.887	1.062	7.949

De beleggingskosten eigen middelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Beheerkosten	6.887	6.565
Transactiekosten	1.062	1.581
Bewaarloon	25	43
Overige kosten	56	67
Beleggingskosten eigen middelen	8.030	8.256
Gemiddeld belegd vermogen voor risico pensioenfondsen	3.297.563	3.060.100
Kosten vermogensbeheer als % gemiddeld belegd vermogen	0,21%	0,21%
Transactiekosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,03%	0,06%
Totale beleggingskosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,24%	0,27%

16. Binnenkomende overdracht van rechten

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Ontvangen overdrachtswaarde binnenkomende waardeoverdrachten	704	2.494
Binnenkomende overdracht van rechten	704	2.494

17. Overige baten

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Diverse baten in relatie tot verval garantiecontract *)	–	1.234
Resultaat uit transitie garantiecontract per 1 januari 2017 *)	–	150.592
Eenmalige storting werkgever **)	–	15.000
Diverse baten	–	0
Totaal	–	166.826

*) Betreft afkoop garantiecontract Delta Lloyd Levensverzekeringen N.V.

***) Betreft eenmalige storting als compensatie voor het verschuiven van risico's naar (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in verband met de overgang naar eigen beheer vorig jaar.

18. Pensioenuitkeringen

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Ouderdomspensioen	53.212	51.760
Nabestaandenpensioen	10.180	9.857
Wezenpensioen	173	177
Arbeidsongeschiktheidspensioen	508	439
Afkopen	79	23
ANW-hiaat pensioen	302	286
Totaal	64.454	62.542

19. Pensioenuitvoeringskosten

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Personeelskosten	565	462
Bestuursbezoldiging	79	41
Accountantskosten	72	33
Certificering actuaris	32	19
Heffingen DNB en AFM	137	133
Administratiekosten	860	798
Bankkosten eigen middelen (in 2017 inbegrepen in de beleggingskosten)	54	–
Overige bedrijfskosten	312	310
Totaal pensioenuitvoeringskosten	2.111	1.796
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer/pensioengerechtigde	0,331	0,256
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	0,160	0,136

De pensioenuitvoeringskosten worden voor een deel door de werkgever aan de leveranciers betaald.

De accountantskosten zijn onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten. Alle accountantskosten kunnen worden toegewezen aan de controle van de jaarrekening en de jaarstaten.

Mutatie technische voorzieningen wordt berekend door de beginstand van de voorziening van de eindstand af te trekken.

Bedragen x € 1.000	2018	2017
	€	€
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen	76.797	6.437
Mutatie technische voorzieningen	76.797	6.437

De wijziging in de technische voorzieningen kan als volgt worden uitgesplitst:

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Stand per 1 januari	2.485.809	2.479.372
Correctie beginstand (aanpassing a.g.v. conversie*)	-	17.376
Bij:		
Pensioenopbouw	32.421	41.317
Indexering	41.058	50.063
Koopsommen uit binnenkomende waardeoverdrachten	883	1.783
Rentetoevoeging **)	-6.423	-5.404
Wijziging marktrente	106.740	-32.412
Overige mutaties (Technisch Resultaat)	-2.447	-2.390
Af:		
Onttrekking (pensioenuitkeringen en excassokosten)	-64.156	-62.260
Afkopen uit uitgaande waardeoverdrachten	-6.038	-1.636
Overgang naar AG2018 per 31.12.2018	-25.240	-
Stand per 31 december	2.562.606	2.485.809

*) Bij de overgang van het oude naar het nieuwe administratiesysteem is er een conversieresultaat ontstaan ter grootte van 17.376.

**) De rentetoevoeging wordt bepaald door per de wijzigingsdatum de wijziging in de voorziening op te rekenen naar het einde van het jaar. Het op-renten geschiedt op basis van de 1-jaars swaprente ('swap'-rentecurve van De Nederlandsche Bank N.V. (Rente Termijn Structuur Financieel Toetsingskader)), die per de balansdatum wordt gehanteerd.

20. Uitgaande overdracht van rechten

	2018	2017
Bedragen x € 1.000	€	€
Betaalde overdrachtswaarde uitgaande waardeoverdrachten	6.369	1.324
Uitgaande overdracht van rechten	6.369	1.324

21. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn na de balansdatum geen gebeurtenissen geweest van dien aard dat een wezenlijk ander beeld zou ontstaan van de financiële positie per eind 2018 dan op grond van deze jaarrekening kan worden verkregen.

Overige gegevens

Saldo van baten en lasten

In de statuten is niets opgenomen over de bestemming van het saldo van baten en lasten.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de staat van baten en lasten over 2018;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 31,6 miljoen (2017: € 32 miljoen)
Toegepaste benchmark	1% van het pensioenvermogen per 31 december 2018, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en de overige reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 1,58 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Voorgaand jaar is de 'Overgang herverzekering naar eigen beheer per 1 januari 2017' als kernpunt aangemerkt in samenhang met deze (eenmalige) transactie. Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen andere wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht onder 8. 'Stichtingskapitaal en reserves van de toelichting op de balans. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2018 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaire gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaire en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betrof het key item de overgang naar de prognosetafel AG2018. • Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018.

Waardering en toelichting beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijs

Risico	De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet(beurs)genoteerde fondsen. De waarderingonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en andere geschikte methodes en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name de posities in derivaten en in vastgoedbeleggingsfondsen. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de aandelen- en obligatiebeleggingsfondsen deels genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen, hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt. De stichting heeft de waarderinggrondslagen voor de beleggingen beschreven in paragraaf '2.6 Beleggingen voor risico pensioenfonds' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '5. Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2018 voor € 50 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen en € 114 miljoen in derivaten. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen voor risico pensioenfonds, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfonds verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderinggrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2018. • Voor de posities in derivaten zijn de interne beheersmaatregelen van het waarderingproces onderzocht en voor een selectie van derivaten de waardering en de daarbij gehanteerde veronderstellingen zoals rentecurves getoetst met gebruikmaking van onze waarderingsexperts. • De waardering van niet-(beurs)genoteerde aandelen- en obligatiebeleggingsfondsen waarvoor wij hebben vastgesteld dat er een actieve markt bestaat, hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Voor beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding door beleggers. • Voor de posities in vastgoedbeleggingsfondsen en beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, is vastgesteld dat door de uitvoeringsorganisatie aansluiting is gemaakt met de meest recente rapportages van de fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum, alsmede de backtesting met gecontroleerde jaarrekeningen 2017 en een aansluiting gemaakt met de waardering per 31 december 2018 zoals verantwoord in de jaarrekening van 2018. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfonds onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijs per 31 december 2018 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf 2.2 'Schattingen en veronderstellingen' en '2.9 Technische Voorzieningen' en een nadere toelichting opgenomen in de paragraaf '9. Technische Voorzieningen'. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door de overgang naar de prognosetafel AG 2018. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 25,2 miljoen lager uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van de stichting. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruik gemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2018. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2018. • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2018 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag, bestaande uit het voorwoord, de doelstellingen en organisatie pensioenfonds en het verslag van het bestuur;
- de overige gegevens
- de kerncijfers, het verslag van de raad van toezicht, het verslag van het verantwoordingsorgaan en de personalia.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard,

timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 29 mei 2019

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. S.B. Spiessens RA

Actuariële verklaring zoals opgenomen in DNB staat J606

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 31 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven€ 1,5 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 29 mei 2019

drs. C.D. Snoeks AAG

verbonden aan Ernst & Young Actuarissen B.V.

Meer informatie?

Neem dan contact met ons op.

Delta Lloyd Pensioenfonds
telefoon: 070 513 63 90
e-mail: pensioenfonds@deltalloyd.nl

Bezoekadres:
Spaklerweg 4
1096 BA Amsterdam

Postadres:
Postbus 20
5700 AA Helmond

www.deltalloydpensioenfonds.nl